

فرهنگ موزه

فصلنامه الکترونیکی تخصصی موزه‌داری

دوره جدید ■ شماره ۶ و ۷

شماره پیاپی ۲۰ و ۲۱ ■ بهار و تابستان ۱۳۹۸

Farhang-e Muze

(Culture of Museum)

E. Quarterly Journal of Museum Curatorship

Spring & Summer 2019

مسیر استرداد

فرهنگ‌موزن

Farhang-e Muze

E. Quarterly Journal of Museum Curatorship

Spring & Summer 2019

فصلنامه الکترونیکی تخصصی موزه‌داری

دوره جدید ■ شماره ۷۰۶ ■ شماره
پیاپی ۲۱۰۲۰ ■ بهار و تابستان ۱۳۹۸

 farhang.e.muze

 farhangemuze

Farhang-e Muze

(Culture of Museum)

E. Quarterly Journal of Museum Curatorship

Spring & Summer 2019

 farhang.e.muze

 farhangemuze

رضا دبیری نژاد

مدیر مسؤل

حمیدرضا حسینی

سر دبیر

فاطمه احمدی

مدیر اجرایی

آلبرتو گارلانیدینی، سالار رفیعیان، نگار ساغریچی،
مهتاب سیدی، مجتبی عبادی فتح، ندا عزیزیه،
سارا کریمان، صفورا کلانتری، گلناز گلصباحی،
دامون منزوی

همکاران این شماره

نگار ساغریچی

مترجم

حسن بردال

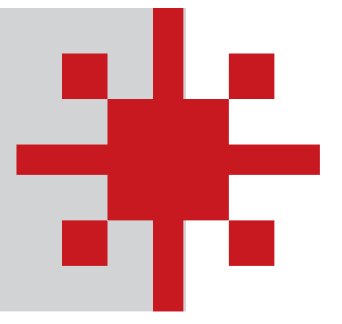
گرافیسیت

مرضیه بهنامی فر

صفحه آرا

فهرست مطالب

با کلیک روی شماره صفحات به صفحه مورد نظر بروید

پاسدار حریم موزه‌داری کیست / ۱۰

حمیدرضا حسینی

یادداشت اختصاصی آلبرتو گارلندینی، نایب رئیس شورای بین‌المللی موزه‌ها-ایکوم برای «فرهنگ موزه»

کارت ایکوم، فراتر از یک امکان برای بازدید رایگان از موزه‌هاست / ۱۳

آلبرتو گارلندینی

معیار تعیین مالکیت حقیقی میراث تاریخی، فرهنگی، هنری اقوام و ملل دنیا چیست؟

مسیر استرداد / ۱۸

گلناز گلصباحی

نگاهی به نقش موزه‌ها در مبارزه با نژادپرستی

تاریخ‌سازی در زمان‌های مورد مناقشه / ۲۶

مجتبی عبادی فتح

بررسی روش‌ها و معیارهای ارزیابی وب‌سایت موزه‌ها / ۴۱

مهتاب سیدی

در معرفی موزه ملی قطر

روایتگر سه معجزه / ۵۱

دامون منزوی

گزارش شرکت در دوازدهمین دوره آی تی سی-ایکوم (چین-پکن)

در فروردین‌ماه ۱۳۹۸

چالش‌های پیش روی مجموعه‌های موزه‌ای / ۵۷

سارا کریمان

نگاهی به شکل‌گیری خانه موزه خیمه شب بازی در تهران
از صندوق عدم تا آینده خیمه شب بازی / ۶۳
سالار رفیعیان

تجربه برپایی نمایشگاه علوم در ایران عصر اسلامی
در کتابخانه و موزه ملی ملک
چالش ایده‌ها و ظرفیت‌ها / ۶۷
رضا دبیری نژاد، نگار ساغریچی

سرگذشت خاموش موزه منطقه‌ای خوزستان
موزه‌ای روی آب / ۷۰
ندا عزیزیه

نگاهی به متن و حواشی نمایشگاه نقشستان بلوچ در کاخ اختصاصی نیاوران
روایتی نو از نقش و سنت / ۷۳
نگار ساغریچی

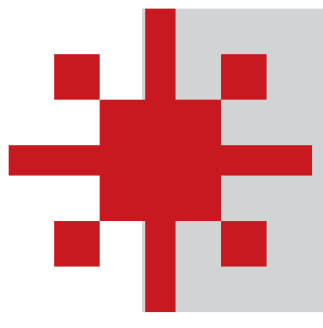

تجربه بهار در موزه منطقه‌ای جنوب شرق / ۷۷
صفورا کلانتری

یادی از استاد ناصر هوشمند وزیری
مردی در سه راهی طبیعت، هنر و موزه / ۸۲
رضا دبیری نژاد

Content

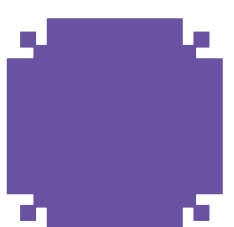
Editorial /10

By referring to a letter from a group of Iranian museum curators to the Director General of the Iranian Museums asking this administration to publicize the general criteria for selecting museum directors, Hamid Reza Hosseini expressed his concern about the selection of directors who have lack knowledge and experience in the field of museology and museums curatorship to manage some of Iran's major and important museums and to mention the damage caused by it.

The ICOM Card is Beyond the Free Visit of Museums / 13

Alberto Garlandini, IOM's vice president, in his exclusive note for culture of museum explains ICOM's role in the creation of opportunities for exchanging the ideas, knowledge and projects, attracting professional support from colleagues from all around the world, sharing professional standards and developing of personal relationships and remarks that although the organization of ICOM has undergone a major change, but the missions and values are the same as they were at the beginning.

What is the Criterion for Determining the True Ownership of the Historical, Cultural, Artistic Heritage of the Peoples and Nations of the World? / 18

Golnaz Golshabi, referring to the fact that last year was the year of a serious dispute over the ownership of the cultural properties and artworks, and this issue was the subject of the media and the protesters were supported in a wide international level, along with a request for the return of historical monuments to their home country, she enumerates some examples of these controversies and has taken various aspects of it into account.

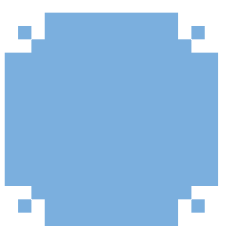
A Glimpse at the Role of Museums in Fighting against Racism / 26

In an article by Kyle Mesage Published in the journal of Museum international and translated by Mojtaba Ebadi Fath to Persian, the author referring to the contradiction in the nature and function of the museums with the discourse of hatred based on racism, has tried to answer the question of while respecting the sensibilities in the museums how to deal with hatred discourse which does not lead to the expansion or consolidation of the structural, political and social conditions under which concepts such as radical nationalism, racism, hatred and fear find themselves accepted as concepts in society?

Reviewing the Methods and Measurements of Evaluation of Websites of Museums /41

In her article, Mahtab Seyedi explores the descriptive methods and criteria for evaluating the websites of museum; with an approach that provides a clear and practical perspective for improving the quality of these digital environments in museums. She mentions effective use of information and communication technology can only be verified through evaluation testing, after the implementation and publication of the website with the participation of users and / or experts.

Introduction of Qatar National Museum /51

With this introduction that the National Museum is, to a large extent, a foundation established to reflect local conditions and through this framework that the National Museum is a place that has been established as a successful representative of national identity and can be both economically and socially beneficial, Damon Monzavi introduces Qatar National Museum and its various sections.

Challenges of the Museum Collections /57

Sarah Kariman, an Iranian curator attended ICOM ITC Work-

shop in Beijing which its topic was The Challenges of Museum Collections Today. She has written a report for the culture of museum about the process of holding the workshop and the subjects presented therein.

A Glimpse at the Establishment of the house - Museum of Marionette in Tehran /63

Salar Rafiean, in his article, described the experience of establishing one of the newest museums in Tehran. The museum's name is the house - Museum of Marionette and the Marionette is one of the oldest Puppet-Shows in Iran. In his article, he also reviewed the historical course of this art in Iran.

The Experience of Establishing the Permanent Exhibition of Sciences in Islamic Era of Iran at Malek National Library and Museum / 67

In her article, Negar Sagharichi explains about the experience of designing the permanent exhibition of sciences in Islamic era of Iran at Malek Museum. According to her, the exhibition, which opened in November 24, 2019, is the result of nearly a decade of efforts by experts in various fields related to museum knowledge, including context design, interior design, graphic design, conservation, and restoration and making of exhibition equipment.

Silent Fate of Khuzestan Regional Museum / 70

Ahvaz, the capital of the province of Khuzestan, is the only big city that does not have a museum. A few years ago it was decided that a huge museum be built in this city, but the location of the museum was considered on a small island in the middle of the Karun River. An island drowned under the water after this spring's flood and the museum's unfinished building was also badly damaged. Neda Azizieh has written a memoir about the tragic story of this museum.

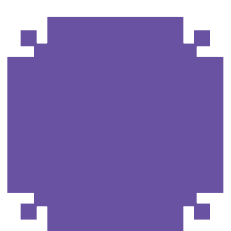
A Glimpse at the Context and Margins of the Naqshestan-e Baloch Exhibition at Niavaran Private Palace / 73

Naqshestan-e Baloch Exhibition, opened at May 2019 at Private Palace of Niavaran Cultural and Historical Complex, found a broad reflection on social networks and confronted with admiration and criticism of journalists. The most significant artworks displayed at this exhibition were the costumes of Farah Pahlavi, the former Queen of Iran, which designed by inspiration of Balochistan's needle-lace art. Negar Sagharichi writes a report about these reflections and interviews with the exhibition designer Naqshestan-e Baloch and director of private palace.

Experiencing Spring at the South-East Regional Museum of Iran / 77

The beginning of spring is the beginning of the Iranian new year (Nowruz) and its celebration in all over the country. Safforah Kalantari, director of the south-east regional museum of Iran, in her article, described the experience of the New Year's celebration (Nowruz) at this museum and how the ceremony became a platform for the introduction of the traditions of the people of Sistan and Baluchestan, a Province in east of Iran.

A Man at the Crossroad of Nature, Art and Museum / 82

Naser Houshmand Vaziri, an Iranian sculptor, died on June 28, 2019, due to a heart attack. His experiences have left about 300 statues and works in various museums of the country. His most famous work in the field of museums was Vaziri's cave-museum which was a private museum and was well known for the museum community in Iran. Reza Debirinezhad wrote a brief note about him and his works.

پاسدار حریم موزه‌داری کیست؟

حمیدرضا حسینی

سردبیر

امسال در آستانه روز جهانی موزه‌ها، گروهی از موزه‌داران کشور در نامه‌ای سرگشاده به آقای محمدرضا کارگر، مدیرکل موزه‌های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، از او خواستند تا شاخص‌های مربوط به انتخاب مدیران موزه‌ها را به طور واضح، دقیق و قابل ارزیابی، اعم از زمینه تحصیلی، سابقه کار در موزه، سابقه اجرایی، و یا نیازهای دیگری که به طور رسمی وجود دارد، اعلام کند. در این نامه تصریح شده بود: «یکی از چالش‌هایی که در سال‌های اخیر به نظر می‌آید بیش از هر چیز گریبان‌گیر موزه‌های مان شده و نمود پیدا کرده و آسیب‌های جدی بر عملکرد موزه‌ها و شأن موزه‌داران وارد کرده است، بلا تکلیفی و نبود شاخص‌های مشخص در تعیین مدیران موزه‌ها است.»

اگرچه انتصاب افراد نامرتب با موزه‌داری به مدیریت موزه‌ها، اقدامی مسبوق به سابقه است، اما در سه سال اخیر، افزایش چنین انتصابات در سازمان میراث فرهنگی از یک سو، و سکوت و حتی دفاع مدیرکل موزه‌ها از این انتصابات از سوی دیگر، نگرانی‌هایی را در جامعه موزه‌داری پدید آورده است. برای انتخاب مدیران موزه‌ها سه حالت را می‌توان در نظر گرفت: حالت اول، انتخاب از میان موزه‌داران حرفه‌ای؛ حالت دوم، انتخاب از میان متخصصان مرتبط با موضوعیت موزه (مانند انتخاب باستان‌شناسان به مدیریت موزه‌هایی که آثارشان منشأ و ماهیت باستان‌شناختی دارند)؛ و حالت سوم، انتخاب از میان کسانی که نه در زمره موزه‌داران حرفه‌ای قرار می‌گیرند و نه ارتباطی با موضوعیت موزه مورد نظر دارند (مانند انتصاب یک دانش‌آموخته مهندسی مکانیک به مدیریت یک موزه پزشکی).

چنین می‌نماید که پاره‌ای از انتصابات اخیر در موزه‌های وابسته به سازمان میراث فرهنگی، که اغلب از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین موزه‌های کشور هستند، مشمول حالت

سوم می‌شود. این‌گونه انتصابات دست‌کم از چهار جنبه، دارای ایراد جدی هستند:

۱- افراد فاقد تخصص، نه فقط امکان اداره صحیح موزه تحت مدیریت خود را ندارند، بلکه ممکن است با تصمیمات و اقدامات اشتباه، مشکلات کوچک و بزرگی را تولید کنند. معمولاً بهترین توصیه به این افراد «هیچ کاری نکردن» در مقام مدیر موزه است، که قطعاً به رکود و عدم پیشرفت موزه می‌انجامد.

۲- با توجه به این‌که افراد نامرتب و غیرمتخصص به مدیریت موزه‌های دولتی انتخاب شده‌اند که در اصل متعلق به آحاد ملت بوده و با بودجه عمومی اداره می‌شوند، انتصاب آن‌ها مصداق بارز بی‌عدالتی و تضییع حقوق عمومی است. ضمن آن‌که با «دستورالعمل اجرایی نحوه انتخاب و انتصاب مدیران حرفه‌ای (مصوبه شماره ۵۷۹۰۹۵ مورخ ۱۳۹۵/۴/۱ شورای عالی اداری) مطابقت ندارد.

۳- از آن‌جا که اداره کل موزه‌ها نه فقط نهاد ناظر بر موزه‌های سازمان میراث فرهنگی است، بلکه مرجع صدور مجوز و نظارت و تعیین چارچوب فعالیت موزه‌های وابسته به نهادهای گوناگون دولتی و عمومی و موزه‌های خصوصی است، سکوت و بعضاً رضایت این اداره کل از انتصاب افراد غیرمرتب و غیرمتخصص، راه را برای تکرار این رویه در سایر موزه‌ها هموار خواهد کرد.

۴- در حال حاضر، شمار زیادی از موزه‌داران کشور، دارای تحصیلات عالی در حوزه موزه‌شناسی و موزه‌داری و حوزه‌های پیرامونی و دارای سوابق حرفه‌ای قابل اعتنا در این حوزه‌ها هستند. نادیده گرفتن دانش، مهارت و تجربه این افراد و سپردن کارها به افرادی که به جای «تخصص»، صاحب «لابی» هستند، این پیام روشن را به جامعه موزه‌داری (و هر گروه حرفه‌ای و تخصصی دیگر) منتقل می‌کند که پیشرفت حرفه‌ای نه از طریق کسب دانش و تجربه و پشتکار، بلکه با نزدیکی به اربابان قدرت و صاحبان منصب حاصل می‌شود. تردیدی نیست که این نتیجه‌گیری موجهی از ناامیدی را در میان گروه‌های حرفه‌ای، به ویژه جوانان، پدید می‌آورد و پیامدهای خطرناکی در آینده خواهد داشت.

به‌رغم موارد یاد شده، واکنش مدیرکل موزه‌های کشور به نامه موزه‌داران، بسنده کردن به این جمله کوتاه بود که قبلاً ضوابط تعیین مدیران موزه‌ها از سوی اداره کل متبوع اعلام شده است. این در حالی بود که اولاً اکثر قریب به اتفاق موزه‌داران و رؤسای موزه‌ها از ابلاغ چنین دستورالعملی اظهار بی‌اطلاعی می‌کنند و ثانیاً در پایگاه اطلاع‌رسانی اداره کل موزه‌ها، در بخش «فرم‌ها و بخشنامه‌ها»، هیچ نشانی از چنین دستورالعملی به چشم نمی‌خورد. (در حالی که در همین بخش، «آیین‌نامه مربوط به شرایط و طرز انتخاب و حدود وظایف و مسئولیتهای امین اموال» درج شده است.) به هر روی، حتی اگر چنین دستورالعملی وجود داشته و ابلاغ شده باشد، انتشار دوباره آن ضرری ندارد، اما مدیرکل موزه‌ها ترجیح داد که چنین نکند. چرایی

آن را باید خود ایشان شرح دهد، اما اگر روزی دستورالعمل مورد ادعا منتشر شود، از دو حالت خارج نیست. در حالت اول، مفاد آن به گونه‌ای است که انتصاب افراد نامرتب و غیرمتخصص را توجیه می‌کند که در این صورت اساساً فلسفه وجودی چنین دستورالعملی را به چالش می‌کشد. حالت دوم (و محتمل‌تر) این است که مفاد دستورالعمل (یعنی رویه اعلامی) با رویه اعمالی اداره کل موزه‌ها همخوانی ندارد. در هر دو حالت، این پرسش طرح خواهد شد که آیا موزه‌داری ایران را حریم و حرمتی نیست و اگر هست، پاسدار آن کیست؟

یادداشت اختصاصی آلبرتو گارلندینی،

نایب رئیس شورای بین‌المللی موزه‌ها- ایکوم برای «فرهنگ موزه»

کارت ایکوم، فراتر از یک امکان برای بازدید رایگان از موزه‌هاست

آلبرتو گارلندینی

نایب رئیس شورای بین‌المللی موزه‌ها

مترجم: گلناز گلصباحی

به عنوان معاون ریاست شورای بین‌المللی موزه‌ها، برای من باعث افتخار است که با نشریه وزین فرهنگ موزه، در حیطه موزه‌داری همکاری داشته باشم. یادداشت من، در خصوص روز جهانی موزه‌ها (۲۰۱۹ IMD) در سال جاری، مسئولیت‌های جدید ایکوم و موزه‌ها در زمان تغییرات فراگیر جهانی است. در مواجهه با بلایای طبیعی و ویرانه‌های جنگ جهانی دوم، در نوامبر ۱۹۴۶، چندین مدیر موزه خوش‌فکر از شانزده کشور، در اولین کنفرانس یونسکو، ایکوم را پایه‌گذاری کردند. از آن زمان به بعد، شورای بین‌المللی موزه‌ها دستخوش تغییرات شگرفی شده و بدل به سازمان جهانی موزه‌ها و متخصصان موزه‌ای شد که از ۱۷۱ کمیته ملی؛ کمیته بین‌المللی؛ سازمان‌های منطقه‌ای و غیره شکل گرفته است و از ۱۳۸ کشور جهان و ۲۰ هزار موزه بالغ بر ۴۱ هزار عضو دارد.

هر ساله، از سال ۱۹۷۷، ایکوم روز جهانی موزه را برای ترویج نقش موزه‌ها در سراسر جهان و برای ایجاد زمینه بحث و بررسی در خصوص چالش‌های جهانی سازماندهی کرده است. در سال ۲۰۱۶ موضوع روز جهانی موزه، ارتباط بین موزه‌ها و منظرهای فرهنگی بود؛ در سال ۲۰۱۷، این‌که چگونه موزه‌ها با تاریخ مناقشه‌برانگیز، گفتن ناگفتنی‌ها، مواجه می‌شوند. در سال ۲۰۱۸ موضوع موزه‌های تراپیوسته: رویکردهای نو، مردمان نو یادآور این شد که چگونه موزه‌ها با خیزش فناوری اطلاعات و ارتباطات مواجه هستند.

در سال ۲۰۱۹ موضوع روز جهانی موزه؛ «موزه‌ها به مثابه کانون‌های فرهنگی: آینده سنت‌ها» است. موزه‌ها بخشی از تغییرات جهانی هستند و ایکوم اکنون نقش و عملکرد آنها را در تغییر جوامع بازنگری می‌کند. موزه‌های سراسر جهان در تلاش برای ایفای نقش بزرگتری در جامعه هستند. آنها مسئولیت‌های جدید اجتماعی بر

عهده می‌گیرند و در حالی که بنیان‌های رسالت، ارزش و عملکردهای خود را حفظ می‌کنند؛ برای تاثیرگذاری و جذب مشارکت عمومی تلاش می‌کنند. در سال ۲۰۱۸، شورای بین‌المللی موزه‌ها ایکوم و سازمان همکاری‌ها و توسعه اقتصادی OECD، در کنفرانس ونیز، دستورالعمل «دولت‌های محلی، جوامع و موزه‌ها: بسط و گسترش دستاوردهای فرهنگ در توسعه محلی» را کامل کرده، نشر و ارائه داد.

این دستورالعمل تأکید می‌کند که موزه‌ها کانون‌های دانش و مشارکت، مکان‌هایی برای نشست یا گفتگوهای بین‌فرهنگی، فعالیت‌های اجتماعی و محفلی برای ملاقات اعضای جامعه با یکدیگر به منظور شناخت تنوع و گوناگونی جوامع خویش هستند. ICOM بر تأثیر موزه بر چالش‌های عصر معاصر تأکید دارد: چالش‌هایی همچون تنوع و حقوق بشر، نابرابری و نژادپرستی، مهاجرت و انزوا، تغییرات اقلیمی و انقلاب دیجیتال. کمیته MDPP شورای جهانی موزه‌ها یا همان کمیته بازتعریف معنا، مفهوم و پتانسیل‌های موزه، به دنبال تعریف جدیدی از روند و کارکردهای موزه‌هاست و بازنگری معنا و مفهوم موزه را نیز آغاز کرده است. من از کمیته ملی ایکوم ایران و هر یک از اعضا آن دعوت می‌کنم تا در تدوین تعریف معنا و مفهوم جدید موزه و ارائه پیشنهاد در وب‌سایتی که شورای جهانی موزه‌ها به این منظور ایجاد نموده مشارکت کنند. این بازنگری و امکان استفاده از پیشنهادها در کنفرانس عمومی ایکوم در کیوتو ژاپن مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت.

امروزه موزه‌ها با مسائل حیاتی این زمانه روبرو هستند. موزه‌ها مؤسساتی بیطرف نیستند. موزه‌ها دارای چارچوب و ارزش‌های والایی هستند: آنها احترام به تنوع، دموکراسی، تبادل آزاد ایده‌ها، دفاع از بشریت در برابر تبعیض نژادی، جنسیتی، فرهنگی و مذهبی را رواج می‌دهند.

در بسیاری از نقاط جهان، تنوع و گوناگونی، پسندیده نیست و موزه‌ها و میراث فرهنگی مورد تهدید واقع می‌شوند. در ۱۸ مارچ ۲۰۱۸ در موزه ملی باردو در تونس برای شرکت در سومین سالگرد حمله دو تروریست به موزه بودم؛ حمله‌ای که در آن ۲۳ بازدیدکننده کشته شدند. نمایشگاه باستانشناسانه مشترکی از تونس و ایتالیا بر مرمهرای رومی، توسط موزه باردوی تونس و اوفیتزی فلورانس، سازماندهی شد که مراسمی با رویکرد تحریم خشونت بود. شاهدهی بر این که میراث و موزه‌ها، بین مردم و فرهنگ‌ها، پل می‌سازند. علیرغم تعارضات و تنش‌ها، آگاهی از اهمیت موزه‌ها و میراث فرهنگی در حال رشد و افزایش است. یونسکو در سال ۲۰۱۵ در «توصیه‌هایی برای موزه‌ها»، وظایف اصلی آنها را اعم از حفظ و حفاظت، پژوهش، ارتباطات، آموزش و نقش اجتماعی، اقتصادی بارز کرده است. این دستورالعمل، به تعهد اخلاقی موزه‌ها نیز عنایت داشته است. توصیه‌هایی برای موزه‌ها، نتیجه همکاری بین ایکوم و یونسکو است و منشور اخلاقی ایکوم برای موزه‌ها و متخصصان موزه‌ای را، به‌عنوان

فراگیرترین منبع مدیریت میراث، مورد توجه قرار داده و از اعضا می‌خواهد که در قوانین و سیاست‌گذاری‌ها، خود را با آن سازگار کنند. دو نمونه مهم و متاخر دیگر از توجه بیشتر به میراث فرهنگی عبارت بوده اند از قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۷ در مورد تخریب میراث فرهنگی متاثر از درگیری‌های مسلحانه و نیز نشست وزرای فرهنگی جی هفت در فلورانس در سال ۲۰۱۷.

براساس پیشنهاد فرانسه و ایتالیا، در سال ۲۰۱۷، شورای امنیت سازمان ملل متحد اولین قطعنامه در مورد حفاظت از میراث فرهنگی را تصویب کرد. این قطعنامه نقش میراث فرهنگی را در صلح و امنیت برجسته کرده و هرگونه تخریب، حفاری غیرقانونی، غارت و قاچاق اموال فرهنگی را محکوم می‌کند. همچنین اعلام می‌دارد که این دست‌فعلیات‌ها جنایات جنگی محسوب شده و عاملان چنین حملاتی باید به دست عدالت سپرده شوند و به سزای اعمال خود برسند. محکومیت گروه المهدی توسط دادگاه جنایی بین‌المللی، برای نخستین بار بود که بر تخریب آثار فرهنگی به عنوان جنایت جنگی تمرکز می‌کرد. المهدی برای تخریب نه مقبره و یک مسجد و تخریب میراث فرهنگی، مذهبی و تاریخی در تیمبوکتو به نه سال حبس محکوم شد. در سال ۲۰۱۷، نشست فرهنگی جی هفت در فلورانس برگزار شد. برای نخستین بار وزرای فرهنگ کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، انگلیس و ایالات متحده، همراه با کمیسیون اروپا و مدیر کل یونسکو، اقداماتی را برای تقویت حفاظت از میراث فرهنگی مورد بحث قرار دادند. ایکوم تنها سازمان غیرانتفاعی بود که به این نشست دعوت شد. وزیران بر نقش موزه‌ها در حفاظت از میراث تأکید کردند و منشور اخلاقی ایکوم را به عنوان اهرمی موثر در تدارک ابزارهای قانونی بین‌المللی، مورد تقدیر قرار دادند.

یکی تلاش‌های بزرگ ایکوم این است که اطمینان حاصل کند اصول منشور اخلاقی ایکوم راهنمای همه موزه‌ها در بخش‌های مختلف جهان است. ایکوم برای اجرای بهتر مصوبات کنوانسیون‌های بین‌المللی و جلب حمایت بیشتر در جهت منافع موزه‌ها و میراث فرهنگی، پویش راه‌اندازی می‌کند. همچنین، در راستای متقاعد ساختن دولتمردان، از عبور از مرحله حرف به عمل و اجرای مصوبات و تصمیماتی که در نشست‌های بین‌المللی اخذ می‌کنند، می‌کوشد.

در انتها، مایلم توجه شما را به این نکته جلب کنم که از سال ۱۹۴۶، سازماندهی ایکوم بسیار دستخوش تغییر شده است، اما مأموریت‌ها و ارزش‌های اصلی همان است که در بدو شکل‌گیری آن بنیان نهاده شد. هر عضو ایکوم، ارزش‌های اخلاقی پرسابقه آن را به اشتراک می‌گذارد. مگر نه اینکه غالب اوقات ما در تنهایی خود به رویارویی با چالش‌های روزانه حرفه‌ی پیچیده اما لذت‌بخش خود می‌رویم؟

ایکوم یک شبکه بین‌المللی منحصر به فرد است که می‌تواند فرصتی برای مبادله ایده‌ها، دانش و پروژه‌ها، برای جلب حمایت حرفه‌ای همکاران از سراسر جهان، به

جهت به اشتراک گذاشتن استانداردهای حرفه‌ای و توسعه روابط شخصی و کاری، به ارمغان آورد. معنای کارت ایکوم، از تنها یک امکان برای بازدید رایگان از موزه‌ها، فراتر است.

این کارت شاهی برای این است که ما همه اعضای یک خانواده هستیم. خانواده‌ای بزرگ و جهانی، از موزه‌ها و متخصصان موزه‌ای!

آقای آلبرتو گارلندینی از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ ریاست کمیته ملی ایکوم ایتالیا را برعهده داشته و از سال ۲۰۱۳، عضو کمیسیون بازنگری توزیع و تخصیص و کمیته برنامه‌ریزی‌های استراتژیک ایکوم، همچنین رییس کمیته برنامه‌ریزی کنفرانس عمومی ایکوم در میلان در ۲۰۱۶، بوده است. او مدرس دانشگاه‌های ایتالیا و سخنران بسیاری از کنفرانس‌های بین‌المللی در حیطه موزه و میراث فرهنگی است، همچنین مسئولیت‌های گوناگونی مانند مشاور، مدیر فرهنگی و یا عضو هیئت اجرایی، مرتبط با میراث فرهنگی و موزه‌ها، در بخش‌های دولتی کشورش بر عهده داشته است.

معیار تعیین مالکیت حقیقی میراث تاریخی، فرهنگی، هنری اقوام و ملل دنیا چیست؟

مسیر استرداد

گلناز گلصباحی

موزه دار و کارشناس موسسه فرهنگی موزه‌های بنیاد

چندی است که بحث و جدل بر سر تعیین مالکیت حقیقی میراث فرهنگی کشورهای که در معرض اشغال، حمله یا استثمار کشورهای دیگر جهان بوده‌اند، به موضوعی جدی و بحث‌برانگیز میان موزه‌ها و جوامع بدل شده است. چنانکه امروزه برخی از بزرگترین موزه‌های جهان و دولت‌های آنان متهم‌اند که از راه غارت و تجاوز و یا راه‌های نامشروع دیگر، برخی از ارزشمندترین مجموعه‌های خود را صاحب شده‌اند.

غارت و چپاول آثار قومی، اموال یا جانِ ملل و اقوام دیگر، ریشه در درازای تاریخ و رویارویی مردمان و ساکنان زمین با یکدیگر دارد. مردمانی که در پی گسترش زمین، مال، اعتقادات، آداب و رسوم خود با یکدیگر می‌جنگیدند، جان و دارایی یکدیگر را غنائم جنگی می‌شمردند، آن را می‌ستاندند و این آدابی پسندیده برای قوم پیروز بود و عملی معمول در جنگها و رویارویی‌ها محسوب می‌شد. این وحشیگری، خوی چپاول و استثمار، با پیشرفت جوامع و متمدن شدن آنها چندان تغییری نکرد، بلکه مانند

■ پلاک‌های برنزی بنین در بریتیش میوزیوم. منبع CNN

همه مناسبات دستخوش تغییر، جامه‌ای نو پوشید و مزورانه، با هدف ظاهری اما به نظر والای گسترش سیاست‌های فرهنگی، تاریخی و باستان‌شناسانه ادامه و از سویی دیگر به حکم برخورد پدرسالارانه و پر تبختر جوامع متمدن‌تر با جوامع به زعم آنان فرودست یا بدوی، در عین اعتقاد به قدر دانستن بیشتر آثار، اشیا، اموال تاریخی، قومی، فرهنگی، هنری و متعاقب آن مباح دانستن تاراج، در قالب فعالیت‌های علمی، باستان‌شناسانه و یا بشر دوستانه و فرهنگی اما، در واقع به منظور پربار کردن مجموعه‌ها و بعدها موزه‌ها، امتداد یافت.

شاید این متن، اندکی بدبینانه به فعالیت باستان‌شناسان گذشته می‌نگرد و یا با دیدگاهی خشمگینانه مشغول بررسی این روند است. روندی اعتراضی و تاریخی که در جوامع کنونی، در حال شکفتن و تبدیل به مسئله‌ای نه چندان تازه اما با عواقب نوظهور برای موزه‌ها و یا مراکز موزه‌ای بزرگ دنیا است. روندی که فعالیت‌های استثماری را در کشورهای مستعمره محکوم می‌کند و کمابیش معتقد است که اگرچه فقط باستان‌شناسان نبوده‌اند که روند استثمار آثار و اموال فرهنگی سایر ملل را رقم زده‌اند، اما، آن‌ها بودند که به این روند سرعت بخشیدند و وجه غارتگرانه آن را زیر پوششی از عملکرد بشر دوستانه، علمی و یا تاریخی پنهان کردند.

میراث شما، آثار ما

سالی که گذشت سال طرح دعوی و مناقشات جدی بر سر مالکیت آثار و اموال فرهنگی، فراگیر و رسانه‌ای شدن این موضوع و حمایت از معترضان در سطح وسیع بین‌المللی در کنار درخواست عودت آثار تاریخی به موطن اصلی آنها، در جهان بود. بسیاری از کشورهای مطرح جهان در حیطه موزه و موزه‌داری مانند فرانسه با موزه لوور، انگلستان با بریتیش میوزیوم و موزه ویکتوریا و آلبرت، ایالات متحده با موسسه متروپولیتن یا اسمیتسونین و برخی موزه‌های آلمان و یا استرالیا، با اتهاماتی از قبیل چپاول و غارت آثار ملل دیگر و یا اقوام و مردمان بومی کشورهای خود روبرو هستند. بسیاری از این اتهامات بیراه نیست و این مقوله، برای فعالان میراث فرهنگی در ایران نیز موضوع تازه‌ای تلقی نمی‌شود. به عنوان مثال در نشست ماه‌های گذشته، در موزه ملی در زمان نمایشگاه "تاریخچه لوور" (سال ۱۳۹۷)، خبرنگاران، مدیر موزه لوور را از یادآوری اتهاماتی که سالها به فرانسه و باستان‌شناسانش خصوصاً مادام دیولافوا وارد بوده، بی‌نصیب نگذاشتند. باستان‌شناسی که خود در کتاب خویش از خشمش به ستون‌سترگ هخامنشی و مشقت انتقال آن به فرانسه می‌گوید. خشمی که منجر می‌شود ستون تاریخی را خرد کند تا راحت‌تر بتوان آن‌را به جایی دورتر از موطن اصلی فرستاد.

امروز جهان، در معرض هجوم انواع و اقسام اطلاعات است. رسانه‌ها، شبکه‌های

■ تور هیردال مکتشف نروژی. به گفته خانواده‌اش او به قبایل آمریکای جنوبی قول باز پس دادن آثارشان را داده بود.
منبع گاردین

اجتماعی، تلویزیون‌های خصوصی و.. بر میزان آگاهی و اشاعه اطلاعات می‌افزایند. سازمان‌های اجتماعی، سیاسی، علمی و غیرانتفاعی و فعال در زمینه احقاق حقوق قانونی اقوام یا جوامع نیز رو به فزونی‌اند و در تغییر قوانین و اصلاحات آن نقش داشته، برای احیا حقوق از دست رفته موکلین خود، دست به اعتراضات گسترده می‌زنند. این سازمان‌ها از اهرم‌های بین‌المللی برای احقاق این حقوق و آگاهی‌رسانی بهره می‌گیرند. از این روست که دیگر چندان پنهانکاری یا انکار چاره کار نیست و نمی‌توان آبرو در گرو امید به نفهمیدن و یا عیان نشدن حقایق گذاشت.

اینکه قدرتهای فرهنگی و در رأس آنها، موزه‌های صاحب قدرت، چه میزان از این نکات در عذابند، از آن درس می‌گیرند و یا به همین دلایل حاضر به پذیرفتن اشتباهات گذشته کشورهای مطبوع خویشند، نیازمند واکاوی است. در برخی از کشورها، این اختلافات و اعتراضات چنان بود که بعضاً، منجر به بازپس‌دادن آثار شد. برای نمونه، طبق گزارش واشنگتن پست در اوایل سال جاری، فرانسه، یکی از کشورهایی بود که در پی اعتراضات مستمر و مداوم آفریقا، اعلام کرد که مجسمه‌هایی که در زمانه سلطه فرانسه بر آفریقا و جنگ‌های بین دوسرزمین، به این کشور منتقل شده و در لوور جای گرفته بود را به کشور مبدأ بازمی‌گرداند. فرانسه بیش از نود هزار اثر از کشورهای آفریقایی در اختیار دارد و خبر حاکی از این بود که امانوئل مکرون رئیس‌جمهور فرانسه، رسماً در بازگرداندن بیست و شش مجسمه فلزی و دیگر آثار جمهوری بنین نقش ایفا خواهد کرد. اینکه حمایت مکرون از بازگرداندن این آثار به آفریقا، ژستی بشردوستانه و یا برای احیای آبرو و عظمت امپراطوری فرانسه در نجات بشریت بوده است، جای بحث و بررسی دارد، اما اینکه نمایندگان آفریقا و مشخصاً کشور بنین،

■ یکی از گالری‌های موزه تازه تأسیس تمدن سیاه در سنگال. منبع: کوارتز آفریکا. منبع گاردین

موفق خواهند شد تا بخش کوچکی از آثار قومی، هنری، تاریخی و فرهنگی خود را از یکی از کشورهای که آنها را در اختیار دارد باز پس گیرند، اتفاقی فرخنده در این زمینه محسوب می‌شود. البته گفتنی است که بدون دخالت و تصمیم مکرون این موضوع حاصل نمی‌شد، زیرا کارشناسان جهانی و سیاستمداران و مسئولان فرانسوی، معتقد بوده‌اند که پذیرش ادعا و خواست مالکان آفریقایی، ممکن است به الگویی برای دیگر مستعمرات فرانسه و یا کشورهای بدل شود که فرانسه و یا دیگر کشورهای صاحب قدرت، در جمع‌آوری آثار تاریخی؛ باستانی و هنری آنها نقش داشته‌اند.

آنچه امروزه در نزد بسیاری از موزه‌ها "اموال"، "آثار" و یا "اشیا" خوانده می‌شود، گاهی پاره‌ای از بدن عزیزان اقوامی دیگر است. در بهار ۱۳۹۸، بخش‌های باقی مانده از بدن ۴۱ بومی استرالیا که به اروپا آورده شده بود، طی مراسمی در برلین به بازماندگانشان تحویل داده شد. این باقی مانده‌های انسانی، بزرگ‌ترین محموله در نوع خود بود که در زمان استعمار استرالیا، از بومیان آن کشور به تاراج رفته بود. بخشی از آنها را نماینده بومیان غرب استرالیا در سفارت این کشور در برلین، از موزه دولتی مردم‌شناسی آلمان تحویل گرفت و روزهای بعد طی مراسمی در مونیخ، توسط موزه پنج قاره این شهر، باقیمانده یکی از شاهان قبیله دیندجی از قبایل کوئینزلند شمالی به یکی از بستگان مستقیم او تحویل داده شد. کشور آلمان تعهد کرده که بقایای انسانی را که از اطراف و اکناف جهان در موزه‌ها و مجموعه‌های این کشور نگهداری می‌شود، خصوصاً بقایای ۵۳ بومی استرالیایی دیگر را به بازماندگان آنها برگرداند و این اتفاقی است که در پی پافشاری‌های بومیان استرالیا، پی‌گیری وکلای آنان و فشارها و اعتراضات بین‌المللی

حادث شد. بدیهی است که کمی همدلی این فکر را به ذهن متبادر می‌کند که حقیقتاً چه کسی در این کره خاکی تمایل دارد چنین سرنوشتی بر پیکرش حادث شود؟ دامنه اعتراضات، خشم و نارضایتی در این خصوص تنها گریبانگیر فرانسه یا آلمان نشد، بلکه بریتانیا، هلند و کانادا را نیز هدف قرار داد. این اعتراضات در بریتانیا آنچنان وسعت داشت که موزه‌های این کشور کارکنان خود را ملزم کردند تا آثار کشورهای دیگر را که زمانی تحت سلطه بودند، مورد شناسایی قرار داده تا برای مذاکرات احتمالی و یا دفاع از عملکرد کشور و موزه‌ها آمادگی لازم را کسب نمایند. دولت کانادا اعلام کرد که پنجاه و هشت شیء تاریخی اردن را باز پس می‌فرستد و چنین کرد. آلمان نیز در پی بازپس فرستادن بعضی دیگر از آثار شاخص آفریقایی مانند صلیب سنگی نامیبیا به موطن اصلی آن است. نروژ تحت فشار گذاشته شده تا هزاران اثر را که از جزیره ایستر آیلند شیلی به آن کشور منتقل شده را بازگرداند.

بسیاری از سیاستمداران یا سردمداران موزه‌های بزرگ با موج بازگرداندن آثار و اشیا تاریخی مخالفند. گاهی مخالفت آنان، مبنای سیاسی و ملی‌گرایانه دارد و گاه ظاهری بشردوستانه و فرهنگی از این قبیل که مثلاً آفریقا برای نگهداری چنین گنجینه‌های ارزشمندی آمادگی لازم را ندارد؛ بنابراین بهتر است این آثار در همان موزه‌هایی که هستند باقی بمانند.

میراث بشری متعلق به بشریت است اما از آن زمان که بشر دورخود حصارهایی مرئی و نامرئی کشید، نام آن را مرز جغرافیایی نامید و آن زمان که مهاجرت و سکونت در زمین اقوام دیگر تابع شرایط و جبر سیاسی و جغرافیایی شد، ناگزیر منطقی است که

■ در چپ یک اثر تاریخی از کمرون و در راست نقاشی مدرن در موزه تمدن سیاه داکار سنگال. منبع. نیویورک تایمز

بپذیریم مالکیت آثار و میراث برجای مانده در پشت هر مرزی به همان جغرافیا تعلق گیرد. خصوصاً که جبری این قاعده و قانون را برهم زده باشد. این قوانین و قواعدی است که دنیای متمدن خود خالق آن بوده و حالا نیز گریبانگیرش شده است. این کشمکشی است قدیمی که ابعاد جدید یافته. ابعادی از جنس پیروزی اقوامی که روزی مغلوب بودند. در جهانی که نه چندان آرام آرام، همه چیزش بدل به سرمایه و صنعت می‌شود، موزه‌ها نیز ابزارند. اهرمی در دست سیاستمداران یا دولت‌ها برای جذب سرمایه بیشتر در لوای کسب هویت و برتری. برای برخی که هویت و تاریخ را در موزه‌هایشان از سرزمین‌های گوناگون و اقوام متفاوت جمع‌آوری کرده‌اند؛ بر اساس سیاست؛ میراث؛ میراث بشری نام می‌گیرد، و بر این اساس عملکرد آنها از جمله حفظ، حفاظت، نمایش و پژوهش این میراث بشری در موزه‌ها، عملی نیکو می‌شود و این چنین، سلطه بر میراث، وجهی بشر دوستانه می‌یابد و به ظاهر در خدمت آن. اما آنچه واقعیت‌تر به نظر می‌رسد، روندی در خدمت سرمایه است و کسب درآمد بیشتر. این تناقض است که مخالفان و معترضان را وامی‌دارد که بپرسند: حال که موزه‌ها قدرت‌هایی برای کسب سرمایه بیشتر هستند، چرا آثار آنان، برای موطن خود این سرمایه را کسب نکند.

گفتنی است گاه این چرخه، همسویی، مبارزه یا دلجویی از آن، بانی اتفاقات مساعدی نیز می‌شود. موزه تمدن سیاه در سنگال و گشایش آن در ماه‌های اخیر یکی از این نمونه‌ها است. آفریقا با این موزه، صاحب بزرگترین موزه در این قاره در سنگال شد. موزه‌ای که منتظر بازگشت آثار از اروپا و یا اطراف و اکناف جهان است و دلیلی است بر فعالیت فعالان میراث فرهنگی این قاره بر پافشاری بر سر خواسته‌هایشان و درک ضرورت حفظ و گسترش سنت‌ها و میراث فرهنگی نزد عموم مردم و یا در مصر که منجر به مشارکت کشورهای در ساخت یکی از بزرگترین موزه‌ها شده است. کشورهای که بزرگترین مجموعه‌هایی از مصر را در موزه‌هایشان در اختیار دارند و گویی این مشارکت، توانی است که از در اختیار داشتن آن مجموعه‌ها، ناگزیر به پرداختش هستند.

<https://www.art-critique.com/en/2019/03/dutch-museum-to-return-artefacts-stolen-from-other-countries/>
<https://qz.com/africa/1477656/british-museum-to-return-looted-benin-bronze-artifacts>
<https://news.artnet.com/art-world/germany-restitution-1456681>
<https://news.artnet.com/art-world/lander-stool-1455775>
<https://www.nytimes.com/2019/01/15/arts/design/museum-of-black-civilizations-restitution-senegal-macron.html>
<https://news.artnet.com/art-world/lander-stool-1455775>
<https://www.newswire.ca/news-releases/the-government-of-canada-announces-the-return-of-58-antiquities-to-jordan-701262421.html>
<https://edition.cnn.com/2018/11/26/africa/africa-uk-benin-bronze-return-intl/index.html>
<https://edition.cnn.com/style/article/france-african-cultural-heritage-intl/index.html>
<https://www.theguardian.com/world/2019/mar/29/norways-kon-tiki-museum-to-return-thousands-of-easter-island-artefacts>
<https://qz.com/africa/1493002/museum-of-black-civilizations-opens-in-senegal/>
<https://www.museumnext.com/2019/02/what-does-it-mean-to-decolonize-a-museum/>
<https://www.nytimes.com/2019/01/15/arts/design/museum-of-black-civilizations-restitution-senegal-macron.html>
<https://www.telegraph.co.uk/news/2019/01/01/uk-museums-task-staff-identifying-stolen-colonial-collections/>
<https://www.newswire.ca/news-releases/the-government-of-canada-announces-the-return-of-58-antiquities-to-jordan-701262421.html>
<https://www.telegraph.co.uk/news/2019/04/15/remains-aboriginal-australians-returned-descendants-german-museums/>

تاریخ‌سازی در زمان‌های مورد مناقشه

نویسنده: کایل مساژ

ترجمه: مجتبی عبادی فتح

موزه‌های جهانی یا Museum international از جمله مهمترین نشریات مرتبط با شورای بین‌المللی موزه‌ها است که به شکل دوره‌ای توسط انتشارات راتلج به نشر می‌رسد و بصورت آنلاین و بدون محدودیت از صفحه شخصی اعضای ایکوم در وب‌سایت این شورا قابل دسترسی و استفاده است. در ماه مارس گذشته، هفتادمین دوره این نشریه در دو شماره ۲۷۷-۲۷۸ و ۲۷۹-۲۸۰ بر موضوعات "موزه‌ها در عصر دیجیتال" و "موزه‌ها و تاریخ مورد مناقشه" با مقالاتی از بهترین متخصصان و نظریه‌پردازان موزه‌ای در این زمینه به نشر رسید. مقاله پیش رو، جمع‌بندی از آرا و نظریات مطرح شده در مقالات این شماره بر موضوع موزه‌ها و تاریخ مورد مناقشه است. نویسندگان و نظریه‌پردازان این موضوع معتقدند که تاریخ، موزه‌ها را برجسته

می‌سازد و موزه‌ها قادرند مناقشات و حوادث را به تفسیر بگذارند و یا نقش میانجی در این میان ایفا نمایند. چنانکه موزه‌ها با بیان صداهای گوناگون، روایت صداهای خاموش و حمایت از چند صدایی، شاید که قادر باشند نقش بسزایی در حل اختلافات و روشن شدن مناقشات ایفا نمایند.

کایل مساژ، نویسنده مقاله، استاد علوم انسانی در مرکز تحقیقات علوم انسانی دانشگاه ملی استرالیا، به بررسی نقش موزه‌ها به عنوان مکانی برای انجام تبادلات فرهنگی و سیاسی پرداخته است. محور

اصولی این تحقیق بررسی رابطه میان موزه‌ها، شهروندی و جنبش‌های اصلاح طلب سیاسی است. خانم مساژ مطالب زیادی در خصوص روش‌های جمع آوری مجموعه با موضوعات گوناگون توسط موزه‌های معاصر دنیا که در عین حال به مراکزی جهت بحث و بررسی در خصوص مسائل روز جامعه تبدیل شده‌اند، به رشته تحریر درآورده است. او نویسنده کتاب‌هایی از جمله موزه‌ها و نژاد پرستی (انتشارات Routledge ۲۰۱۸) موزه‌های متمرکز، نوشتن در حاشیه (انتشارات Routledge ۲۰۱۸)، موزه‌ها و فعالیت‌های اجتماعی: درگیر با اعتراضات (انتشارات Routledge ۲۰۱۴)، موزه‌های جدید و فرهنگ‌سازی (Berg ۲۰۰۶)، فعالیت‌های موزه‌داری و فضای ذخیره سازی (Routledge ۲۰۱۹) است.

چهارشنبه است و آمریکا در حال سوختن؛ شعله‌های آتش کالیفرنیا را در برگرفته است. در حالی که آتش سوزان مساحتی بالغ بر ۲۴۸۳۰۰ هکتار مساحت را در برگرفته، گزارش‌ها حاکی از مرگ ۷۹ نفر و ناپدید شدن صدها نفر در این آتش‌سوزی است. در شمال کالیفرنیا و در شهرک پارادایز ۱۲۶۳۷ خانه کاملاً ویران شده است. در قسمت‌های جنوبی‌تر شهر- جایی که کاروان‌های محل زندگی هزاران تبعه آمریکای مرکزی که تقاضای پناهندگی در آمریکا را دارند مستقر هستند - موضع رئیس جمهور ترامپ همچنان سرسختانه است. طبق فرمان او پنج هزار نیرو به مرز فراخوانده شده‌اند که وظیفه آنها تقویت مرزها و ممانعت از ورود پناهجویان مکزیکی است. رئیس‌جمهور عنوان کرده در صورتی که با بودجه درخواستی او برای ساخت دیوار حائل در مرز

مکزیک از سوی کنگره موافقت نشود، اقدام به تعطیلی برخی از بخش‌های دولت خواهد کرد. در همین حال و در ادامه مباحث مربوط به ساخت دیوار در آمریکا، یک قاضی با استناد به قوانین موجود در خصوص حمایت از مهاجران اقدام به لغو موقت دستور رئیس جمهور ترامپ مبنی بر توقف بررسی درخواست پناهجویان مکزیکی که به صورت غیرقانونی از مرز عبور کرده‌اند نموده است. (Laughland ۲۰۱۸)

پیامدهای پس از انتخابات میان دوره‌ای مجلس، سهم بزرگی از اخبار را در وبسایت‌های خبری به خود اختصاص داده است. از هم اکنون که زمان نسبتاً زیادی به برگزاری انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۲۰ مانده، شمارش معکوس برای این رویداد آغاز شده و باعث شکل‌گیری مباحثی میان سیاستمداران و افراد بانفوذ در احزاب دموکرات و جمهوری خواه شده است. فهرست نفرات راه‌یافته به کنگره نشان دهنده تاثیرگذاری واقعی و ملموس جنبش زنان در جامعه آمریکاست. تعداد نمایندگان زن و حضور نمایندگانی از اقلیت‌های قومی ساکن آمریکا که در نوع خود یک رکورد محسوب می‌شود، شامل دو زن مسلمان (که یکی از آنها از پناهجویان است) و دو زن از میان سرخپوستان بومی ساکن آمریکا و یک فرماندار هم‌جنس‌گرا (که آشکارا به این موضوع اذعان دارد) در ایالت کولورادو و همچنین برای اولین بار یک زن سیاه‌پوست از ماساچوست که به عنوان اولین نماینده زن از این ایالت به مجلس راه یافته از جمله این تاثیرات است. خانم آیانا پرس‌لی در سخنرانی خود به بیان این موضوع پرداخت و گفت: «هیچ‌کدام از ما قصد تاریخ‌سازی نداریم اما می‌خواهیم بانی تغییرات باشیم. با این وجود، اهمیت تاریخی امشب بر من پوشیده نیست.» (به نقل از ABC / Wires ۲۰۱۸)

در همین میانه، روز یکشنبه ۱۱ نوامبر ۲۰۱۸ یادآور تاریخ اعلام ترک مخاصمه و پایان جنگ جهانی اول بود. رئیس‌جمهور ترامپ برای شرکت در مراسم یادبود چند منظوره به فرانسه سفر کرد. یکی از آنها به منظور گرامیداشت سربازان آمریکایی کشته شده در جنگ و به خاک سپرده شده در گورستان آیزن مارن فرانسه بود، اگر چه که شرایط بد جوی مانع شرکت او در این مراسم شد و به جای آن در نشست صلح پاریس شرکت کرد که با شرکت رئیس‌جمهور فرانسه امانوئل ماکرون و صدر اعظم آلمان خانم مرکل و سایر رهبران جهان برگزار شد و سخنرانی خود را در سال روز گرامیداشت کهنه سربازان آمریکایی در گورستانی در سورن لیون ارائه کرد. در حاشیه نشست پاریس، آنتونیو گوتیرش دبیر کل سازمان ملل متحد ضمن هشدار در مورد وضعیت کنونی جهان، فضای حاکم بر آن را با دهه ۳۰ میلادی مقایسه کرد و ماکرون رئیس‌جمهور فرانسه و مرکل صدر اعظم آلمان نیز به انتقادی ملایم از صحبت‌های اخیر ترامپ در خصوص ملی‌گرایی پرداختند. ماکرون در سخنرانی خود در خصوص خطرات ملی‌گرایی و شکننده بودن صلح حاکم بر جهان در شرایط کنونی هشدار داد

و ادامه داد: ردپای این جنگ هرگز به طور کامل پاک نشده و اهریمن‌های قدیمی در حال بیدار شدن هستند. او گفت: «ما باید در مقابل مردم به شکل رسمی بر مسئولیت حقیقی و سنگین خود در خصوص حفظ صلح تاکید کنیم.» به عقیده بسیاری، اظهارات او در رد نقطه نظر ترامپ در خصوص برتری و آقایی آمریکا در جهان و همچنین موج رو به رشد ملی‌گرایی در حال شکل‌گیری در اروپا و سایر نقاط جهان بیان شد. ماکرون در حالی که رهبران مختلف جهان مخاطب او بودند، اظهار کرد: میهن پرستی نقطه مقابل ملی‌گرایی است و ملی‌گرایی خیانت به میهن پرستی است. (به نقل از Chrisafis ۲۰۱۸)

چشم‌اندازهای سیاسی

موزه‌ها، همواره منعکس‌کننده و دربرگیرنده طرز تفکر و روحیه حاکم بر دوره زمانی هستند که در آن شکل گرفته‌اند. به همین شکل آنها با مقوله وسیع‌تری از انواع گونه‌های «تاریخ» و همین‌طور شیوه‌های خاص درک، بیان، گرامیداشت و تناقض با تاریخ درگیر هستند.

بسیاری آگاهند که تغییر و گرایش به سمت انجام اقدامات حرفه‌ای در موزه‌ها با شکل‌گیری سازمان فرهنگی، علمی و آموزشی سازمان ملل متحد-یونسکو- در سال ۱۹۴۵ و همچنین تأسیس شورای جهانی موزه‌ها- ایکوم- در سال ۱۹۴۶ همگام با شکل‌گیری اراده‌ای قوی برای حفاظت از حقوق و آزادی‌های بشری مندرج در قطعنامه بین‌المللی حقوق بشر مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در نشست پاریس در

روز ۱۰ دسامبر سال ۱۹۴۸ میلادی، شکل جدی‌تری به خود گرفت. پس از پایان جنگ جهانی دوم و به ویژه قصاوت‌های این جنگ در قالب هولوکاست (Morsink ۲۰۱۹) این قطعنامه پاسخی بود بر اقدامات وحشیانه‌ای که وجدان بشری را به درد آورد. تصویب این قطعنامه، وعده هدایت به عصری نوین را داشت که در آن همه افراد بشر از حقوق مساوی و غیر قابل انکار برخوردارند. اما به هر شکل، همانطور که رویدادهای سال‌های اخیر و همین‌طور دهه‌های سپری شده، نشان داده است، حقوق بشر نیز مانند موزه‌ها معنای نسبی دارد و منعکس‌کننده میراث تاریخی، قالب‌های حاکم بر اجتماعات، انتظارات موجود و چالش‌های متفاوت عصر خود است. همانطور که Issa Shivji توضیح می‌دهد، حقوق بشر را نباید با یک تعریف ثابت و فارغ از تجارب بشری و حکومت افراد و یا دولت‌ها در نظر گرفت و تعریف کرد؛ بلکه حقوق بشر عبارتی است که به راحتی به واسطه دست‌کاری‌های سیاسی و همین‌طور مقاومت‌های موجود بر سر راه تحقق آن تحت تأثیر قرار می‌گیرد. حقوق بشر آینه‌ای است منعکس‌کننده تلاش‌ها و ملاحظات گروه‌های اجتماعی غالب بر جامعه در یک زمان مشخص؛ در حالی که این گروه‌ها سعی در تثبیت و سامان‌دهی جایگاه خود دارند. در عین حال، طرفداران محقق ساختن حقوق بشر و بیان آزادانه افکار علیرغم تسلط حاکمان و مقاومت آنها سعی در تغییر شرایط موجود دارند. بنابراین حقوق بشر نیز مانند هر قالب فکری که به بیان ایده‌های خود می‌پردازد، قلمروی از افکار را در بر می‌گیرد که در خصوص آن اختلاف نظر وجود دارد. (Shivji ۱۹۹۹, pp. ۲۵۳-۲۵۴)

مطمئناً از دهه‌های پس از جنگ جهانی دوم به بعد و متعاقب آن تصویب قطعنامه توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد، افراد و گروه‌ها دیگر مجاز به انجام اقدامات خود سرانه در این خصوص نیستند. خوانندگان این مطلب که بسیاری از آنها با فدراسیون موزه‌های حقوق بشر (FIHRM)، موزه‌های محلی و بین‌المللی، شبکه‌ها و سازمان‌هایی که به دنبال پیشرفت اصول و مبانی حقوق بشری هستند (شامل موزه‌های مفهومی و موزه‌هایی که به واسطه یک علت خاص ایجاد شده‌اند مانند نسل‌کشی، هولوکاست، حقوق بشر، مهاجرت بردگان، شکنجه و سرکوب‌های سیاسی و اجتماعی و از این قبیل)، در ارتباطند، آگاهی و تسلط کامل به این نکته دارند که در دهه‌های اخیر، تفاوت دیدگاه وسیعی میان ملی‌گرایان، به ویژه افراطیون راست‌گرا که ماهیت خود را در قالب ملی‌گرایی با محور توسعه نظامی و اعتقاد به برتری سفیدپوستان در اروپا و آمریکا می‌جویند، و مستندات قانونی به تصویب رسیده در قالب قطعنامه‌های سازمان ملل شکل گرفته است. همان‌طور که سایت‌های فرهنگ عمومی به دنبال اتخاذ رویکرد پیشبرد عدالت اجتماعی هستند، موزه‌های ملی (که اغلب تا حد زیادی به بودجه دولتی وابسته هستند) معمولاً در همین فضای مورد مناقشه قرار دارند.

علاوه بر انعکاس مباحث مربوط به حقوق بشر پس از جنگ جهانی دوم (Falk ۲۰۰۴, p. ۳۵)،

این فرایند، تقاضای گروه‌های قومی برای بازگرداندن میراث فرهنگی اجدادی‌شان و حق مالکیت بر اشیاء به‌جا مانده از پدران‌شان را نیز در بر می‌گرفت. افزایش قابل ملاحظه شناخت مردم از موزه‌ها، شناسایی جایگاه آنها و شبکه‌های ایجاد شده از موزه‌ها در نقاط مختلف، به همراه افزایش دانش تخصصی در زمینه موزه‌داری را می‌توان به شکل غیرمستقیم به عواملی چون افزایش سطح حرفه‌ای فعالیت‌ها، پی‌بردن به اهمیت تخصص‌هایی که به شکل داوطلبانه سعی در ارتقای موزه‌ها داشتند و شکل‌گیری نهادهای تخصصی مانند ICOM و سایر سازمان‌های مشابه نسبت داد. به عبارت دیگر، پیشرفت اجتماعی و حرکتی که در این زمان در موزه‌ها به منصفه ظهور رسید منتقد برداشت موجود از واژه ملی‌گرایی بود. نیروی محرکه این پیشرفت، تغییر در انتظاراتی بود که از عملکرد موزه‌های مدرن ایجاد شده بود و این امر در نتیجه تأسیس سازمان‌هایی مانند ICOM، UNESCO، تصویب قطعنامه حقوق بشر و تجلی تلاش‌هایی بود که سعی داشت هویت اقلیت‌های قومی را به آنها بازگرداند. اگرچه بسیاری از این گروه‌های ذینفع و سایر گروه‌هایی که به دنبال احیای هویت گم شده خود هستند، سعی می‌کنند از طریق تعامل و ایجاد رابطه کاری مشارکتی به اهداف خود دست یابند، اما بسیاری از موزه‌های عمومی راه درازی تا دستیابی به برابری در زمینه‌های اجرایی مانند رعایت عدالت قومی در انتخاب نیروهای خود را دارند (Ruffin ۲۰۱۷).

موزه‌ها و معضل نژادپرستی ساختاری

این بخش سعی دارد به گونه‌ای هدفمند اطلاعات جمع‌آوری شده از موزه‌هایی که سعی کرده‌اند با دقت و به شکلی معنادار در این رقابت تاریخی بین‌المللی مشارکت داشته باشند را کنار هم قرار دهد. موضوعاتی مانند نژاد، نفرت و مقاومت موزه‌ها در مقابل سوء استفاده‌هایی که در طول تاریخ و در عصر حاضر از موضوع حقوق بشر صورت گرفته در رأس مباحثی قرار دارند که این روزها مورد بحث قرار می‌گیرند. در این بخش، مشاهدات من بیشتر حول فضای اجتماعی و سیاسی و همین‌طور حواشی حاکم بر شرایط کاری موزه‌های مورد بررسی قرار دارد. من قصد دارم تمرکز خود را بر روی این سؤال متمرکز کنم که آیا موزه‌ها می‌توانند به درک بهتر انگیزه‌های دخیل در شکل‌گیری و نحوه مدیریت مسائلی چون گفتمان نفرت و تجربه نژادپرستی ساختاری نقشی داشته باشند یا خیر (Shoshan ۲۰۱۶, p.۶). این سؤال مهمی است چرا که موزه‌ها اغلب به عنوان مکانی که ارزش‌های اخلاقی در آن از اهمیت خاصی برخوردار است، شناخته می‌شوند و خود را به عنوان مرجعی برای بیان گفتمان منطقی، با رعایت عدالت اجتماعی در جامعه معرفی می‌کنند. نژادپرستی مانند سایر انواع افکار افراطی، نقطه مقابل تفکر منطقی محسوب می‌شود.

در شرایط فعلی که موزه‌ها به شکلی روز افزون سعی در فراگیرتر شدن و همکاری با اقلیت‌های قومی و گروه‌های حاشیه نشین جامعه را دارند، این گرایش آنها به صورت اساسی با گفتمان نفرت نشات گرفته از نژادپرستی در تناقض است (Gelber, 2011, p. 48). این مخالفت به گونه‌ای است که موزه‌ها سعی دارند از تحقق اهداف و بازگشت گفتمان نفرت و طرح دوباره این تفکر جلوگیری کنند. گفتمان نفرت اساساً سعی دارد از بروز گفتمان عمومی و به بحث گذارده شدن اهداف خود اجتناب کند. عدم هماهنگی میان نوع گفتار و پارامترهای اخلاقی باعث ایجاد معضلات بزرگی برای موزه‌ها شده است، به ویژه مسائلی که سعی در ارائه تصویر یکپارچه از هویت ملی یک کشور و یا بیان تاریخ ملی آن را دارند و بعضاً در آنها حقوق انسانی نیز پایمال شده است.

شرایط وقتی بدتر می‌شود که هنوز سفید پوست بودن و برتری نژادی بخش مهمی از هویت ملت‌هایی را تشکیل می‌دهد که قبلاً به عنوان استعمارگر شناخته می‌شدند و این چالش در سال‌ها و ماه‌های اخیر پررنگ‌تر شده است. ادعای ما در خصوص بروز مجدد تفکر برتری نژادی با رویدادهایی مانند آنچه در شارلوت ویل در آمریکا در سال ۲۰۱۷ روی داد و انگیزه آن خشونت نژادی شناخته شد، قوت می‌گیرد. آقای تونی موریسون نویسنده آمریکایی با یادآوری این نکته که مفهوم آمریکایی بودن رنگ پوست است، بر این نکته تاکید دارد که توجه مجدد رسانه‌ها به موضوع نژادپرستی آشکار و نفرت از آن در راستای تداوم شرایط ساختاری است که در ادامه اتفاقات تاریخی همچنان گفتمان نفرت از نژادها را حفظ کرده و به صورت پنهان و آشکار در مقاطع مختلف زمانی بروز می‌کند.

همانطور که پیشتر نیز به آن اشاره کردم، برای افزایش تاثیرگذاری اشکال ساختاری مقاومت که باعث فروپاشی افکار پوسیده گذشته می‌شود، موزه‌های متمرکز به دنبال پیدا کردن روش‌هایی برای به چالش کشیدن منطق پذیرفته شده و حاکم بر موزه‌ها از طریق طیفی از چارچوب‌های قانونی هستند که به شکلی دقیق و موشکافانه طراحی شده‌اند. نوعی از مقاومت که در آن مطلب به آن توجه ویژه شده است - یعنی از طریق ایجاد اختلال در درون سیستم- موثرتر خواهد بود. این روش در مقایسه با نفی کلی و یا طغیان بر علیه تبعیض سیستماتیک می‌تواند کارایی بیشتری داشته باشد. در مقاله‌ای با عنوان «آیا دلیلی برای اعتراض وجود دارد؟» Heler Nathan از نوشته‌های Tufeksi Zeynep برای اثبات ادعای خود بهره گرفته است. او معتقد است جنبش‌هایی موفق هستند که کلیه ساختارهای قبلی را تغییر داده و به شکلی سازمان‌یافته عمل کنند، دارای انعطاف ساختاری باشند، مدیریت آنها دارای سرعت عمل بالا باشد و رابطه خوبی با افرادی که ما آنها را نخبگان جامعه می‌نامیم، داشته باشند؛ اگرچه مهم است که در مقابل صاحبان قدرت از حقیقت دفاع کرد، هلر معتقد است که اعتراض موفق، حقیقت را از زبان صاحبان قدرت بیان می‌کند؛ به این معنا که برای سیستمی که قصد تغییر در آن را دارید، باید از طریق و از درون خودش وارد عمل شوید.

در مقابل، گفتمان نفرت و نژاد پرستی که KU Klux Klan یکی از نمونه‌های تندرو و شاخص آن محسوب می‌شود، دارای لحن و طرز عمل متفاوتی است. آن‌ها از طریق دشمن خود وارد عمل می‌شوند. راهکار این گروه مقابله و اغلب ایجاد وحشت در طرف مقابلشان است و به گونه‌ای عمل می‌کنند که یک ساختار جایگزین، حتی به شکل احتمالی در مقابل عقاید پذیرفته شده قرار می‌دهند. (۲۰۱۶; Shoshan ۲۰۱۶; Waldron ۲۰۱۴; Posner and Neiwert)

هدف آنها ایجاد تغییر مؤثر در داخل ساختارهای اجتماعی موجود نیست، بلکه قصد دارند آنچه را به عنوان یک روش پذیرفته شده در جامعه وجود دارد به شکل جدیدی تعریف کنند. این نگرش تا حدی برای افراطیون راست موفق عمل کرده است.

انسان بودن

پس چطور می‌توان ضمن رعایت حساسیت‌های موجود در موزه‌ها، به گونه‌ای به مقابله با گفتمان نفرت پرداخت که منجر به اشاعه و یا تحکیم ساختاری، سیاسی و اجتماعی شرایطی نگردد که تحت آن مفاهیمی همچون ملی‌گرایی افراطی، نژاد پرستی، نفرت و ترس به عنوان مفاهیمی پذیرفته شده در جامعه جایگاه پیدا کنند؟ Bangstad Sindre حامی روش دیگری است؛ او معتقد است نگاه به موضوع از دریچه مردم‌شناسی به کم کردن اختلاف نظر میان تفکری که در آن علوم سیاسی

و چارچوب قانون به عنوان محور بررسی قرار می‌گیرند با سایر اشکال تجزیه و تحلیل وقایع، کمک زیادی می‌کند.

این نگرش مستلزم شکل‌گیری یک گفتمان میان موزه‌های مورد مطالعه و بسترهایی است که این موزه‌ها در آن فعالیت می‌کنند (برای مثال شرایط محیطی که یک موزه در آن اداره می‌شود). آنچه باعث محبوب‌تر شدن این نگرش می‌شود خودداری آن از پذیرش گفتمان نفرت در ارتباط با حذف آن از کلیه فعالیت‌های در دست اقدام در سطح اجتماع است و در عین حال، در دام بسته شدن درهای گفتگو در مورد گفتمان نفرت که می‌تواند پیامد نژادپرستی باشد، نمی‌افتد (گفتمانی که در نهایت به ایجاد محدودیت در بیان نقطه نظرات و در نتیجه ساکت کردن افراد درگیر در موضوع منجر خواهد شد). نگرش Bangstad به این نیاز اذعان دارد که باید فضای گفتگو با کسانی که هدف گفتمان نفرت هستند، باز بماند. دیدگاه او با دیدگاه‌هایی که توسط موزه‌ها و یا مطالعات موزه‌شناسی مورد استفاده قرار می‌گیرد، همخوانی بیشتری دارد. این نقطه نظرات دارای این ویژگی‌هاست:

- با تجارب واقعی قربانیان گفتمان نفرت آغاز می‌شود تا بتوان تصویر روشنی از آنچه این گفتمان به آن معتقد است را در اختیار مخاطب قرار داد (Bangstad ۲۰۱۷).

- به بررسی رابطه میان گفتمان نفرت با ساختار قدرت، وضعیت حاکم بر اجتماع، نژاد و جنسیت می‌پردازد تا نقش جریان‌ات اصلی را که بر شکل‌گیری گفتمان نفرت تاثیرگذار بوده‌اند مورد بررسی دقیق قرار دهد؛ نقشی که اغلب بدان توجه لازم صورت نگرفته و مغفول مانده است (Bangstad ۲۰۱۷).

- ارائه تصویری صحیح از راهبردها و نقاط مشترک از اشکال گفتمان نفرت که علت‌ها و اهداف خاصی را دنبال می‌کنند مانند مهاجرت، اسلام، موضوعات مرتبط با زندگی سیاهپوستان و فمینیسم که می‌توانند به عادی‌سازی و گسترش فرهنگ ترس و گفتمان نفرت منجر شوند.

پروژه Bangstad اساس ساده‌ای دارد و کاملاً سیاسی است. این پروژه قصد دارد ارائه یک تصویر انسانی از آنچه بر سر قربانیان گفتمان نفرت آمده را به عنوان ابزاری قوی در راستای مبارزه با نهادینه شدن نژاد پرستی ساختاری استفاده کند. بسیاری از روش‌های مردم‌شناسانه وی به صورت گسترده‌ای در موزه‌ها در سطح بین‌المللی مورد استفاده قرار گرفته‌اند؛ از جمله آنهایی که موضوعاتی مانند مهاجرت، حقوق بشر و نسل‌کشی، محور اصلی شکل‌گیری‌شان بوده است و همچنین موزه‌ها و مکان‌هایی که با International Coalition of Sites of Conscience (ائتلاف بین‌المللی سایت‌های وجدان، تنها شبکه جهانی سایت‌های تاریخی، موزه‌ها و طرح‌ها و ابتکارات مربوط به خاطرات و حافظه بشری که مبارزات گذشته را به جنبش‌های امروزی حقوق بشری متصل می‌کند و شعار آنها این است «ما خاطره را جامه عمل می‌پوشانیم» (و بسیاری از موزه‌های ملی در سراسر دنیا کار می‌کنند که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به موزه ملی تاریخ و فرهنگ آفریقا و آمریکا اشاره نمود که در سال ۲۰۱۷ در واشنگتن افتتاح شده و دارای تفاسیر و مطالب جالبی در مورد نفرت نژادی می‌باشد. علاوه بر اطلاعات دقیقی که از طریق مطالعات علمی مبتنی بر دیدگاه سیاسی، جمع‌آوری و توسط Bangstad ارائه شدند، ما در این مجلد به بحث در مورد گونه‌ای در حال رشد از موزه‌ها و نمایشگاه‌ها می‌پردازیم که در آنها به موضوعاتی همچون کنکاش مستقیم در باب سیاست‌های مهاجرتی، گفتمان‌های چند فرهنگی و مباحث مطرح در میان مردم از نقطه نظرات متفاوت پرداخته می‌شود. گسترش موزه‌هایی که با این نوع موضوعات بین‌المللی کار می‌کنند خود حاوی این پیام است که اگرچه برخی اوقات به نظر می‌رسد فضای تعاملی اندکی میان فعالین عدالت اجتماعی (گفتمان منطقی و خنثی) و طرفداران گفتمان نفرت (غیر منطقی و مطلقاً بد) وجود دارد، اما در این نوع موزه‌ها فرصتی جدید پدید آمده است که شاید به واسطه حضور پررنگ جریان اصلی گفتمان نفرت در سطح جامعه و سبک زندگی معاصر باشد.

پیشنهاد‌های Bangstad به ما دریچه‌ای می‌دهد که از طریق آن مطالعات موردی در این مجلد صورت گرفته است. هدف اصلی آنها در میان گذاشتن تجارب شخصی و پاسخ به این سؤال است که موزه‌ها چگونه با مفهومی که در حال حاضر از انسانیت در جوامع بشری در سراسر دنیا ارائه می‌شود به مقابله می‌پردازند. در بخش اول، صحبت‌های Annemarie De Willdth این فضا را به وجود می‌آورد که موزه‌های فعلی و آینده نباید نماینده یک منطقه باشند، بلکه باید دنیای نوع بشر را بازسازی

کنند. سخنان او تحت تأثیر نقطه نظرات Orhan Pamuk قرار دارد. او می‌گوید: ما نیازی به موزه‌های بیشتر برای بازسازی روایت‌های تاریخی یک جامعه، گروه، ملت، ایالت، قبیله، شرکت و یا گونه‌های مختلف انسانی و جانوری نداریم؛ ما همه می‌دانیم داستان‌های زندگی روزمره و عادی افراد بسیار غنی‌تر، انسانی‌تر و لذت‌بخش‌تر هستند (Kaja Sirok، ۲۰۱۲). نیز به همین شکل معتقد به استفاده از روایت‌های شخصی در موزه‌های ملی است؛ در حالی که Chris Reynolds و William Blair به نقل از Thompson معتقد به توجه به تجارب و برجسته ساختن قهرمانانی است که تنها از میان رهبران انتخاب نشده‌اند، بلکه از میان مردم بر می‌خیزند. Pabst اشاره مفیدی به تغییر شیوه‌ای دارد که باعث ارتقاء عملکرد موزه‌ها شده است. او می‌گوید: موزه‌ها دیگر صرفاً موسساتی نیستند که وظیفه آنها ایجاد ارتباط میان تاریخ گذشته و حال ملت‌ها باشد. موزه‌ها به تدریج نقش مکمل اجتماعی نیز یافته‌اند. آن‌ها به طبقاتی از جامعه که در حاشیه قرار دارند این فرصت را می‌دهند که صدایشان شنیده شده و در جامعه دیده شوند.

مبارزه با آتش سوزی‌ها

قصد دارم در قسمت پایانی این نوشتار درباره صدمین سالگرد پایان جنگ جهانی اول و هفتادمین سالگرد تصویب قطعنامه حقوق بشر که به واسطه تجارب جنگ‌های جهانی گذشته به عنوان اولین سندی که توسط کشورها در راستای تصدیق نیاز به حفاظت از اساسی‌ترین حقوق انسانی نگاشته شده است، بپردازم. اما وقتی که خواستم بنشینم و بنویسم، تصویر آتش‌سوزی‌های آمریکا و معانی واقعی و استعاره‌ای آن در ذهنم پدید آمد و به این سؤال فکر کردم که چطور موزه‌ها در شرایط فعلی می‌توانند پاسخ معناداری به پدیده بروز خشونت در جوامع که در قالب ایدئولوژی‌های ساختاری، جمعی و انفرادی و بر اساس ایده‌هایی چون نفرت، نژاد پرستی و یا برتری جنسیتی شکل تجلی می‌یابند، ارائه دهند.

پاسخ به این سؤال مستلزم آن است که موزه‌ها نقشی فراتر از نقش سمبولیک خود در غالب یک مکان یادبود ایفا کنند و به مبارزه جدی با بیان و تجارب اقدامات برگرفته از گفتمان نفرت بپردازند. برای مثال، Bangstad بیان می‌کند که امروز دیگر جایی برای نمایش قهرمانانه افرادی که در امضای سند حقوق بشر بین‌المللی (و چند دهه بعد امضای پیش نویس UDHR) نقش داشته‌اند، وجود ندارد.

یک «حال» مورد مناقشه قطعاً به یک «تاریخ» مورد مناقشه در موزه‌ها و سایر فضاهای مشابه تبدیل خواهد شد؛ بنابراین درک این موضوع که موزه‌ها چگونه باید به موضوعات مورد مناقشه زمان حاضر بپردازند، از اهمیت زیادی برخوردار است. این امر مستلزم داشتن درک کاملی از عوامل زیرساختی است که نه تنها بر تصمیم

دولت‌ها و ایجاد ابزارهای بخش غیردولتی مانند ایکوم، بلکه در ایجاد سیستم‌های باور گروهی و شخصی و اشکال اجرایی و ساختاری مؤسسات مختلف، بارها به کار گرفته شده‌اند. باورهایی که در نحوه عملکرد و تصویر سازی بیرونی آنها نیز نقش ایفا می‌کنند.

دیدگاهی که من در جای دیگری نیز به آن پرداختم بر وظیفه حرفه موزه‌داری به عنوان پتانسیلی که از قدرت تعقل برخوردار است و در وهله اول تمرکز خود را بر انعکاس مطالبی قرار می‌دهد که می‌توانند بر ایجاد تغییرات در درون و ساختار جامعه تاثیرگذار باشند، تاکید خاص دارد. من معتقدم این نگرش می‌تواند به درک بهتر این موضوع کمک کند که رابطه انسانی تنها به تعاملات بین فردی محدود نیست، بلکه بر تمام جنبه‌های زندگی مدنی و قانونی ما تأثیر گذار است. Pabst نیز با طرح این سؤال که آیا موزه‌ها می‌توانند بر اساس آموزه‌ها و منشور اخلاقی ایکوم آفریننده نوعی از اخلاق سازمانی باشند یا خیر، این موضوع را مورد تعمق قرار می‌دهد.

به عنوان کلام پایانی؛ نویسندگان مختلف این مجلد روش‌های الهام بخشی را برای تفکر در مورد تاریخ‌های مورد مناقشه‌ای که موزه‌های حال حاضر ارائه می‌دهند، پیشنهاد می‌دهند. در این مجلد تعدادی از مطالعات موردی که در آنها به مشکلات ساختاری و تاریخی در موضوعاتی مانند ملی‌گرایی و وطن‌پرستی پرداخته شده، گردآوری شده‌است و همین‌طور به این سؤال اساسی پاسخ داده شده که چگونه می‌توان با آتش مبارزه کرد و خود، خانواده و جامعه‌مان را از خطر آتش‌سوزی مصون داشت. خطری که انسان‌ها را تنها در اروپا و آمریکا تهدید نمی‌کند، بلکه در بسیاری از نقاط جهان احساس می‌شود.

کایل مساژ، ۱۲ نوامبر ۲۰۱۸

منابع و مآخذ:

- ABC/Wires. 2018. [Online]. 'US Midterm Elections: Divisive Trump Era Ushers Record Number of Women, Minorities into House,' ABC News, 7 November. Available at: <https://www.abc.net.au/news/20181107/usmidtermelectionsbarrierbustingwinnerstoshakeupcongress/10473718> [Accessed 29 November 2018].

- Axelrod, Tal. 2018. [Online]. 'Trump on Border Wall Funding: "This Would Be a Very Good Time to Do a Shutdown",' The Hill, 17 November. Available at: <https://thehill.com/homenews/administration/417251-trumponborderwallfundingthiswouldbeaverygoodtimetodoa> [Accessed 29 November 2018].

- Bangstad, Sindre. 2017. [Online]. 'Can There Be an Anthropology of Hate Speech?,' Anthropology News, 11 May. Available at: <http://www.anthropologynews.org/index.php/2017/05/11/cantherebeananthropologyofhatespeech/> [Accessed 1 June 2017].

- Bennett, Tony. 2015. 'Thinking (with) Museums: From Exhibitionary Complex to Governmental Assemblage,' in Museum Theory. Edited by Andrea Witcomb and Kylie

Message. Chichester, UK: John Wiley and Sons Ltd, pp. 3 20.

- Butler, Shelley Ruth. 1999. *Contested Representations: Revisiting Into the Heart of Africa*. New York and London: Routledge.

- Chrisafis, Angelique. 2018. [Online]. 'Macron Warns of Rising Nationalism As World Leaders Mark Armistice,' *The Guardian*, 12 November. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2018/nov/11/trumpjoinsmacronandworldleadersatarmisticeceremony> [Accessed 29 November 2018].

- Cobb, Amanda. 2005. 'The National Museum of the American Indian as Cultural Sovereignty,' *American Quarterly*, Vol. 57, No. 2, pp. 485-506.

- Cotter, Holland. 2017. [Online]. 'We Need to Move, Not Destroy, Confederate Monuments,' *The New York Times*, 20 August. Available at: <https://www.nytimes.com/2017/08/20/arts/design/weneedtomovenotdestroyconfederatemonuments.html> [Accessed 29 November 2018].

- Council of the District of Columbia Committee on Public Safety and the Judiciary. 2008. *Council of the District of Columbia Committee on Public Safety and the Judiciary Committee Report*, 11 July. Washington, D.C.: Council of the District of Columbia.

- Einfeld, Marcus. 1998. *A Vision for a Culturally Diverse Australia: Opening of the Immigration Museum*. Transcript of speech delivered at Old Customs House, Flinders Street, Melbourne, 12 November. Museum Victoria Archives. Document marked 01/03/0313, IM Professional Relations {PS} – {01} Conferences, Functions and Visits – Immigration Museum Speeches, 19982000 folders (IM/PS/01/00414).

- Falk, Richard. 2004. 'Human Rights and Global Civil Society: On the Law of Intended Effects,' in *Fighting for Human Rights*. Edited by Paul Gready. London: Routledge, pp.33-53.

- Gelber, Katharine. 2011. *Speech Matters: Getting Free Speech Right*. St. Lucia, Qld.: University of Queensland Press.

- Gelber, Katharine and McNamara, Luke. 2016. 'Evidencing the Harms of Hate Speech,' *Social Identities*, Vol. 22, No. 3, pp. 324-341.

- Gregg, Melissa and Seigworth, Gregory J. (eds.). 2010. *The Affect Theory Reader*, Durham and London: Duke University Press.

- Heller, Nathan. 2017. [Online] 'Is There Any Point to Protesting?' *New Yorker*, August 12. Available at: <https://www.newyorker.com/magazine/2017/08/21/isthereanypointtoprotesting> [Accessed November 29, 2018].

- Janes, Robert R. and Sandell, Richard (eds). 2019. *Museum Activism*. London: Routledge.

- Laughland, Oliver. 2018. [Online]. "'He May Not Rewrite Immigration Laws": Trump's Asylum Ban Blocked by Federal Judge,' *The Guardian*, 21 November. Available at: <https://www.theguardian.com/usnews/2018/nov/20/trumpasylumbanblockedfederaljudgeusmexicoborder> [Accessed 29 November 2018].

- Luke, Timothy. 2002. *Museum Politics: Power Plays at the Exhibition*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- McIntyre, Darryl. 2006. 'The National Museum of Australia and Public Discourse: the Role of Public Policies in the Nation's Cultural Debates,' *Museum International*, Vol. 58, No. 4, pp. 13-20.

- Message, Kylie. 2006. *New Museums and the Making of Culture*. Oxford and New York: Berg.
- Message, Kylie. 2014. *Museums and Social Activism: Engaged Protest*. New York and London: Routledge.
- Message, Kylie. 2018a. *The Disobedient Museum: Writing at the Edge*. New York and London: Routledge.
- Message, Kylie. 2018b. *Museums and Racism*. New York and London: Routledge.
- Message, Kylie. 2019. *Curatorial Activism, Archiving Occupy*. New York and London: Routledge.
- Morrison, Toni. 2016. [Online]. 'Making America White Again,' *The New Yorker*, 21 November. Available at: <https://www.newyorker.com/magazine/2016/11/21/makingamericawhiteagain> [Accessed 29 November 2018].
- Morsink, Johannes. (TBA). *The Universal Declaration of Human Rights and the Holocaust: An Endangered Connection*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Pamuk, Orhan. 2012. [Online]. *A Modest Manifesto for Museums*. Available at: <http://en.masumiyetmuzesi.org/page/amodestmanifestoformuseums> [Accessed 29 November 2018].
- Politico. 2017. [Online]. 'Full text: Trump's Comments on White Supremacists, 'AltLeft' in Charlottesville,' *Politico*, 15 August. Available at: <https://www.politico.com/story/2017/08/15/fulltexttrumpcommentshitesupremacistaltlefttranscript241662> [Accessed 1 September 2017].
- Posner, Sarah and Neiwert, David. 2016. [Online]. 'How Trump Took Hate Groups Mainstream: The Full Story of His Connection With Far -Right Extremists,' *Mother Jones*, 14 October. Available at: <http://www.motherjones.com/politics/2016/10/donaldtrumphategroupsneonaziwhitesupremacistracism/> [Accessed 1 September 2017].
- Ruffin, Ravon. 2017. [Online]. 'The Nation We Make Together (Part I),' *Brown Girls Museum Blog*. Available at: <http://www.browngirlsmuseumblog.com/2017/07/thenationwemaketgetherparti/> [Accessed 22 September 2017].
- Sandell, Richard and Dodd, Jocelyn. 2010. 'Activist practice,' in *Representing Disability: Activism and Agency in the Museum*. Edited by Richard Sandell, Jocelyn Dodd and Rosemarie GarlandThomson. London: Routledge, pp. 322.
- Shivji, Issa. 1999. 'Constructing a New Rights Regime: Promises, Problems and Prospects,' *Social and Legal Studies*, Vol. 8, No. 2, pp. 253-276.
- Shoshan, Nitzan. 2016. *The Management of Hate: Nation, Affect, and the Governance of Right-Wing Extremism in Germany*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Soltas, Evan and StephensDavidowitz, Seth. 2015. [Online]. 'The Rise of Hate Search,' *the New York Times*, 12 December. Available at: <https://www.nytimes.com/2015/12/13/opinion/sunday/theriseofhatesearch.html> [Accessed 29 November 2018].
- Thompson, Paul. 1988. *The Voice of the Past: Oral History*. 2nd rev. ed. New York: Oxford University Press.
- Waldron, Jeremy. 2014. *The Harm in Hate Speech*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bradford Museums & Galleries

HOME WHAT'S ON OUR VENUES LEARNING GET INVOLVED BLOG PHOTO ARCHIVE OBJECT OF THE MONTH

Bollywood Bradford & Beyond

CARTWRIGHT HALL ART GALLERY

12 AUG - 20 DEC

The best of Bradford's stunning collection of classic Indian Cinema Posters

Our Venues

CARTWRIGHT HALL ART GALLERY

CLIFFE CASTLE MUSEUM

BRADFORD INDUSTRIAL MUSEUM

BOLLING HALL

NOW OPEN

David Hockney Gallery

We have opened a new David Hockney Gallery in honour of Bradford's most famous son. Visitors can see an introduction to the artist and his techniques, early works showing how it all began in Bradford

EXPLORE

Object of the Month

Captain Charles Wood - January's object of the month is chosen by Aitor Gonzalez. 'Hello! My name is Aitor Gonzalez, I am the new PA intern for Maggie Pedley and I am based at Bolling Hall. I recently graduated in Fine Art in Spain and moved here sho...

ENDING SOON

Art in the Park, Lister Park

CARTWRIGHT HALL ART GALLERY

1 MAR - 1 APR

Art In The Park Lister Park Stroll around Lister Park to view sculpture and public artwork, some on loan by the artists, others from Bradford's own collections. See Bingley based artist Marcus Levine's steel clout nail sculptur...

EVENT

Story to Tell

CLIFFE CASTLE MUSEUM

FRI 15 DEC

Join us for the second season of free events at Cliffe Castle Museum called 'A Story To Tell'. Using objects from the Museum collections, staff will introduce you to some of the fascinating stories they tell. We want to hear your stories t...

Latest Tweet

We can't wait for it! [@RoseandBrown](#) [@bradfordmdc](#) There's Wedding Dresses from the museum collection on display to complement it too.

Newsletter

Keep up to date about exhibitions and events

your email address

SUBSCRIBE

Follow us

Twitter

Facebook

Flickr

Instagram

Our Venues

Cartwright Hall Art Gallery

Cliffe Castle Museum

Bradford Industrial Museum

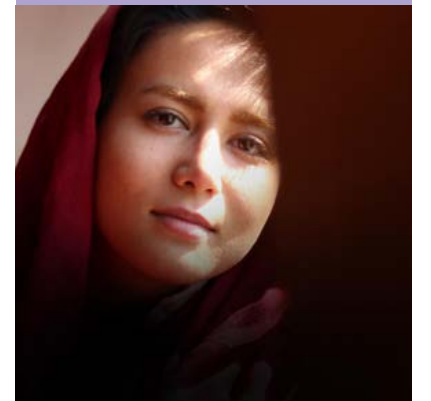
Bolling Hall

LOTTERY FUNDED

بررسی روش‌ها و معیارهای ارزیابی وبسایت موزه‌ها

مهتاب سیدی

کارشناس موزه‌داری؛ موسسه آموزش عالی میراث فرهنگی

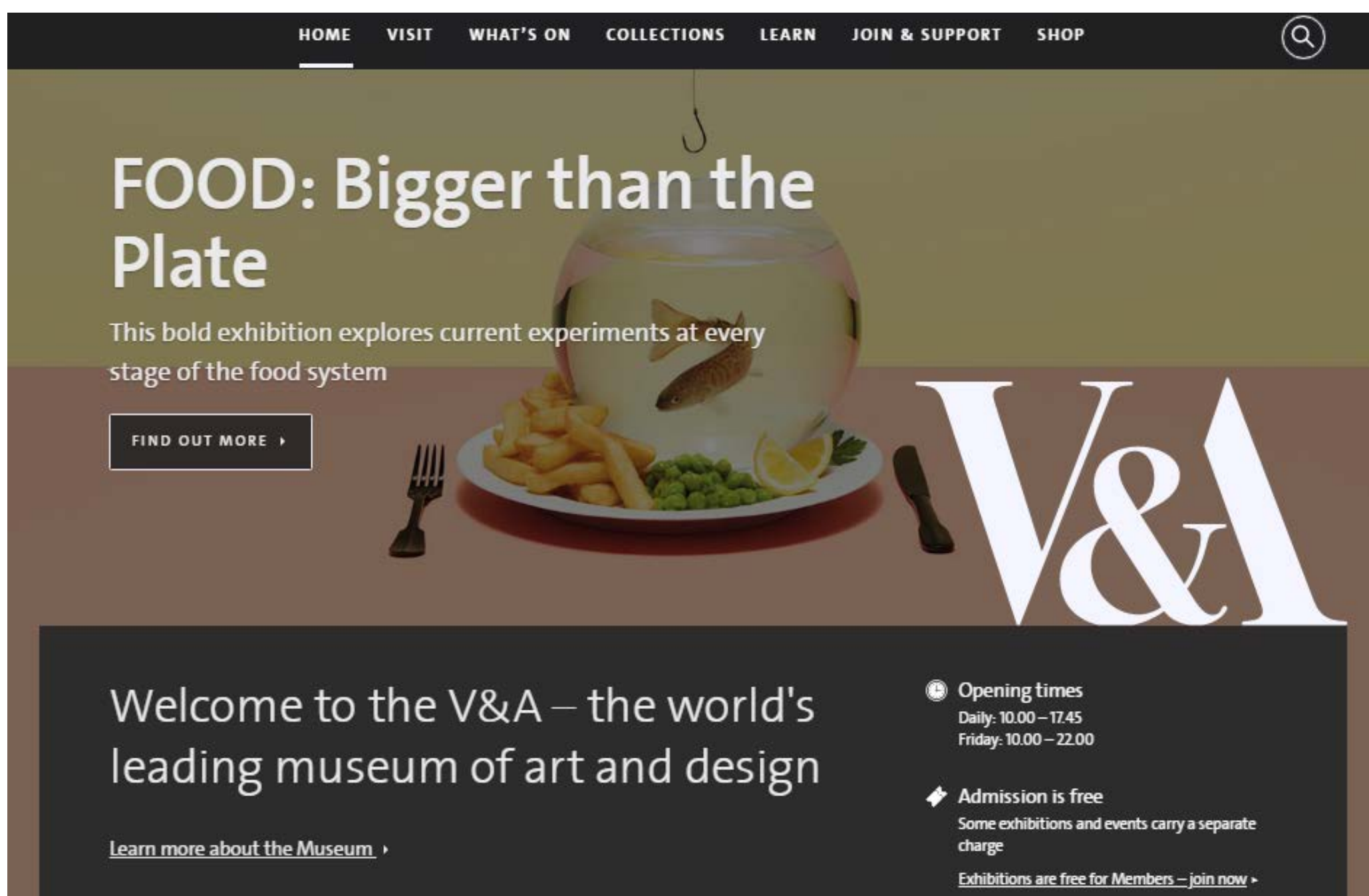
مقدمه

مدیران موزه‌ها، نهادهای دانشگاهی و سایر ذینفعان مرتبط با موضوع موزه، اهمیت ارتقای کیفیت تجربه این محیط فرهنگی با استفاده از فن آوری اطلاعات و ارتباطات را بیش از پیش برجسته و مهم جلوه داده‌اند (هوم و میلز، ۲۰۱۱). اگر رسانه‌های دیجیتال، خوب و هوشمندانه طراحی و مورد استفاده قرار گیرند می‌توانند منجر به افزایش بازدیدکنندگان موزه شوند و فلسفه یادگیری را به لحاظ کمی و کیفی ارتقا دهند و نهایتاً این اطمینان حاصل شود که محیط‌هایی مانند موزه‌ها می‌توانند موجب تحریک کنجکاوی و درک بیشتر در میان بازدید کنندگانی شود که دارای پیش‌زمینه‌های فکری گوناگون، علائق متفاوت و سطوح دانایی متنوع هستند (فالک، ۲۰۰۸). گاهی اوقات هم استفاده از تکنولوژی آن طور که ما فکر می‌کنیم نتایج مطلوب و موفقیت آمیزی ندارد و در نتیجه، تعامل موزه با مخاطبان دشوار می‌شود و موزه‌ها به جای به دست آوردن توجه بازدیدکنندگان، آن را از دست می‌دهند. در یک نگاه کلی نتایج این مطالعات ممکن است هنگام طراحی یک وبسایت برای موزه بسیار سودمند باشد، اما استفاده مؤثر از فناوری اطلاعات و ارتباطات تنها می‌تواند از طریق آزمایشات ارزیابی، پس از اجرایی و عمومی شدن وبسایت با مشارکت کاربران و / یا کارشناسان تأیید گردد. بنابراین هدف پژوهش پیش‌رو را می‌توان بررسی توصیفی روش‌ها و معیارهای ارزیابی وبسایت موزه‌ها دانست به نحوی که یک چشم‌انداز روشن و کاربردی برای ارتقای کیفیت این محیط‌های دیجیتال در موزه‌ها فراهم آورد.

مبانی نظری و تئوری‌ها

به طور کلی ارزیابی وبسایت یکی از مراحل مهم از چرخه عمر این محیط‌های تعاملی و

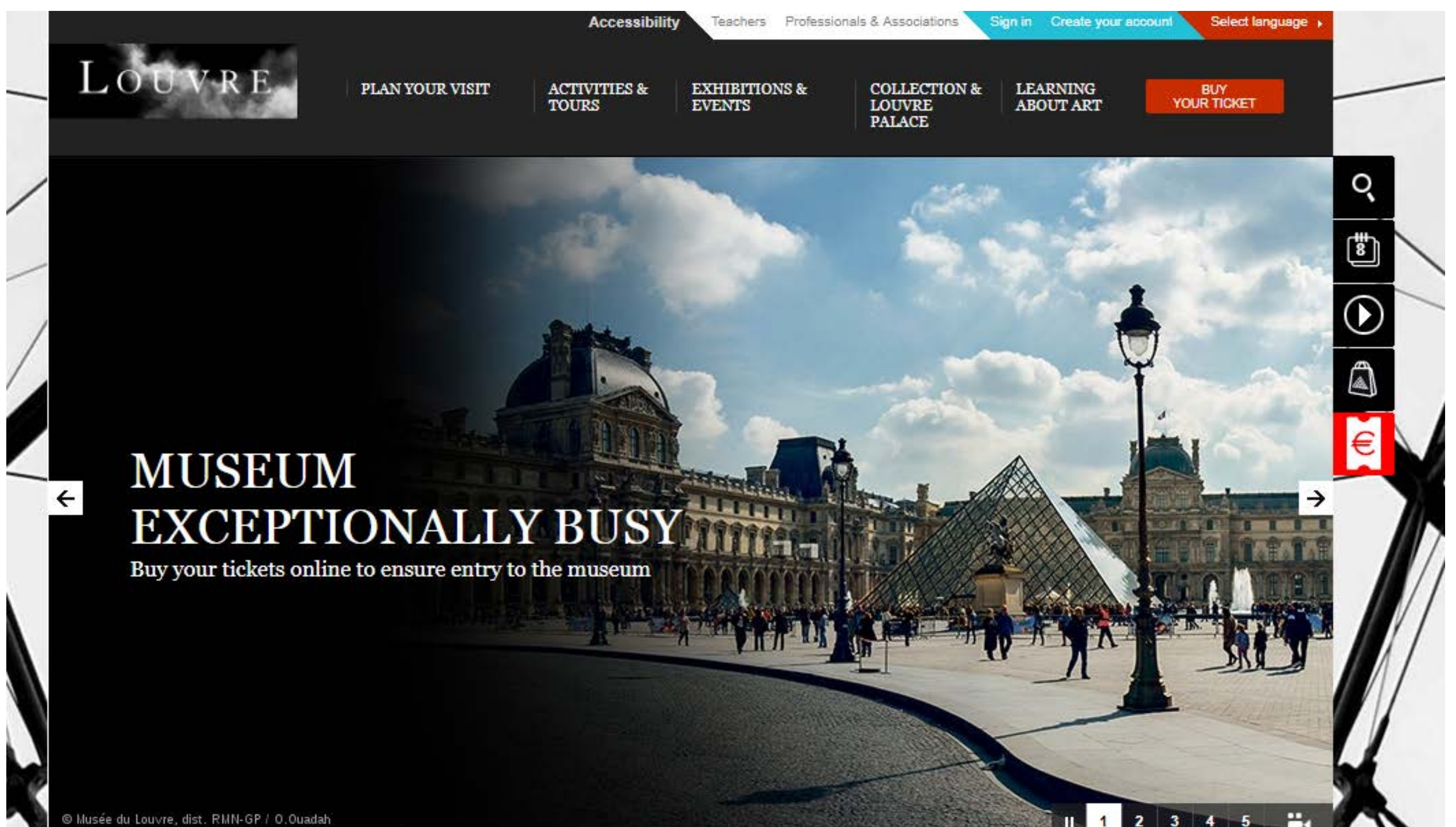
دیجیتال است و زمینه‌های متنوع تحقیق در زمینه مهندسی نرم افزار و تعامل کامپیوتری با انسان در جنبه‌های مختلف این مرحله توجهات زیادی را به خود جلب کرده است (چیو و همکاران، ۲۰۱۰). دسته بندی‌ها و روش‌های مختلفی برای ارزیابی وجود دارد، به عنوان مثال داوولی و همکاران (۲۰۰۵)، با توجه به میزان و نوع شرکت کنندگان در این آزمایشات، روش‌هایی با عناوین "تجربی و بازرسی" را پیشنهاد می‌دهند. رایج‌ترین رویکرد در این دسته بندی دوبرخشی، سنجش ویژگی "کاربردپذیری" در یک وب‌سایت به ویژه در فضای یک موزه است. تعریف کاربردپذیری از دیدگاه «سازمان بین‌المللی استانداردسازی» عبارت است از؛ "میزانی که یک محصول می‌تواند توسط کاربران خاصی برای رسیدن به هدفی معین، مورد استفاده قرار گرفته و در حین استفاده، ضمن داشتن اثربخشی و کارایی، رضایت کاربر را در زمینه مورد استفاده تأمین کند (وطنخواه و همکاران، ۲۰۱۴).

■ کاربرد پذیری و سهولت دسترسی در وب سایت موزه ویکتوریا و آلبرت انگلستان

■ کاربرد پذیری و سهولت دسترسی در وب سایت موزه پارادو اسپانیا

■ کاربرد پذیری و سهولت دسترسی در وب سایت موزه لوور فرانسه

نلسون و کوهن (۲۰۱۵) در بررسی ارزیابی برنامه‌های موزه و نمایشگاه‌ها تا قبل از سال ۲۰۱۳ گزارش می‌دهند که ۷۹ درصد از آزمایشات ارزیابی حاصل روش مصاحبه، ۶۰ درصد مشاهدات و ۵۵ درصد برای جمع آوری داده‌ها استفاده می‌کنند. کانکلیف و همکاران (۲۰۰۱)، تجزیه و تحلیل‌هایی بر روی مزایا و معایب هر دسته از روش‌ها را ارائه می‌دهند و نتیجه‌گیری می‌کنند که ترکیبی از روش‌های ارزیابی موثرتر خواهد بود. از سوی دیگر واوولا و شارپنس (۲۰۰۹) عنوان می‌کنند که مخاطبان و کارشناسان موزه برای ارزیابی فرآیند یادگیری در یک موزه از چارچوب ارزیابی (M^۳) شامل ۳ سطح تحلیل استفاده می‌نمایند (واوولا و شارپنس، ۲۰۰۹):

- سطح خرد؛ بررسی فعالیت‌های فردی کاربران فن آوری و ارزیابی قابلیت استفاده و سودمندی.

- سطح پیوند؛ تجربه یادگیری را به عنوان یک کل و به منظور شناسایی پیشرفت‌ها و خرابی‌های یادگیری بررسی می‌نماید / همچنین چگونگی تجربه یادگیری با سایر تجربیات مرتبط با آن را در هم آمیخته و بررسی می‌نماید.

- سطح کلان؛ تأثیر طولانی مدت فناوری جدید را در زمینه آموزش و یادگیری معتبر بررسی می‌کند.

روش‌های ارزیابی

(۱) روش بازرسی

در روش‌های بازرسی، کارشناسان نقش اصلی را ایفا می‌کنند و وب سایت را در تلاش برای رفع اشتباهات و بررسی چند جنبه کلیدی وب سایت، ارزیابی می‌کنند (ساتکلیف و دئول کور، ۲۰۰۱). در روش بازرسی، مصاحبه‌های تخصصی جزو برنامه‌ای اصلی به

شمار می‌رود. مصاحبه با کارشناسان این مزیت را دارد که روند کار با انعطاف پذیری زیادی همراه خواهد بود و همچنین ارزیابی اطلاعات بهتر صورت می‌پذیرد (عواد و غزیری، ۲۰۰۴).

۲) روش تجربی

به طور کلی، روش‌های تجربی بر اساس گروهی از کاربران نهایی یا بازدیدکنندگان موزه است که طی آن از این کاربران خواسته شده است تا به وب سایت موزه‌ها دسترسی پیدا کنند و سپس رفتار آنها در حین بازدید از وب سایت مورد نظر مشاهده و یا نظرات آنها جمع آوری می‌شود. برای این منظور، پرسشنامه‌ها (رایج‌ترین روش)، مصاحبه‌ها و ثبت داده‌ها روش‌هایی بودند که در روش‌های تجربی بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. بازدیدکنندگان در هنگام بازدید آنلاین وب سایت‌ها، از این قابلیت به عنوان مکملی برای بازدید فیزیکی (حضور) موزه استفاده می‌کنند (مارتی، ۲۰۰۷). همچنین مطالعات لوپانووسکا (۲۰۱۵) از یک نوع همبستگی مشخص میان تصورات زیبایی شناختی وب سایت موزه و انگیزه بازدیدکنندگان برای بازدید مجدد از این وب سایت‌ها و یا حضور فیزیکی مجدد در ساختمان موزه پرده بر می‌دارد.

۳) روش ترکیبی

همانطور که در بالا عنوان شد برخی از محققان به بررسی ارزیابی وب سایت موزه‌ها توسط کارشناسان می‌پردازند در حالی که برخی دیگر از کاربران بالقوه یا برخی از متخصصان، وب سایت‌های موزه‌ها را ترجیح می‌دهند. در واقع، حضور هر کدام از این دو گروه دارای مزایا و معایب مختلفی است. با توجه به این مزایا و معایب، برخی از آزمایشات ارزیابی لزوم استفاده همزمان از کاربران موزه و متخصصان را توصیه می‌کنند (سیلاویو و همکاران، ۲۰۱۴). گارزوتو و همکاران (۲۰۱۶)، از یک روش کلی به نام "ارزیابی کاربرد پذیری سیستماتیک" با مدل "طراحی ابررسانه" با هدف پشتیبانی از تجزیه و تحلیل وسیع و چند بعدی استفاده کرده‌اند.

معیارهای ارزیابی

برای آزمایشات ارزیابی، استفاده از دستورالعمل‌ها یا چک لیست‌ها به عنوان معیاری برای کشف مشکلات و محدودیت‌های سیستم‌ها و وب سایت‌ها، بسیار رایج و معمول است. با این حال، باید انتخاب کنیم که کدام معیارها می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد و این یک روش پیچیده است.

۱) معیارهای روش بازرسی

شایع‌ترین معیار برای ارزیابی وب سایت موزه‌ها همانطور که قبلاً نیز بیان شد

1. Systematic Usability Evaluation
2. Hypermedia Design Model

"کاربردپذیری" است هم به عنوان یک ویژگی کلی مورد بررسی قرار گیرد و یا به عنوان ترکیبی از دیگر معیارهای مورد بررسی. دسته دیگر معیارها که در روش‌های بازرسی برای ارزیابی وب سایت‌های موزه مورد استفاده قرار می‌گیرند، عبارتند از "عملکرد" وب سایت موزه (لازارینیس و همکاران، ۲۰۰۸)، جدول (۱).

■ جدول (۱) معیارهای روش بازرسی (کاباسی، ۲۰۱۶)

معیارها	زیر معیارها
کاربردپذیری	وضوح / ثبات / دسترسی آسان / محتوای با کیفیت / رابط کاربری / قابلیت استفاده چند رسانه‌ای تعامل و بازخورد / یادگیری / بهره‌وری / بازی کردن نقش / قوه ادراک متن / طراحی کلی
عملکرد	چندزبانه / ویژگی‌های چند رسانه‌ای / خدمات آموزشی / مکانیزم‌های خدمات پشتیبانی از گردشگری فرهنگی و تحقیقات / ارتباطات اینترنتی / حریم خصوصی، استانداردها، مقررات قابلیت اجرا-پذیرش-قابلیت اطمینان / سازگاری / فنی / شرکای استراتژیک

(۲) معیارهای روش تجربی

روش‌های تجربی عمدتاً بر تعامل کاربران با سیستم ارزیابی تمرکز می‌کنند و هدف آنها مشخص کردن مشکلاتی است که ممکن است در طی این تعاملات تجربی به منظور اصلاح آنها مورد توجه قرار گیرند. روش‌های تجربی معمولاً عملکرد وب سایت موزه را مورد بررسی قرار نمی‌دهد و صرفاً بر کاربردپذیری وب سایت توسط کاربران تمرکز دارد. جدول (۲) (کاباسی، ۲۰۱۶):

■ جدول (۲) معیارهای روش تجربی (کاباسی، ۲۰۱۶)

معیارها	زیر معیارها
قابلیت استفاده	ثبات / دسترسی / محتوای با کیفیت / رابط کاربری / ناوبری / جهت‌گیری تعامل و بازخورد / قابلیت استفاده چند رسانه‌ای یادگیری / بهره‌وری / بازی کردن نقش / درک متن / معرفی ارائه - طراحی مکانیسم ارائه خدمات / قابلیت اجرا-پذیرش-قابلیت اطمینان معماری وب سایت / چارچوب فنی / تأثیر مثبت تعهد

محیط‌های واقعیت مجازی: روش‌ها و معیارها

واقعیت مجازی^۱ به عنوان یک ارزش افزوده در وب‌سایت‌ها تعامل کاربران با موزه‌ها را طبیعی‌تر جلوه داده است که ویژگی‌های شهودی، کاربری آسان و بی واسطه بودن را به مخاطبان منتقل می‌نماید و طی سالیان اخیر برای طراحی فعالیت‌های یادگیری الکترونیکی که بازدیدکنندگان موزه را درگیر نماید، مورد استفاده قرار گرفته است (کومیانوس و همکاران، ۲۰۱۴). با این حال، اجرای یک تور واقعیت مجازی به نوبه خود پیچیده و گران است و بنابراین در بیشتر موارد محیط نهایی اجرای این تور ممکن است به لحاظ "کاربرد پذیری" دچار چالش‌های متعددی گردد. مانع دیگر برای توسعه واقعیت مجازی، فقدان تجربه عمومی در تعامل با چنین محیط‌هایی است. این مسئله در مواردی که کاربران سالمند یا تازه کار در استفاده از رایانه هستند، واضح‌تر است. ساتکلیف و دئول کور (۲۰۰۱)، روش ارزیابی پیمایش شناختی با تاکید بر کاربردی و قابل حمل بودن شامل (۱) تهیه (طراحی سناریوها)؛ (۲) پیاده سازی (اجرای سناریوها و تعیین مشکلات)؛ (۳) نتایج، برای سنجش واقعیت مجازی موزه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

یک عامل مهم در ارزیابی محیط واقعیت مجازی عبارت است از "حس حضور". با توجه به اهمیت این معیار، (سیالیو و همکاران، ۲۰۱۰)، یک مطالعه را با تمرکز بر این جنبه از محیط واقعیت مجازی انجام دادند. این مطالعه نشان دهنده یک همبستگی قوی بین حضور واقعیت مجازی و واقعیت افزوده^۲ است. رابطه قوی میان (لذت و حضور) وجود دارد. از جمله معیارهای ارزیابی واقعیت مجازی در موزه‌ها می‌توان به قابلیت هدایت، تصویرسازی ذهنی، روایت، کاربرد پذیری، مشارکت طبیعی، رابط کاربر و طراحی استعاره‌ای، سازگاری، بازخورد واقع بینانه، یادگیری، ثبات، بهره‌وری، احساس حضور، کنترل، سفارشی سازی، اشاره نمود (کاباسی، ۲۰۱۶).

■ واقعیت مجازی در موزه تاریخ طبیعی برلین

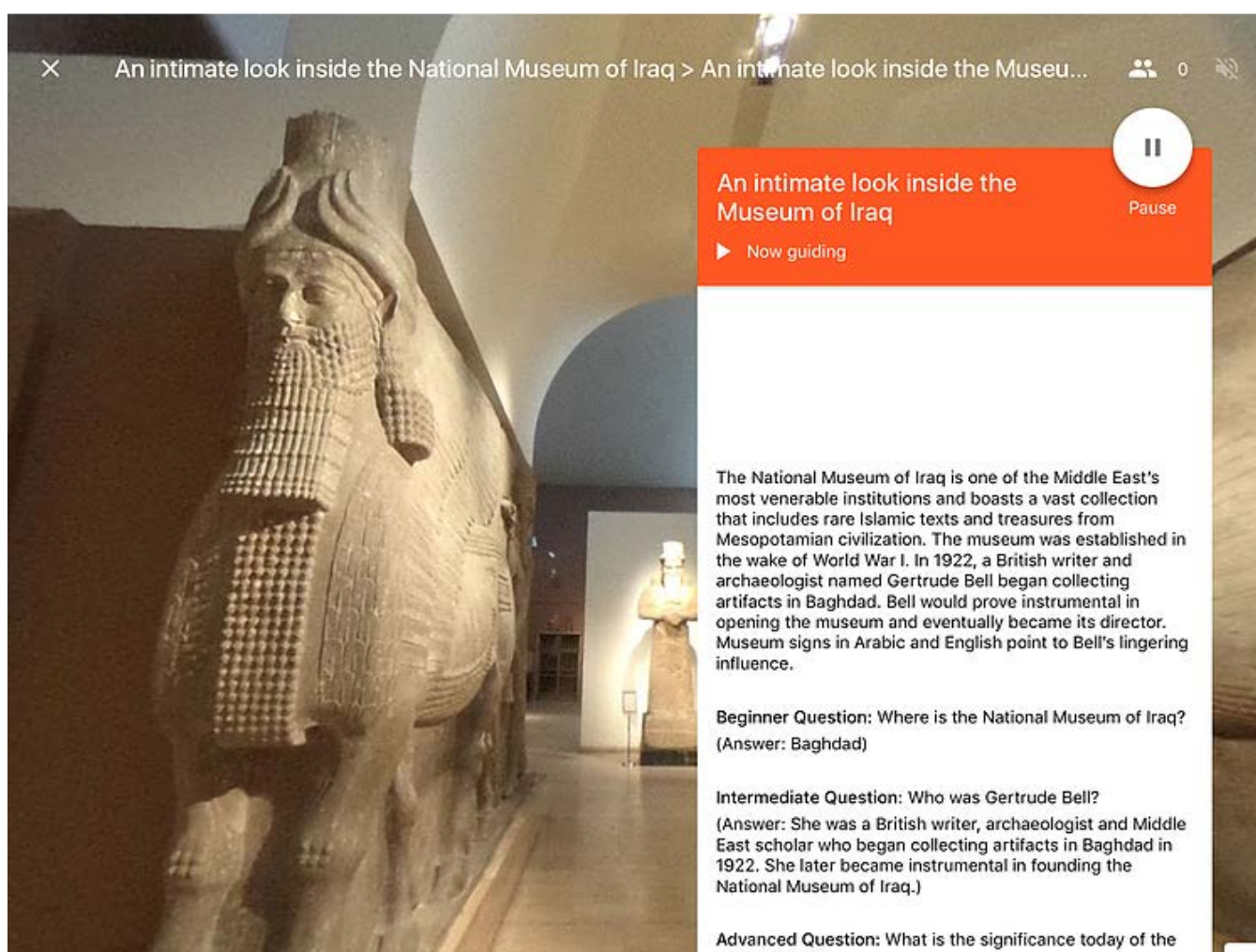
1. Virtual Reality
2. Augmented Reality

محیط‌های تلفن همراه: روش‌ها و معیارها

راه‌حل‌های دیجیتال برای تلفن همراه در چارچوب ارزیابی دیجیتال موزه‌ها ایده آل به نظر می‌رسد، زیرا اطلاعات دیجیتال را می‌توان درهم در خارج از موزه و هم در فضای فیزیکی موزه و از طریق تلفن همراه بازدید کرد. در نتیجه، تکنولوژی تلفن همراه در موزه‌ها برای اهداف آموزشی یا ارائه ساده وب سایت موزه استفاده شده است. همانطور که گامون و برچ (۲۰۰۸) اشاره می‌کنند، این راه‌حل مربوط به تکنولوژی‌هایی است که بازدیدکنندگان با آن آشنا هستند. با این حال، تعامل با دستگاه‌های تلفن همراه ممکن است به برخی از مشکلات ارتباطی منجر شود. از جمله معیارهای ارزیابی محیط نرم افزاری تلفن همراه برای موزه‌ها می‌توان به خط ارتباطی، کنترل، درگیر بودن در اصل ماجرا، سهولت استفاده، قصد استفاده، طراحی محتوا، تجربه کامل، اثربخشی یادگیری اشاره نمود (کاباسی، ۲۰۱۶)

■ نرم افزار تلفن همراه برای اکتشاف در موزه ملی عراق

■ نرم افزار تلفن همراه برای اکتشاف در موزه لوور پاریس

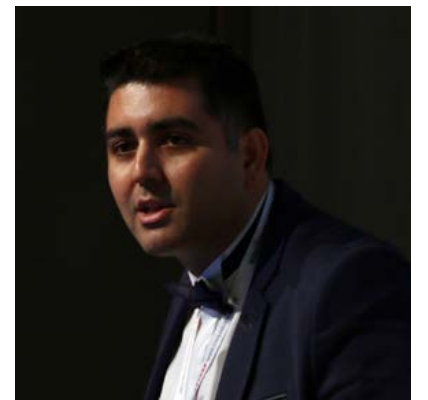
نتیجه گیری

این مقاله بر شباهت‌ها و ناهماهنگی بین روش‌های بازرسی و روش‌های تجربی تمرکز می‌کند. روش‌های بازرسی تنها از چند ارزیابی مشخص استفاده می‌کنند در حالی که ارزیابی تجربی معمولاً از تعداد بیشتری از افراد کاربر و متخصص استفاده می‌کند. ویژگی اصلی همه رویکردها این است که آنها از معیارهای ارزیابی به منظور بررسی جنبه‌های خاص وب سایت موزه استفاده می‌کنند. برخی از این معیارها به طور عمومی جنبه‌های کلی سیستم را در نظر می‌گیرند (مانند کاربردپذیری و عملکرد) و برخی دیگر ویژگی و مکانیزم خاصی دارند (مثلاً پشتیبانی از گردشگری فرهنگی، تحقیق، مشارکت). بررسی رویکردها و معیارهای مورد استفاده نیز نشان داد که معیارهای تخصصی در محیط‌های تلفن همراه یا واقعیت مجازی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. به نظر می‌رسد برخی از معیارها با وجود اهمیت فراوانی که دارند، در دسته بندی‌های خاصی از روش‌های ارزیابی نادیده گرفته شده‌اند. به عنوان مثال، جنبه آموزشی وب سایت موزه به طور عمده و صرفاً در محیط‌های تلفن همراه ارزیابی می‌شود. اما در روش‌های بازرسی یا تجربی، آزمایشات طولانی یا کوتاه، خاص یا عمومی، کمتر شاهد جنبه‌های آموزشی هستیم. به نظر می‌رسد که همه آزمایشات موجود در روش‌های ارزیابی به این واقعیت کمک می‌کند که مرحله ارزیابی یک وب سایت موزه هرگز نباید حذف شود؛ زیرا ارزیابی مداوم همیشه و همه وقت در حصول اطمینان از پذیرش کلیت وب سایت موزه توسط بازدیدکنندگان موزه مؤثر است.

- M. Hume, M. Mills, Building the sustainable iMuseum: is the virtual museum leaving our museums virtually empty? *Int. J. Nonprofit Volunt. Sect. Market.* 16 (3) (2011) 275–289.
- J.H. Falk, L.D. Dierking, Enhancing Visitor Interaction and Learning with Mobile Technologies. *Digital Technologies and the Museum Experience: Handheld guides and other media*, Alta Mira Press, Lanham, New York, Toronto, Plymouth, 2008.
- W.-C. Chiou, C.-C. Lin, C. Perng, A Strategic Framework for Website Evaluation Based on a Review of the Literature from 1995-2006, *Inform. Manag.* 47 (5–6) (2010) 282–290.
- P. Davoli, F. Mazzoni, E. Corradini, Quality Assessment of Cultural Web Sites with Fuzzy Operators, *J. Comput. Inf. Syst.* (2005) 44–57.
- N. Vatankhah, K.T. Wei, S. Letchmunan, Usability Measurement of Malaysian Online Tourism Websites, *Int. J. Soft. Eng. Appl.* 8 (12) (2014) 1–18.
- A.G. Nelson, S. Cohn, Data Collection Methods for Evaluating Museum Programs and Exhibitions, *J. Museum Educ.* 40 (1) (2015) 27–36.
- D. Cunliffe, E. Kritou, D. Tudhope, Usability evaluation for museum web sites, *Museum Manag. Curatorship* 19 (3) (2001) 229–252.
- G. Vavoula, M. Sharples, Challenges in evaluating mobile learning, *Int. J. Mobile Blended Learn* 1 (2) (2009).
- E.M. Awad, H.M. Ghaziri, *Knowledge Management*, Pearson Education, Upper Saddle River, NJ, 2004.
- P. Marty, Museum Websites and Museum Visitors: Before and After the Museum Visit, *Museum Manag. Curatorship* 22 (4) (2007) 337–360.
- I. Lopatovska, Museum website features, aesthetics, and visitors' impressions: a case study of four museums, *Museum Manag. Curatorship* 30 (3) (2015) 191–207.
- S. Sylaiou, V. Killintzis, I. Paliokas, K. Mania, P. Patias, Usability Evaluation of Virtual Museums' Interfaces Visualization Technologies, in: R. Shumaker, S. Lackey (Eds.), *VAMR 2014, Part II*, LNCS 8526, Springer International Publishing, Switzerland, 2014, pp. 124–133.
- F. Garzotto, M. Matera, P. Paolini, to use or not to use? Evaluating usability of museum web sites. *Proceedings of Museums and the Web '98*, Canada, Toronto, 1998, pp. 1998 (Retrieved April 2016: <http://www.museumsandtheweb.com/mw98/papers/garzotto/garzotto paper.html>).
- F. Lazarinis, D. Kanellopoulos, P. Lalos, Heuristically Evaluating Greek e- Tourism and e-Museum Websites, *Electron. J. Inform. Syst. Eval.* 11 (1) (2008) 17–26.
- Kabassi, Katerina. Evaluating websites of museums: State of the art. *Journal of Cultural Heritage* xxx (2016) xxx–xxx
- V. Komianos, E. Kavvadia, K. Oikonomou, Efficient and realistic cultural heritage representation in large-scale virtual environments, *IISA* (2014) 1–6.
- A. Sutcliffe, K. Deol Kaur, Evaluating the usability of virtual reality user interfaces, *Behav. Inform. Technol.* 19 (6) (2001).

- K. Kabassi, E. Maravelakis, Walkthrough Evaluation of a VR Museum for the Physical Environment, IISA 2015-6th International Conference on Information, Intelligence, Systems and Applications, 2015.
- S. Sylaiou, K. Mania, A. Karoulis, M. White, Presence-centred Usability Evaluation of a Virtual Museum: Exploring the Relationship between Presence, Previous User Experience and Enjoyment. International Journal of Human-Computer Studies (IJHCS), 68(5), May 2010, Elsevier, Academic Press, Amsterdam, 2010, pp. 243-253.
- B. Gammon, A. Burch, Designing mobile digital technology for museum visitors, in: L. Tallon, K. Walker (Eds.), Digital dialogues: Personal technologies and the museum, Alta Mira Press, Walnut Creek, CA, 2008.
- W.A. Thomas, S. Carey, Actual/virtual visits: What are the links? in: D. Bearman, J. Trant (Eds.), Museums and the Web 2005, Archives and Museum Informatics, Toronto, CA, 2005.
- J. Thom-Santelli, C. Toma, K. Boehner, G. Gay, Beyond just the facts: Museum detective guides. Proceedings of the Int Workshop 'Re-thinking technology in museums: Towards a new understanding of people's experience in museums.', Interaction Design Centre, University of Limerick, IE 29-30 June 2005, 2005.

روایتگر سه معجزه

دامون منزوی

مشاور فنی شورای بین‌المللی موزه‌ها

در شرایطی که ملی‌گرایی قوت می‌گیرد، نقش موزه‌های ملی اهمیت زیادی پیدا می‌کند. موزه‌های ملی نه تنها در درک هویت ملی تأثیر گذار هستند، بلکه وطن پرستی را نیز تشویق می‌کنند. طبیعتاً هرملتی به کشور خود افتخار می‌کند و علاقه‌مند به معرفی تاریخ شکل‌گیری کشور و روایت‌هایی از مردمان، فرهنگ، میراث ملموس و نا ملموس خود و بسیاری موارد دیگر به جهانیان است.

دغدغه بسیاری از ملت‌ها آن است که تاریخ ملی باید به درستی مطالعه، بررسی و حفظ شود و برای نسل‌های آینده نیز بازگو شود. روش‌های زیادی برای یادگیری تاریخ ملت‌ها مانند مطالعه کتاب، مستندات، فیلم یا کمک گرفتن از متخصصان وجود دارد، اما یکی از ابزارهای بسیار قدرتمند، موزه‌های ملی هستند. بر اساس نظریه‌های مطالعات موزه، موزه‌ها را می‌توان بر اساس مجموعه‌هایشان، مخاطبان، سازمان‌های متولی و برخی فاکتورهای دیگر تقسیم‌بندی کرد. موزه ملی تا حد زیادی، موسسه‌ای است که برای انعکاس شرایط محلی تأسیس شده است. شرایط محلی می‌تواند ملت‌گرایی، فراوانی و میراث آن منطقه، ارتباطات جهانی، هویت و رقابت، روابط سیاسی و اقتصادی، نظریه‌های فرهنگی، تلاش‌های دیپلماتیک و غیره^۱ باشد. دوید میلسون^۲ نیز می‌گوید: موزه ملی، جایی است که پیشینه تاریخی یک ملت از گذشته تا به حال در آن ثبت و ضبط شود و مسئولیت بیان و ارائه آرمان‌ها و ایده‌های آن کشور را بر عهده بگیرد^۳. شاید بتوان به این نتیجه رسید که موزه ملی، محلی است که به منظور خدمت به کشور، اساساً به عنوان یک نماینده موفق هویت ملی تأسیس شده است و می‌تواند هم به صورت اقتصادی و هم به صورت اجتماعی مفید واقع شود.

بسیاری از کشورها بر این مهم واقف هستند و از موزه ملی نه تنها به عنوان یک

1. Knell, Aronsson, and Amundsen 2010

2. David M. Wilson

3. Wilson 1993, 273-278

دستاورد ملی، بلکه به عنوان ابزار پر قدرت و سودمند دیپلماسی فرهنگی نیز بهره برده‌اند؛ موزه ملی قطر یک نمونه موفق در این زمینه است. رییس این موزه می‌گوید: «به عنوان موزه‌های قطر و تیم موزه ملی، قویاً احساس کردیم که مایلیم یک تجربه زندگی برای مردمانمان ایجاد کنیم. ما باور داشتیم که توانایی ما فراتر از مهیج‌ترین و جالب‌ترین موزه‌های امروزی است. از این رو به توسعه چیزی به مراتب جذاب‌تر کمره‌مت بستیم. ما معتقد بودیم که جوهره اصلی این تجربه، باید از تجربیات خود مردم قطر نشأت بگیرد».

موزه ملی قطر

مسیر ورود، فواره‌ها، مجسمه‌ها، دریاچه و سپس معماری منحصر به فرد موزه در همان بد ورود تأثیر زیادی بر روی مخاطب دارد، ژان نوول، معمار این بنا می‌گوید: «این ساختمان باید یک نماد می‌بود؛ بنابراین باید جایگاه و وقار بسیار بالایی می‌داشت و نمی‌توانست ساختمانی با طراحی ضعیف باشد. هدف ما ساخت بنایی نمادین و ایجاد یک جاذبه گردشگری بوده است.»

استفاده از جلوه‌های صوتی، تصویری، نورپردازی و موزه‌آرایی به شدت در این موزه مورد توجه قرار گرفته است، از این رو در ابتدا ضیافتی از صدا، تصویر و مجموعه‌ای از آثار با نمایش فیلمی که مخاطبان را به سفری ۷۰ میلیون ساله از حیات بر روی زمین می‌برد، نمایش فسیل‌ها و حیوانات پیش از تاریخ و در ادامه زندگی قطری‌ها در شبه جزیره قطر در گالری‌ها به نمایش در می‌آید. در بخش‌های بعد با استفاده از فیلم‌ها و آثار مختلف زندگی صحرانشینی روایت شده و در ادامه به معرفی تاریخ تجارت پر منفعت مروارید برای مخاطبان می‌پردازند.

بخش‌های بعدی موزه به تاریخ قطر اختصاص یافته است، جنگ‌ها و جدال‌های قبیله‌ای که در نهایت با پیروزی خانواده آل ثانی و زمامداری آنها همراه است و گالری‌های بعدی به نمایش تاریخ کشف و استخراج نفت و گاز در قطر و در نهایت تبدیل شدن کشوری صحرایی به قدرتی جهانی در زمینه امنیت انرژی اختصاص یافته است.

■ نمای هوایی از موزه ملی قطر، موزه‌ای که ساخت آن بیش از یک دهه به طول انجامید، در یک پارک ۲۸ هکتاری که در امتداد یک تالاب مصنوعی ۹۰۰ متری قرار دارد، نگاه هر بیننده‌ای را به خود جلب می‌کند.

رز صحرا

موزه ملی قطر تقریباً یک و نیم کیلومتر طول دارد و ایده اصلی طراحی آن برگرفته از سنگ‌های بسیار زیبای طبیعت قطر است که با نام رز صحرا معروف هستند. موزه ملی قطر شامل ۸ هزار شیء باستانی، المان‌های معماری، میراث‌های خانوادگی، انواع بافت‌ها، منسوجات، لباس‌ها، جواهرات، هنرهای تزئینی، کتاب، اسناد تاریخی و آثار هنری متنوع است.

■ گالری تاریخ باستان‌شناسی قطر

■ گالری شکل‌گیری شبه جزیره قطر، در گالری‌های یازده‌گانه موزه ملی قطر از جدیدترین دستاوردهای سمعی-بصری بهره گرفته شده است.

■ گالری ظهور نفت

■ بخش محیط طبیعی قطر

■ ۱۱۴ فواره موزه ملی قطر

سی‌ان‌ان (CNN) در گزارشی از موزه ملی قطر یادآور شده است که طیف وسیعی از آثار هنری هنرمندان از نقاط مختلف جهان که داستان قطر را از طریق روایت‌های خود بازگو میکنند، در این موزه گرد هم آمده‌اند. نه تنها ملت‌های زیادی در قطر زندگی

موزه مخاطب محور

رویکرد توسعه موزه ملی قطر براساس مخاطب طرح ریزی شده است، از این رو، مخاطبان این موزه از هر نوع ملیت، در هر رده سنی و با هر میزان اطلاعات تاریخی، با تجربه‌های متفاوت، چند گانه و جذاب مواجه خواهند شد. داستان قطر به واسطه یازده گالری برای بازدیدکنندگان روایت می‌شود، همه این گالری‌ها از روش‌های نوآورانه برای داستان سرایی بهره برده‌اند. هر گالری یک چشم‌انداز منحصر به فرد در طول زمان را روایت می‌کند و بازدیدکنندگان را به جریان زندگی بین زمین و دریا سوق می‌دهد. تمام حواس در این موزه درگیر خواهند بود؛ آن هم به واسطه یک ترکیب خلاقانه از صداها؛ از جمله موسیقی و تاریخ‌های شفاهی، جلوه‌های بصری؛ انواع فیلم و تصاویر آرشیوی و حتی بو از طریق عطرهای تحریک کننده که مخاطبان را جذب خود می‌کنند.

موزه ملی قطر همچنین روش‌های مختلف آموزشی و پرورشی را برای یادگیری و درک بیشتر داستان ملت و مردمان قطری ارائه می‌دهد. موزه به عنوان یک ابزار یادگیری بین نسلی، مجموعه‌ای از منابع آموزشی و فضای یادگیری را برای خانواده‌ها از طریق دستاوردهای پژوهشگران و اساتید مرتبط فراهم آورده است.

به نظر می‌رسد موزه ملی قطر نمونه‌ای از موزه‌های جامع ملی موفق است که از مهم‌ترین سازوکارهای گسترش فرهنگی جهت معرفی تاریخ و فرهنگ قطری بهره برده است و می‌تواند الهام بخش سایر کشورهای منطقه، در بودجود آوردن این نوع موزه‌ها باشد.

مکان‌هایی که نه تنها به عنوان یک موزه ملی، روایت‌گر تاریخ کامل یک کشور هستند، بلکه می‌توانند به عنوان ابزاری کارآمد، در تدوین و اعمال دیپلماسی فرهنگی، کارکردهای فرا مرزی نیز داشته باشند. این مهم با توجه به تحولات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در کشورهای حوزه خلیج فارس و خاورمیانه در دهه‌های اخیر، توجه کشورهای منطقه را به خود جلب کرده است و کشورها با توجه به ظرفیت و توان خود، تمهیداتی را در این زمینه مدنظر قرار داده‌اند.

- Ambrose, Tim and Paine, Crispin, Museum Basics. 2nd ed. (London: Routledge, 2006)
- ICOM, UNESCO. 'Museum Definition'. <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>
- Knell, Simon J., et al., National Museums (London: Routledge, 2010)
- Laughland, John. 'What is a Nation?' The Brussels Journal (8/7/2008, 2008), <http://www.brusselsjournal.com/node/3395>
(accessed 6 November 2013)
- Lepawsky, Joshua, 'A Museum, the City, and a Nation', Cultural Geographies, 15 no. 1 (2008), 119-142
- Lonetree, Amy and Cobb, Amanda J., The National Museum of the American Indian: Critical Conversations
- Wilson, David M., 'National Museums and International Museums', European Review, 1 no. 3 (1993), 273-278
- <https://www.bloomberg.com/news/photo-essays/2019-03-27/>
- <https://nmoq.org.qa/the-museum>
- <https://edition.cnn.com/travel/article/national-museum-qatar/index.html>

چالش‌های پیش روی مجموعه‌های موزه‌ای

سارا کریمان

کارشناس ارشد پژوهش هنر

کارگاه آموزشی آی تی سی - ITC با موضوع چالش‌های پیش روی مجموعه‌ها، با ۱۶ شرکت‌کننده بین‌المللی از کشورهای روسیه، استونیا، بلژیک، مصر، پاکستان، زیمباوه، هند (دو شرکت‌کننده)، بنگلادش، کره، ویتنام، کاستاریکا، نپال، ایران، برزیل و کلمبیا و ۱۲ شرکت‌کننده چینی در مجموع ۲۸ شرکت‌کننده برگزار شد.

سه مدرس اصلی این دوره عبارت بودند از ریچارد کرمر، استادیار تاریخ در کالج دارت مورت از آمریکا؛ کریسته سیبل، مدیر حفاظت و نگهداری موزه ملی سوئد از استونیا؛ و گابریل بویلاکوئا، مدیر کلکسیون انیستیتو موریرا سالز از برزیل. مسؤولیت برگزاری این کارگاه برعهده شان ژیانگ، مدیر کاخ موزه شهر ممنوعه؛ گوانگ ژیانگ، مدیر میراث فرهنگی چین؛ و آن لایشان از کمیته ملی ایکوم چین بود و همانند دوره‌های گذشته، آقای کلود فابر، مدیریت دوره آموزشی آی تی سی را به عهده داشت. این افراد در عین حال، سخنرانی‌هایی را نیز ایراد کردند.

طی این دوره که به مدت ۱۰ روز از ۹ الی ۱۸ آپریل ۲۰۱۹ به طول انجامید بسته‌های متنوعی از جلسات آموزشی، کارگاه‌های آموزشی عملی و گردش و بازدید برنامه‌ریزی شده بود و در پایان، گواهی شرکت در دوره به شرکت‌کنندگان اعطا شد.

روز نخست (۹ آپریل)؛ معارفه

گردهمایی و جلسه معارفه شرکت‌کنندگان، سخنرانان، مدرسین و تمامی عوامل برگزاری آی تی سی در محل هتل چید گاردن برگزار شد و طی آن اعضا با نمایش فیلمی کوتاه و یا چند فریم تصویر به معرفی موزه‌های خود پرداختند و در ادامه بروشورها و یادبودهای موزه‌ها میان شرکت‌کنندگان توزیع شد.

روز دوم (۱۰ آوریل)؛ در بیان چیستی مجموعه

صبح روز دوم، افتتاحیه رسمی این دوره آی تی سی در کاخ ژیان فو، واقع در شهر ممنوعه با سخنرانی گوان ژیانگ با موضوع مدیریت و چالش‌های مجموعه‌ها در چین برگزار شد. سخنران عصرگاهی، دکتر ریچارد کرمر بود که مبحث خود را با عنوان: «چرا به جمع آوری مجموعه می‌پردازیم؟ به راهکارهای مجموعه‌ها بیاندیشیم.» ایراد کرد. او، باب سخن خود را با این پرسش چالش برانگیز که چه چیزی مجموعه تلقی می‌شود، گشود. ضمن مباحثی که در این خصوص صورت گرفت، جمع‌بندی دکتر کرمر در مورد پرسش بالا این بود که: مجموعه‌اشیایی که رابطه معناداری میان آنها برقرار باشد، ذیل مجموعه قرار می‌گیرند، خواه اشیاء باستانی مکشوفه در گوری باستانی، خواه مجموعه کفش‌های یک سلبریتی و یا هر مجموعه دیگری که هر یک از ما با مقصود یا هدف خاصی جمع‌آوری می‌کنیم. او اذعان داشت که این مفهوم نیز همچون سایر مفاهیم انسانی، پویا و وابسته به تاریخ و زمان است. چنان‌که در تاریخ پدیداری موزه، نخست، موزه‌هایی همچون موزه بریتانیا در دسته موزه‌های جهانی قرار می‌گیرند که مجموعه‌هایی از آثار تاریخی تمدن‌های باستانی جهان را به نمایش در می‌آورند. این دوره در مطالعه تاریخ موزه‌داری، عصر موزه‌های بین‌المللی نام‌گذاری می‌شود و پیشینه آن به قرن ۱۸ میلادی باز می‌گردد. پس از آن، دوره بازگشایی موزه‌های ملی در کشورهای گوناگون در قرن نوزدهم آغاز می‌شود و سومین دوره از این سیر تحول، عصر مدرنیزاسیون در عالم موزه نام‌گذاری می‌شود. بدین شرح که موزه‌ها با عناوین و محتوای فراملی و تاریخی به نمایش، نگهداری و آموزش می‌پردازند. در ادامه، دکتر کرمر از اعضا خواست تا به بازتعریف و توصیف جایگاه کیوریتور در موزه‌های خود بپردازند. سپس در بخش کارگاه پایانی از شرکت‌کنندگان خواست تا موزه‌ای فرضی را برای یک شهر طراحی کنند که به پیشنهاد نگارنده، موزه ادبیات در شهر شیراز مورد مطالعاتی قرار گرفت. در این طراحی باید موارد زیر در نظر گرفته می‌شد: مسئولیت و شعار موزه، شیوه و راهکار انتخاب اشیاء، کانون و مرکز موزه، روش‌های بیان در موزه و تدوین منشور اخلاقی موزه.

روز سوم (۱۱ آوریل)؛ مستندنگاری و حفاظت مجموعه‌ها

مدرس جلسه صبح، گابریل بویلاکونا بود که مبحث خود را با عنوان «مقدمه‌ای بر مستندنگاری در موزه» آغاز کرد. او با درخواست ارائه تعاریف شرکت‌کنندگان از چیستی و تعریف مستندنگاری، کارگاه خود را آغاز و در ادامه با توزیع اشیاء متنوع میان اعضا، خواستار ثبت اطلاعات آن شد. از نکات قابل تأمل در این بخش، ضرورت پرداختن به بافت استخراجی و روایت‌های پیرامون اشیاء حین درج اطلاعات فیزیکی آنها بود.

در بخش عصرگاهی نیز خانم کریسته سیبول، سخنرانی خود را با عنوان «نقش حفاظت در مدیریت مجموعه‌ها» ایراد کرد. در این بخش، اساسی‌ترین شاخص‌های حفاظت در موزه مورد بررسی قرار گرفت و به روزترین شیوه‌های کاربست جهانی آنها ارائه شد.

روز چهارم (۱۲ آپریل)؛ استانداردهای جهانی مستندنگاری

در بخش صبحگاهی، گابریل بویلاکوئا به ارائه استانداردهای جهانی مستندنگاری پرداخت و منابع گوناگونی همچون اسپکترام که در انگلیس منتشر شده است، مورد مطالعه قرار گرفت. عصر آن روز به بازدیدهای موزه‌ای اختصاص داشت که موزی ملی چین یکی از مقاصد آن بود. این موزه عظیم که در میدان پر ماجرای تیانانمن قرار دارد، گنجینه‌ای با شکوه از هنر و تمدن چین باستان و چین معاصر را به نمایش می‌گذارد. از نمایشگاه‌های آن می‌توان به نمایشگاه راه ابریشم، تاریخ پول، یشم، هدایای ریاست جمهوری در ۶۰ سال دیپلماسی صلح‌آمیز، هنر چین، بودا، و مجسمه‌های آفریقایی اشاره کرد. در بازدید از موزه، هریک از شرکت‌کنندگان موظف به گزینش چند شیء شاخص (به انتخاب خود) و عکسبرداری و تهیه گزارش دقیق از آن‌ها بودند.

روز پنجم (۱۳ آپریل)؛ مفهوم موزه‌گردانی چندجانبه

مدرس بخش صبحگاهی، دکتر ریچار کرمر، با این عنوان که «با مجموعه‌های خود چه کنیم؟» سخنرانی کرد. او به تحلیل مفهوم «کو کیورشن» و یا موزه‌گردانی چندجانبه پرداخت. تعریف او از این مفهوم، همکاری افرادی از حوزه‌های مطالعاتی مختلف و علوم گوناگون در طراحی یک نمایشگاه بود. در ادامه نیز از میزان و انواع دسترسی به موزه‌های اعضای شرکت‌کننده پرسش کرده و این دسته‌بندی‌ها را از انواع دسترسی را ارائه داد:

۱- دسترسی فیزیکی ۲- دسترسی مجازی ۳- دسترسی به مخازن و آرشیو موزه ۴- دسترسی نمایشگاهی (امانت و...)

روز ششم (۱۴ آپریل)؛ دیدار از دیوار چین و کاخ تابستانه

این روز به گشت و گذار و بازدید از دیوار بزرگ چین و در عصر همان روز، به بازدید از کاخ تابستانه گذشت. این کاخ با مساحت ۲/۹ کیلومتر مربع از سال ۱۷۰۷ میلادی مورد بهره برداری قرار گرفته و در مجموعه سلطنتی، در حومه شهر پکن و بیلاق تابستانی آن واقع شده است. مجموعه‌ای از دریاچه‌ها، معابد و کاخ‌های گوناگون که بخشی از این کاخ‌ها را شکل می‌دهد، امروزه محل برگزاری نمایشگاه‌های هنری است و روزانه هزاران گردشگر از این مجموعه بازدید می‌کنند.

روز هفتم (۱۵ آپریل)؛ ویژگی‌های یک ارایه درست و جذاب

بخش صبحگاهی این روز، در دو قسمت برگزار شد. قسمت نخست را دکتر کلود فابر با سخنرانی تحت عنوان «خوانش آثار هنری، در باب اهمیت روایت‌ها و توجه به بافت آثار هنری در ثبت و نمایش آثار» آغاز کرد. در ادامه دکتر کرمر، به مسائلی همچون گسترش میزان دسترسی به موزه‌ها، شاخصه بررسی موفقیت موزه‌ها، تأثیر ابزار ارتباط جمعی پیشرفت یا پسرفت موزه‌ها، امر آموزش موزه‌دارها و مسئله پر مناقشه مالکیت اشیاء فرهنگی و تاریخی پرداخت و مواردی همچون اشیاء باستانی تمدن‌های ایران و مصر در موزه‌های غربی را مورد بررسی قرار داد. او همچنین چالش وجود و نمایش نسخه‌های کپی از آثار هنری و موزه‌ای را به بحث گذاشت. در این روز، جلسه فوق‌العاده‌ای با عنوان «چگونه یک ارائه عالی داشته باشیم؟» به همراه کارگاه عملی برگزار شد، در این بخش دکتر فابر به ویژگی‌های یک ارائه (پاورپوینت) درست و جذاب پرداخت، در ادامه با طرح دو پرسش کلی موزه‌ای، از اعضا خواست تا در گروه‌های خود و در زمانی بسیار محدود، پاورپوینت‌های خود را آماده کنند.

روز هشتم (۱۶ آپریل)؛ مدیریت بحران در مجموعه‌ها

در بخش صبحگاهی، خانم کریسته سیبول، با موضوع «مدیریت بحران در مجموعه‌ها» سخنرانی کرد. او، ضمن ارائه مصادیق جهانی از وجود بحران‌های طبیعی (سیل، زلزله، رطوبت، اختلاف دمای شب و روز، نور و ...) راه‌حل‌های کاربردی را نیز طرح کرده و به تشریح روند مرمت، احیا و استانداردهای به کار برده شده در موزه ملی سوئد، در قالب یک گزارش کامل پرداخت.

در بخش عصرگاهی نیز، دکتر ریچارد کرمر در سخنانی با عنوان «مناقشات در موزه‌ها»، به مبحث مالکیت اشیاء تاریخی در موزه‌ها و اتخاذ رویکرد مناسب در قبال آن‌ها

- پرداخت و پرسش‌های زیر را طرح کرد:
- آیا اشیاء فرهنگی غنیمت جنگی هستند؟
 - آیا اشیاء فرهنگی خانه و وطن به خصوصی دارند؟
 - آیا متولیان می‌توانند مکان آنها را تغییر دهند؟
 - اشیاء فرهنگی متعلق به بشریت هستند یا یک ملت خاص؟

روز نهم (۱۷ آوریل)؛ تمرین عملی طراحی نمایشگاه

در جلسه صبحگاهی، کارگاه آموزشی طراحی نمایشگاه با تقسیم اعضا به پنج گروه برگزار شد و طی آن، اعضای گروه‌ها به جایگاه کیوریتور، طراح، مسئول حفاظت و نگهداری و دستیار تقسیم شدند. پلانی از یک ساختمان با ارائه اطلاعات مربوط به ویژگی‌های طبیعی منطقه و همچنین تصویر ۱۵ شیء جهت نمایش ارائه شد. اعضا موظف شدند تا در مدت ۳۰ دقیقه، با رعایت تمامی نکات و همچنین در نظر گرفتن جایگاه طراح، کیوریتور و اهمیت حفاظت آثار، با توجه به ماهیت اشیاء، نمایشگاهی طراحی کنند. در کارگاه دوم آن روز، مجدداً اعضا به پنج گروه تقسیم شده و برای هر گروه، شیء خاصی از پیش تعیین شد. گروه‌ها مکلف شدند تا ضمن مطالعه، کشف اطلاعات و مستندنگاری شیء، شیوه ارائه و نمایش را نیز برای گروه مخاطب خاص، طراحی و تدوین کنند.

روز دهم (۱۸ آوریل)؛ عملکرد مدیریت شهر ممنوعه

در بخش صبحگاهی آقای لو وی سخنرانی خود با عنوان مدیریت مجموعه کاخ - موزه شهر ممنوعه ایراد کرد و در بخش عصر گاهی نیز دکترشان ژیانگ گزارشی از مدیریت سه ساله خود در شهر ممنوعه و مشروح اقدامات عمرانی و علمی در این مدت را ارائه داد. بخش واپسین، مراسم اختتامیه و اعطا گواهی حضور در دوره بود که با حضور رییس ایکوم چین، رییس میراث فرهنگی چین و تمامی اعضا و برگزار کنندگان دوره انجام شد.

نگاهی به شکل‌گیری خانه موزه خیمه شب بازی در تهران

از صندوق عدم تا آینده خیمه شب بازی!

سالار رفیعیان

کارشناس ارشد ایران‌شناسی و مستندنگار

رد پای «شب بازی» یا «خیمه شب بازی» یا به تعبیر خیام و نظامی؛ «لعبت بازی» به عنوان گونه‌ای از نمایش ایرانی در منابع تاریخی همچون تاریخ جوینی، فتوت نامه‌ها، زندگی‌نامه‌ها، سفرنامه‌ها و گزارش‌ها از پایان دوره قاجار تا قرن پنجم و ششم هجری قمری قابل پی‌گیری است. این سابقه طولانی نه تنها در نقاط مختل ایران، بلکه در دنیا مشابه‌های نمایشی و هم خانواده‌های گوناگونی دارد که شاهدهی بر روابط بینا فرهنگی و نشانگر بازسازی بومی در مسیر جذب و طرد فرهنگی است. همچون دیگر زمینه‌های هنرهای سنتی، خیمه شب بازی نیز به شکلی سینه به سینه، از پدر به فرزند و یا از استاد به شاگرد منتقل می‌شد و همچون پیشه‌ای موروثی در خانواده حفظ شده و گسترش می‌یافت. اما فراز و فرودهای تاریخی اجتماعی ایران به ویژه در دوره معاصر این روند جاری خیمه شب بازی را با گسست روبرو کرد و آخرین بازمانده‌گان خانواده «شیخ احمد خمسه‌ای» و شاگردانشان، از انگشت‌شمار کسانی بودند که این سنت را با همه سختی و بی‌مهری تا به امروز پیش آورده‌اند.

این سیر تاریخی به همراه عروسک‌ها، ابزار و صندوق، خیمه، داستان‌ها، بداهه پردازی‌ها، سازها و روش و منش گردانندگان سنتی خیمه شب بازی، میراث ملموس و ناملموس خیمه شب بازی را شکل داده که در قالب هنرهای اجرایی به میراث بشری پیوند می‌خورد. دستاوردی کهن که با رفتن هنرمندان سنتی و نامور این عرصه، در معرض فراموشی و خطر نابودی قرار گرفته است. ملموس‌ترین شکل این میراث، مجموعه عروسک‌های خیمه شب بازی هستند که به همراه چهره شاخص خود، «مبارک» در زمان رونق این نمایش بیش از یکصد و پنجاه عضو داشته است. این شخصیت‌ها در ارتباط با هم و در وجه کارکردی خود واجد جایگاه ویژه‌ای بوده (و حتی هنوز هستند) که همچون همه نموده‌های هنر سنتی، به زندگی و کاربرد و نقش آن‌ها در روند پویای زیست فرهنگی انسان ایرانی وابسته است. چنان که محمد میرشکرایی

در مردم‌شناسی موزه‌ها اشاره می‌کند؛ «خیمه و عروسک‌های خیمه شب بازی... تا سالیانی پیش، سرگرمی سنتی و دلنشین مردم بودند، نمایش سنتی و چهره‌های آشنا و زبان دل مردم بودند... مردم در آن‌ها هنر را جستجو نمی‌کردند، زندگی را در آن‌ها می‌دیدند.»

این وجه پیوند خیمه شب بازی با زندگی، انگیزه اصلی شکل‌گیری خانه موزه خیمه شب بازی بوده است. مجموعه‌ای از عروسک‌های خیمه شب بازی که توسط سیاوش ستاری و شهرزاد مبرهن از نیمه دهه هفتاد ساخته و گردآوری شده بودند، می‌توانست به مانند مجموعه‌های دیگر عروسک، در موزه‌های مختلف، به یکجانشینی در پشت قاب‌ها و قوانین محدود شود، اما ستاری و مبرهن که خود هنرآموختگان نمایش دانشگاه تهران و از فعالان حوزه اجرای خیمه شب بازی بودند، هنوز دل در گرو «اجرای سنتی» خیمه شب بازی داشتند؛ اجرایی که نه در دانشگاه، بلکه در خیابان دیدند، دلباخته آن شدند و نزد آخرین استادان خیمه شب بازی سنتی آن را فراگرفتند. این آشنایی و دلبستگی انگیزه‌ای شد برای حفظ و گسترش خیمه شب بازی سنتی در خانه‌ای که محل دائمی اجرا، آموزش و نگهداری همه ملزومات خیمه شب بازی باشد. در ابتدا ایده‌هایی همچون همکاری با نهادهای دولتی و شهرداری در قالب فرهنگسراها یا خانه تئاتر مطرح بود اما در نهایت، با تمرکز بر افقی بلندمدت و با ثبات، فعالیت در قالب بخش خصوصی برگزیده شد و با همیاری ستاره اسکندری و محمد توحیدی در «خانه فرهنگ مانا»، مجموعه عروسک‌ها و ابزار اجرا، آرشیوی از اسناد، نوارهای صوتی و تصویری و انبانی از تجربه و تاریخ شفاهی خیمه شب بازی همین دوره و زمان، پشتوانه‌ای شد برای شکل‌گیری موزه خصوصی خیمه شب بازی. موضوعات، مجموعه‌شناسی، کارکردها و سناریوی موزه، در طی چند ماه در گفت و گوی کارشناسان موزه‌داری با صاحبان مجموعه و متولیان خانه مشخص شد و در

نخستین گام طرح محتوایی موزه، به منظور درخواست مجوز تأسیس «خانه موزه خیمه شب‌بازی» به اداره کل موزه‌ها تقدیم شد. به موازات پگیری روند اداری برای صدور پروانه موزه، کارهای اجرایی مرتبط با آماده‌سازی فضای فیزیکی موزه از یک سو و آثار موزه‌ای از سوی دیگر در کنار هم آغاز شدند.

ساماندهی و آماده‌سازی بنا

آماده‌سازی فضای فیزیکی موزه به طبع هزینه و زمان زیادی به خود اختصاص می‌داد؛ از آنجا که موزه در طبقه بالایی «خانه فرهنگ مانا» برپا می‌شد، انطباق معماری خانه با نیازها و کارکرد موزه، چالش اساسی این مرحله بود که می‌بایست طیف گسترده کارکردهای پیش‌بینی شده طرح محتوایی موزه را در بر بگیرد. کارکردهای پیش‌بینی شده، از اجرای خیمه شب‌بازی گرفته تا نگهداری و حفاظت از مجموعه، نمایش میراث ملموس و ناملموس خیمه‌شب‌بازی در قالب‌های مختلف عینی و مجازی، آموزش و معرفی، ثبت تاریخ شفاهی و گردآوری و نمایش اسناد و مدارک و در نهایت نشر در قالب مکتوب یا دیجیتال برای علاقمندان و پژوهشگران هر کدام فضایی مناسب و متناسب را طلب می‌کرد.

به همین منظور فضاهای معماری خانه‌ای به جا مانده از دهه چهل، بر مبنای استفاده از حداکثر فضا، از فضای اصلی نمایشگاهی در طبقه اول گرفته، تا ورودی مجموعه، دیوارهای کافه طبقه همکف و حیاط، دیوارهای پلکان‌ها و پیشانی پاگردها به مثابه فضاهای نمایشگاهی، به نمایش عروسک‌های تیپیکال مجموعه ستاری و مبرهن، نمایشگاه ادواری پاره‌ای از مجموعه‌های امانی، معرفی مجموعه، پیشینه خیمه شب‌بازی و نمایش داده‌های تصویری اعم از عکس و اسناد و فیلم و صدا اختصاص یافت و اتاقی نیز برای ایجاد مرکز پژوهش، آرشیو و کتابخانه تخصصی خیمه شب‌بازی در نظر گرفته و به تناسب تجهیز و آماده‌سازی شد. اساسی‌ترین کارکرد موزه نیز که همان اجرای خیمه شب‌بازی سنتی بود، در قالب برپایی یک خیمه دائمی و ثابت در حیاط و یک خیمه متحرک و کوچک در فضای نمایشگاهی عملی می‌شد.

ساماندهی مجموعه آثار

به منظور ساماندهی مجموعه آثار، شناسایی، کارشناسی، مستندنگاری و مرمت آن‌ها آغاز شد. از آنجا که یکی از چشم‌اندازهای کارکردی موزه، امکان نشر و گسترش محتوای موزه در فضای مجازی و با هدف ارتباط و دسترسی هر چه بیشتر در نظر گرفته شده بود، عکاسی دیجیتال و تهیه شناسنامه‌های برچسب‌گذاری شده به عنوان نخستین ضرورت ساماندهی مجموعه انجام پذیرفت و در جریان آن، متناسب با فضای موزه‌ای و با نظر به ساختار محتوایی متصور برای خانه موزه، آثار مرتبط با موضوعاتی چون

سابقه تاریخی هنر خیمه شب بازی، خانواده‌ها و خاندان‌های خیمه شب باز، شیوه‌ها و ابزار اجرا، شیوه‌ها و ابزار ساخت عروسک، روایت‌ها و داستان‌ها، موسیقی و جنبه‌های شنیداری و تشابهات و اشتراکات فرهنگی در بین مجموعه‌های عروسک، ابزار و ادوات، اسناد، عکس‌ها، محتوای رسانه‌ای صوتی و تصویری، منابع تاریخی، ادبی و نمایشی و نیز تاریخ شفاهی، شناسایی و دسته‌بندی شدند.

پس از ساماندهی مجموعه در فرآیند مستندنگاری، بار دیگر سناریوی موزه مورد بازنگری قرار گرفت و با نهایی‌شدن آثار انتخابی برای نمایش و جانمایی آثار، متون تفصیلی، پانویس‌ها و دیگر محتوای گرافیک نمایشگاه تهیه شد تا متناسب با سناریو طراحی و اجرا شود و در نهایت پس از شش ماه تلاش در روزهای آخر اسفندماه سال ۱۳۹۷، خانه موزه خیمه شب بازی با حضور پیشکسوتان نمایش و خیمه شب بازی و نیز دوست داران و اهالی موزه گشایش یافت.

چنان که در شعار امسال کمیته بین‌المللی موزه‌ها تصریح شده است، موزه‌ها به عنوان مراکز فرهنگی، آینده سنت به شمار می‌روند و خانه موزه خیمه شب بازی نیز بر آن است تا کانونی روزآمد باشد برای تداوم شیوه خیمه شب بازی سنتی، چه در مفهوم آموزش و انتقال این هنر و چه به معنای اجرایی آن در قالب نهاد مدرن و اجتماعی موزه؛ و نه تنها در میان چهار دیواری موزه، بلکه به فراخور موقعیت گاه در خارج از موزه، چنان که پس از افتتاح، در فروردین ماه ۸۹ به موازات اجراهای خیابانی تهران، در قالب ماشین خیمه شب بازی سیار، با اجراهای فراوان در چابهار و مناطق روستایی این منطقه آزاد، به ایفای نقش موزه‌ای خود پرداخت. نیز در نظر گرفتن فضایی برای راه‌اندازی کتابخانه تخصصی خیمه شب بازی، آرشیو صدا و تصویر، مرکز پژوهش، موزه مجازی، کارگاه آموزش و کارگاه ساخت عروسک چشم‌اندازی است که مورد توجه موزه‌پردازان خانه موزه خیمه شب بازی بوده است و تحقق آن افق دیگری برای نیل به آینده این سنت را ترسیم می‌کند. خانه موزه خیمه شب بازی تازه در ابتدای راهی پر پیچ و تاب است که در نخستین سال پیش روی خود هم‌سانی ویژه‌ای با شعار کمیته بین‌المللی موزه‌ها دارد: کانونی مبارک برای خیمه شب بازی آینده.

چالش ایده‌ها و ظرفیت‌ها

رضا دبیری نژاد، نگار ساغریچی

نمایشگاه دایمی علوم در ایران عصر اسلامی که در آذرماه ۱۳۹۷ گشایش یافت، حاصل نزدیک به یک دهه تلاش متخصصان در زمینه‌های گوناگون مرتبط با دانش موزه از جمله طراحی محتوایی، طراحی داخلی، طراحی گرافیکی، حفاظت و مرمت و ساخت تجهیزات نمایشگاهی است. نمایشگاهی که به دلیل موضوع خود طیف‌های گوناگونی از مخاطبان را فرامی‌خواند. پیش‌تر محل کنونی نمایشگاه بخشی از فضای کاربردی کتابخانه بود که میزبانی محققان و علاقمندان به نشریات و مطبوعات را بر عهده داشت. پس از استانداردسازی فضاهای کتابخانه در سال ۱۳۹۲ تالار محققان و مطبوعات به طبقه ششم فضای موسسه منتقل شد و طبقه دوم به مجموعه فضاهای موزه افزوده شد.

چالش‌های مقدماتی در برپایی نمایشگاه

در مرحله مقدماتی طراحی فضاهای نمایشگاهی طبقه دوم، فضای اختصاص یافته به نمایشگاه علوم در لابی میانی این طبقه در نظر گرفته شد و در طرح محتوایی اولیه منتخبی از همه نسخه‌های خطی مرتبط با شاخه‌های علوم، چه علوم عقلی و چه علوم نقلی، برای نمایش در نظر گرفته شد و فضای فعلی نمایشگاه به نمایشگاه‌های ادواری اختصاص یافت، اما پس از تغییر سیاست‌های کتابخانه و موزه ملی ملک و مشورت با مشاوران علمی نمایشگاه تصمیم گرفته شد که طرح محتوایی و طراحی داخلی اولیه تغییر کرده، شاخه‌های محدودتری از علوم انتخاب شده و فضای بزرگتری برای نمایشگاه در نظر گرفته شود. در نتیجه نمایشگاه‌های طبقه دوم مورد بازبینی مجدد قرار گرفتند و در طرح محتوایی نیز بدین ترتیب تجدید نظر صورت گرفت که در این نمایشگاه تنها شاخه‌ای از علوم عقلی که به نام علوم دقیقه شناخته می‌شدند به نمایش گذاشته شود.

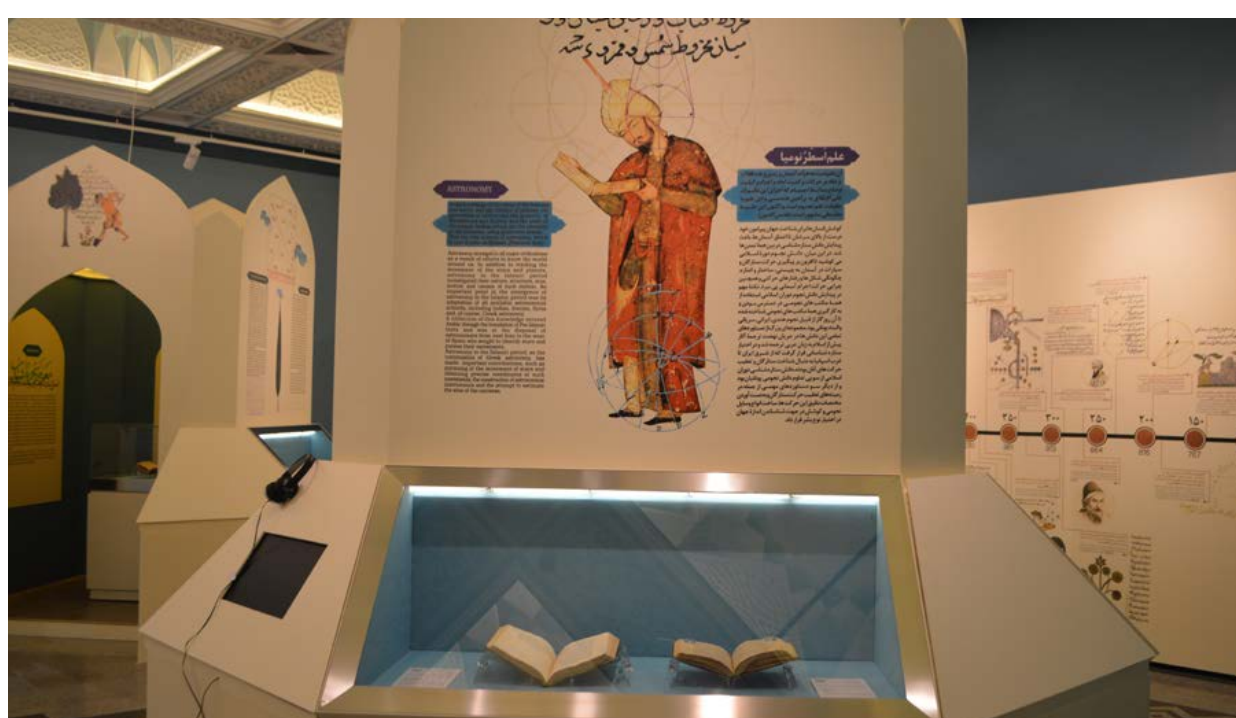
ایده‌های شکل‌گیری نمایشگاه

در برپایی نمایشگاه علوم چند ایده اصلی شکل دهنده اسکلت اصلی طرح محتوایی نمایشگاه بود. یکی از این ایده‌ها باور دانشمندان به ویژه دانشمندان مسلمان به ارتباط علوم با یکدیگر بود که همین امر هم در چیدمان نمایشگاه و هم در طراحی فرم‌های گرافیکی دیده می‌شود. ایده دوم بهره‌گیری از فرم دایره به عنوان نمادی از نگرش ایرانی-اسلامی و تأثیر آن بر نگرش دانشمندان بود. سومین ایده پس از بررسی گنجینه

نسخه‌های خطی و آثار کتابخانه و موزه ملی ملک بدست آمد. حاصل بررسی گنجینه این بود که مجموعه در چهار حوزه علم حساب و شاخه‌های آن، علم نجوم و شاخه‌های آن، علوم مربوط به زمین و علوم حوزه پزشکی و پیراپزشکی غنی‌تر از سایر حوزه‌های علوم دقیقه است اگر چه در شاخه‌هایی مانند فیزیک مکانیک (حیل)، شیمی (کیمیا)، نورشناسی (علم الابصار) و جانورشناسی نیز منابع غنی از دانشمندان مشهور عصر اسلامی در این گنجینه وجود داشت پس در طراحی داخلی فضایی خاص به این چهار بخش اختصاص یافت. چهارمین ایده در برپایی این نمایشگاه بهره‌گیری از طبقه‌بندی علوم بود که دانشمندان در عصر اسلامی ارائه کرده بودند. ارائه شرح مختصری از زندگی دانشمندان مشهور این عصر که قدمی مهم در تحول علم برداشته بودند، ایده بعدی بود که این در بخش مرکزی نمایشگاه به اجرا درآمد. ایده دیگر در طراحی اولیه معرفی مراکز مهم علمی در این عصر بود که بر روی یکی از دیوارهای نمایشگاه نقشه‌ای از مراکز علم در پهنه ایران فرهنگی و کشورهای که به نوعی بر تحول علم در ایران تأثیر مهمی داشتند به نمایش گذاشته شد. و در نهایت، نکته مهم این بود که تحولات علم در عصر اسلامی در ایران بر اساس توالی تاریخی دنبال شوند. رسیدن به طرح ارائه کرونولوژی تاریخ علم برپا کنندگان و ایده‌پردازان این نمایشگاه را بر آن داشت تا به بحث ورود مدارس نوین به ایران و تاثیرات آن بر تغییر نگرش به علوم و شکل‌گیری علوم جدید نیز پردازند. اما همه این ایده‌ها حول یک محور اصلی می‌چرخید و آن ظرفیت‌سنجی مجموعه نسخه‌های خطی و آثار موجود در گنجینه کتابخانه و موزه ملی ملک بود و در نهایت تمامی این ایده‌ها بر اساس ظرفیت گنجینه به اجرا درآمدند.

چالش اصلی نمایشگاه

گنجینه‌ای که برای نمایش در نظر گرفته شد شامل ۴۸ نسخه خطی و ۲ اسطرلاب بود. مواجهه با نسخه‌های خطی که عمده آن‌ها فاقد تصاویر جذاب بودند و نیز محتوای بخشی از آن به زبان عربی بود و مباحث پیچیده علمی را مطرح می‌کرد، چالش اصلی در برپایی این نمایشگاه بود. ایجاد فضایی جذاب برای مخاطبان به ویژه مخاطبان کودک و نوجوان و فراهم آوردن زمینه درک محتوای این نسخه‌ها بدل به دغدغه اصلی طراحان محتوایی نمایشگاه شد. این دغدغه در جلسات ایده‌پردازی نمایشگاه تا حدی

با طرح‌هایی که برای گرافیک محیطی نمایشگاه در نظر گرفته شد و نیز استفاده از ابزارهای چندرسانه‌ای برطرف شد.

در طراحی گرافیکی نمایشگاه از سه عنصر بهره گرفته شد. عنصر اولیه محتوای هر یک از نسخه‌های خطی در بخش مربوطه بود مثلاً در بخش حساب از تصویر روش محاسبه ضرب شبکه موجود در نسخه مفتاح الحساب استفاده شد. یا در بخش علوم مربوط به زمین از پلان باغ ایرانی موجود در یکی از نسخه‌های خطی گنجینه استفاده شد. عنصر دوم تصاویر زیبای موجود در سایر آثار گنجینه بود که در منظر اول شاید چندان ارتباطی با بحث علم نداشتند اما استفاده آن‌ها در جایگاه درست به بالا بردن درک مخاطب از محتوای نسخه کمک قابل توجهی کرد. عنصر سوم، ارائه مطالب موجود به زبانی قابل درک و ساده برای مخاطبان امروز بود؛ به ویژه با نظر به این امر که بخش مهمی از مخاطبان این نمایشگاه را کودکان و نوجوانان تشکیل می‌دادند. یکی از این آرایه‌ها را می‌توان در دایره ارتباط علوم با یکدیگر دید که به زبانی ساده برای گروه‌های مختلف مخاطبان ارتباط علمی چون پزشکی، موسیقی، نجوم و جغرافیا با یکدیگر را شرح می‌دهد و نگرش دانشمندان در ارتباط علوم با یکدیگر را نیز مطرح می‌کند. نمونه دیگری از این ارائه متفاوت را می‌توان در دایره موسوم به گیاهان دارویی جستجو کرد که خواص برخی گیاهان دارویی و ارتباط آن‌ها با طبایع چهارگانه مزاج انسان‌ها را مطرح می‌کند. از سویی دیگر ارائه کرونولوژی علم در عصر اسلامی بر روی دیواره انتهایی نمایشگاه و معرفی قله‌های علم و دستاوردهای مهم دانشمندان در این عصر کمک بسیاری به مخاطبان در دنبال کردن خط سیر علوم در عصر اسلامی می‌کند. در ارائه محتوای ابزارهای چند رسانه‌ای نیز در هر یک از بخش‌های چهارگانه محتوایی داستان‌گونه برای شرح مبحث علمی یکی از شاخه‌های آن بخش در نظر گرفته شد. مثلاً در بخش ریاضیات، نظریه‌های موسیقی عبدالقادر مراغه‌ای و مکتب وی با ارائه تصنیفی که بر اساس آثار او ساخته شد طرح شد. در بخش نجوم نیز به مبحث اسطرلاب و کاربردهای آن و نحوه ساخت این ابزار پرداخته شد. در سایر بخش‌ها مانند حیل نیز فاکسی میله نسخه خطی ارائه شده در نمایشگاه استفاده شد تا علاقمندان بتوانند سایر صفحات نسخه را نیز مشاهده کنند.

اگرچه نمایشگاه نوپای علم در ایران عصر اسلامی هنوز راه درازی تا رسیدن به پختگی و بدل شدن به نمایشگاهی تعاملی و فضایی برای تجربه کردن مباحث علمی، که هدفی مهم در نمایشگاه‌های علوم محسوب می‌شود، پیش رو دارد اما گامی است در معرفی گنجینه علم در ایران اسلامی و اختراعات و ابداعات و اکتشافات مهمی که حاصل تلاش‌های دانشمندان این عصر است از منظر گنجینه تاجری شیفته دانش که سلامت روح و روان خلق، افزایش آگاهی و دانش و خدمت به آن‌ها را هدف غایی گنجینه اهدایی خود می‌داند.

موزه‌های روی آب

ندا عزیزیه

کارشناس موزه داری و فعال فرهنگی

بیدار شو ای دیده که ایمن نتوان بود

این سیل دمامم که در این منزل خواب است (حافظ)

اهواز تنها کلان شهر بی‌موزه ایران است. با وجود تلاش دوستداران میراث فرهنگی و با وجود افراد علاقمندی که مجموعه‌های ارزشمندی از آثار قدیمی چون تمبر و سکه نگهداری می‌کنند، اهواز هنوز موزه ندارد. تنها موزه در دست ساخت، موزه منطقه‌ای خوزستان است که روی جزیره‌ای معروف به پارک جزیره و یا جزیره شادی در قلب رودخانه کارون ساخته شده است. علت نام گذاری این جزیره، وجود پارک معروفی بود که در سال‌های کودکی و نوجوانی من (دهه ۶۰ و ۷۰) در این جزیره برپا بود و بعد از مدتی به علت نامعلومی تعطیل شد. جزیره تا دهه هشتاد متروک ماند. در مورد این پارک اطلاعات زیادی نتوانستم به دست بیاورم، اما در سایت شهرداری اهواز آمده است: جزیره شادی با پایین آمدن رودخانه نمایان شد، در سال ۱۳۵۰ این جزیره

فقط ۱۰ متر مربع پهنا داشت، اما به دلیل عدم لایروبی رودخانه، پهنای آن در سال ۱۳۹۱ که دوباره مورد توجه شهرداری قرار گرفت، به ۱۳ هکتار افزایش یافته بود.

ساخت سازه موزه از سال ۱۳۸۲ و در دوران مدیریت محمد رضا شمسایی در سازمان آب و برق خوزستان به منظور برپایی موزه آب آغاز شد، با رفتن او از سازمان آب، از آنجایی که

■ پیشروی آب در اطراف بنای موزه منطقه‌ای خوزستان و پلی که مسیری دسترسی عابر به جزیره است.

مدیریت جدید اعتقادی به موزه نداشت، سازه موزه نیمه‌کاره ماند. در سال ۱۳۸۸ در پی مصوبات دولت نهم در سفر استانی به خوزستان، مکان این موزه جهت احداث موزه منطقه‌ای به میراث فرهنگی واگذار شد. در پی این تصمیم، صادق محمدی، مدیر کل وقت اداره کل میراث فرهنگی خوزستان در گفتگو با خبرنگار فارس در اهواز گفت: «برای احداث موزه منطقه‌ای خوزستان، زمین جزیره شادی اهواز از سوی سازمان آب و برق استان به سازمان میراث فرهنگی تحویل شد، اما این موضوع هنوز مورد تصویب نهایی قرار نگرفته است و در حال گذراندن مراحل و پیگیری قطعی شدن آن هستیم، در سفر اخیر رئیس‌جمهوری به این استان یک میلیارد تومان اعتبار از منابع ملی برای احداث این موزه اختصاص یافت، همچنین انبار امن برای نگهداری اشیای باستانی با ارزش که از مصوبات سفر اول هیئت دولت به خوزستان بود، در کنار این موزه ساخته می‌شود که برای احداث آن نیز ۱۵۰ میلیون تومان اختصاص یافته است.»

همچنین در سال ۱۳۹۰ پرویز پورفرخی، مدیرکل وقت میراث فرهنگی خوزستان در مصاحبه‌ای با ایرنا اعلام کرد: «مبلغی بالغ بر ۸۰ میلیارد ریال اعتبار برای این موزه در نظر گرفته شده است و تا سه سال آینده به بهره‌برداری می‌رسد.» با این حال،

■ پلان هوایی موزه منطقه‌ای خوزستان

بنای این سازه همچنان نیمه‌کاره ماند. در سال ۱۳۹۵، خسرو نشان، مدیرکل وقت میراث فرهنگی در مصاحبه با خبرگزاری ایسنا اعلام کرد که بار دیگر فعالیت عمرانی در موزه بزرگ منطقه‌ای خوزستان از سرگرفته شده است و در سال ۱۳۹۶ فعالیت تکمیل آن از سر گرفته شد. و نهایتاً در بهار سال ۱۳۹۸ در پی سیلابی که چند استان کشور از جمله خوزستان را در بر گرفت، جزیره شادی به زیر آب رفت و آب بنای موزه را فرا گرفت.

مهندس اسحاقی، مدیر پیشین گنجینه آب خوزستان در مورد این که چرا چنین مکانی برای ساخت موزه در نظر گرفته شد، می‌گوید: تمام استاندارهای موزه سازی این مکان رعایت شد و همچنین

از کارشناسان حاذق برای طراحی موزه دعوت شده بود، پی موزه کاملاً شمع کوبی و تدابیری برای بالا آمدن آب رودخانه و سیلاب نیز اندیشیده شده بود، اما هنگام واگذاری به سازمان میراث فرهنگی به نقشه‌های اولیه بنا اعتنایی نشد و سازه فعلی نسبتی با طرح اولیه موزه ندارد.

در حال حاضر آب رودخانه پایین رفته است، اما این پرسش‌ها همچنان باقی مانده‌اند: آیا مکان این موزه برای احداث موزه منطقه‌ای استان خوزستان مناسب است؟ طبق منشور اخلاقی ایکوم (شورای بین‌المللی موزه‌ها) سازمان نظارتی باید محلی شایسته و کافی با محیطی مناسب برای موزه در جهت انجام وظایف اساسی تعریف شده در مأموریت آن، را تضمین کند. اولین مأموریت و وظیفه موزه‌ها حفاظت از آثار فرهنگی است، موزه‌ای چنین بی‌دفاع چگونه می‌تواند مسئولیت حفاظت را بر عهده بگیرد؟ سازمان میراث فرهنگی که سال‌ها سازه موزه را نیمه‌کاره رها کرده است، سازمانی که ردیف بودجه‌ای برای موزه‌هایش ندارد، چگونه می‌تواند حفاظت از آثار را در موزه ضمانت کند؟

■ تصویر هوایی موزه منطقه‌ای خوزستان

روایتی نو از نقش و سنت

نگار ساغریچی

موزه دار موزه ملی ملک

شاید بتوان گفت که امسال موزه‌ها و موزه‌داران ایرانی بیشتر و فعال‌تر از هر زمان دیگری در رویداد بین‌المللی روز جهانی موزه شرکت کردند. آن‌ها برنامه‌های متعدد اعم از نشست، نمایشگاه و یا یک رویداد تدارک دیدند و بدین ترتیب با شعار روز جهانی موزه در سال ۲۰۱۹، «موزه‌ها به مثابه کانون‌های فرهنگی: آینده سنت» همراه شدند. در میان برنامه‌های برگزار شده اما، شاید هیچ‌یک از نمایشگاه‌ها و رویدادها به اندازه نمایشگاه «نقشستان بلوچ» که در ۲۷ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸ در کاخ اختصاصی مجموعه فرهنگی تاریخی نیاوران گشایش یافت، خبرساز نبود. در گزارش پیش رو، بخشی از بازتاب‌های نمایشگاه و نظرات مهناز اسدی، مدیر کاخ اختصاصی نیاوران و مسؤول برگزاری نمایشگاه نقشستان بلوچ را می‌خوانید.

نمایشگاه نقشستان بلوچ و روند شکل‌گیری آن

به گفته اسدی ایده اولیه این نمایشگاه در گردهمایی پایان سال ۱۳۹۷ موزه‌داران در خصوص شعار روز جهانی موزه‌ها شکل گرفت. او می‌گوید: با جستجو در میان آثار موزه با هدف یافتن آثاری که انعکاسی از هنر بومی و سنتی داشته باشند، و نظر به پروژه ساماندهی مجموعه لباس‌های موجود در گنجینه کاخ اصلی که در سال ۱۳۹۷ آغاز شد بود، لباس‌های رسمی با تزیینات فاخر سوزن‌دوزی بلوچستان توجهش را جلب کرد. بخش عمده سوزن‌دوزی‌های بلوچ بر روی لباس‌های فرح پهلوی کار شده بود که در دیدارهای رسمی مورد استفاده قرار می‌گرفت. سایر آثار لباس‌های بقیه اعضاء خانواده مانند جلیقه‌ای متعلق به محمدرضا پهلوی، کراوات‌های او و لباس‌های فرزندان او بودند. همچنین مجموعه‌ای از رومیزی و دستمال سفره نیز در میان آثار به چشم می‌خورد. پژوهش انجام شده در مسیر ساماندهی آثار، آن‌ها را به سوی

طراحان لباس‌ها و سوزن‌دوزهای بلوچستانی هدایت کرده بود.

اما گنجینه موجود در کاخ اختصاصی یک بخش از شعار را پوشش می‌داد؛ پس ایده‌پردازان نمایشگاه برای تحقق بخش دوم شعار به سراغ هنرمندان امروز رفتند، مریم مقیسه و سمانه رستمی که هر یک از منظره‌ها به هنر سرزمین بلوچستان پرداخته بودند.

آن گونه که خانم اسدی می‌گوید، پیشتر مجموعه آثار مقیسه شامل گردن‌بند، گوشواره و دستبندهای پارچه‌ای که روی آن‌ها تزیینات سوزن‌دوزی بلوچی کار شده بود را در فروشگاه‌های در مجموعه نیاوران دیده بود. مجموعه‌ای که تداعی‌کننده نقش‌ها و رنگ‌های لباس‌های سوزن‌دوزی بلوچی متعلق به خانواده پهلوی در کاخ اختصاصی بود. تزییناتی که در همان دوره پهلوی هم ایده نوکردن نقوش و رنگ‌ها از منطقه بلوچستان را دنبال می‌کرد.

بخش کوچکی از نمایشگاه به طرح‌های الهام‌گرفته از سفال‌های کلپورگان از مجموعه آثار طراحی شده سمانه رستمی اختصاص داشت. طرح‌هایی که متناسب با سبک زندگی امروز ایرانیان بر روی اشیاء کاربردی خانه‌ها پیاده شده بود.

در کنار دو طراحی که برداشت‌های نو خود از طرح‌های هنرهای سنتی ایران را به نمایشگاه آورده بودند، امکان حضور یکی از هنرمندان سوزن‌دوز بلوچی در محل نمایشگاه فراهم شده بود. حضور این هنرمند در محل نمایشگاه که مشغول اجرای طرح سوزن‌دوزی بر روی پارچه بوده و پاسخ پرسش‌های بی‌شمار مخاطبان علاقمند را می‌داد.

از دیگر بخش‌هایی که در این نمایشگاه به چشم می‌خورد، ارایه‌ای سمعی بصری از کار سوزن‌دوزان ساکن بلوچستان بود. ایده اولیه فیلم، زندگی روزانه یک دختر سوزن‌دوز بلوچستانی بوده که هنرش در نهایت بوسیله یک گوشواره بر گوش زن فرانسوی

دیده می‌شود و این ایده اولیه از تاکید کمیته بین‌المللی موزه‌ها بر نقش زنان در فرهنگ با شعار *women in culture* سرچشمه می‌گرفت. اما در نهایت به دلیل محدودیت‌ها و به دلیل عدم تمایل سوزن‌دوزان به حضور در برابر دوربین‌های فیلمبرداری و عکاسی فیلمبرداری در خود کاخ انجام گرفته بود.

چالش مکان نمایشگاه

نبود محلی برای برپایی نمایشگاه‌های موقت، همیشه یکی از چالش‌های جدی مدیران کاخ موزه‌ها بوده و در کاخ نیاوران نیز به خوبی محسوس است. به همین دلیل محل برگزاری در پاگرد پلکان کاخ و بخشی از راهرو طبقه دوم انتخاب شده بود. مهناز اسدی با تأکید بر محدودیت امکانات کاخ اختصاصی در برگزاری نمایشگاه، دلیل دیگر انتخاب این بخش از کاخ را همزمانی برگزاری نمایشگاه با روز جهان موزه می‌داند؛ یعنی زمانی که کاخ با حجم عظیمی از مخاطبان روبرو است. به گفته او اگر نمایشگاه در میانه سایر آثار به نمایش گذاشته شده بود، دیده نمی‌شد. پس تصمیم گرفته شد که نمایشگاه فضایی مخصوص به خود داشته باشد و مخاطبان نیز احساس حضور در یک نمایشگاه، جدای از نمایشگاه‌های دایمی کاخ را داشته باشند. بنابراین چیدمان نمایشگاه از جلوی اتاق اول طبقه دوم تا انتهای راهروی آن انجام گرفت.

مجموعه به نمایش گذاشته شده در نمایشگاه شامل سه دسته از آثار بود:

۱- نمایش مجموعه جامه‌های رسمی خانواده پهلوی با انواع تزیینات سوزن‌دوزی بلوچستان

۲- نمایش چهار مجموعه از آثار زیور آلات سوزن‌دوزی مریم مقیسه شامل مجموعه میم، مجموعه سیمینه، مجموعه دیرینه و مجموعه دفینه که اطلاعات و چگونگی پیدایش این مجموعه‌ها در نمایشگاه ذکر شده بود.

۳- مجموعه‌ای کوچک از پروژه «ایرانی مدرن باشیم» شامل سرامیک و پارچه با نقوش سفال کلپورگان متعلق به سمانه رستمی.

نقدهای شبکه‌های اجتماعی

به‌رغم استقبال که از سوی مردم صورت گرفت، برخی فعالان رسانه‌ای و شبکه‌های اجتماعی، نقدهای تندی را بر نمایشگاه وارد کردند. در این نقدها، مجموعه نیاوران به سه چیز متهم شده بود: یکی محل برگزاری نمایشگاه که گفته می‌شد، مناسب نبوده. دوم اینکه نمایشگاه بیشتر شوی لباس است و در مرتبه‌ای نیست که کاخ نیاوران میزبانی آن را برعهده داشته باشد و سوم اینکه نمایشگاه تبلیغ برندها شرکت‌کننده است.

در این خصوص، یکی از سایت‌های خبری فعال در حوزه میراث فرهنگی، با تیتروایی مانند «مانور برندها در کاخ نیاوران» و «لباس تن کوروش می‌کنند» و «سر تاریخ

۲۸ اردیبهشت
روز جهانی موزه‌ها
موزه‌ها به نمایه‌کنان‌های فرهنگی آینده سنت‌ها
نمایشگاه نقشستان بلوچ
روایت‌نو از نقش و سنت
گنجینه مجموعه ۲۷ اردیبهشت - ۱۵
بازدید ۲۸ اردیبهشت ۱۳۹۸ - ساعت ۱۷:۵۹
مجموعه فرهنگی تاریخستان بلوچ، کاخ افسانه‌ها

کلاه می‌گذارند» به نقد نمایشگاه پرداخت. در این نقدها، نمایشگاه نقشستان بلوچ، نمایش برندهای مد و لباس خوانده شده و گفته شده بود هنرمندان دعوت شده به نمایشگاه از سرزمین بلوچستان نیستند و از سوی معاونت صنایع دستی سازمان دعوت به همکاری نشده‌اند.

از این گذشته، یکی از خبرنگاران حوزه میراث فرهنگی نیز با انتشار توئیت‌هایی (که بعداً حذف شدند)، نقدهای مشابهی را مطرح ساخت. این نقدها تا حد زیادی متأثر از برخی نمایشگاه‌های

پیشین کاخ نیاوران بود که جنبه کاملاً تجاری داشتند و فضای این کاخ را به محلی برای فروش کالاهایی مانند مانتو و روسری یا مبلمان فضای باز تبدیل کرده بودند. سایه این قبیل اقدامات به قدری بلند بود که یکی از خبرنگاران اعتراف کرد، پیش از دیدن نمایشگاه نقشستان بلوچ، گمان برده است که این نمایشگاه چیزی جز اجاره بخشی از فضای کاخ نیاوران به یک برند تجاری نیست.

مهنزاسدی در این باره با اشاره به اقدامات تأسّف‌آور گذشته در برچایی نمایشگاه‌های طراحی لباس با محتوای نامرتبط با کاخ-موزه نیاوران می‌گوید: لباس‌های به نمایش گذاشته شده همه از گنجینه مجموعه نیاوران بودند. او می‌پرسد: چطور ممکن است گنجینه مجموعه نیاوران شایستگی به نمایش گذاشته شدن در خود این مجموعه را نداشته باشد؟

او در ادامه به تحلیل یکی از خبرنگاران حوزه میراث فرهنگی از نمایشگاه نقشستان بلوچ اشاره می‌کند و اظهار می‌دارد: «آقای حمیدرضا حسینی، نوشته بودند شرکت هنرمندان در نمایشگاه فی‌سبیل‌الله نیست، هر هنرمندی برای هر نمایشگاهی آورده‌ای دارد و در ازای آن منفعتی می‌برد. این که کدام یک از طرفین (موزه یا آرتیست) آورده بیشتری دارد یا نفع بیشتری می‌برد، به طور دقیق قابل اندازه‌گیری نیست و همیشه باعث مجادله خواهد بود. اما نمی‌توان به خاطر پرهیز از این قبیل مجادلات، پرونده همکاری موزه‌ها با هنرمندان را بست. من شخصاً این طور برداشت کردم که مشارکت در نمایشگاه برای آن دو هنرمند بیشتر جنبه اعتباری دارد. صرف بهره‌بری یک هنرمند از همکاری با موزه نمی‌تواند موجب عدم تمایل موزه‌ها به همکاری با هنرمندان شود.»

اسدی با استقبال از نوشته‌هایی که نقدهای منصفانه و موشکافانه‌ای را درباره نمایشگاه مطرح کرده بودند، تأکید دارد که برداشت‌ها و موضع‌گیری‌های شخصی نسبت به کار یک هنرمند، نباید هدف‌های فرهنگی را تحت تأثیر قرار دهد.

تجربه بهار در موزه منطقه‌ای جنوب شرق

صفورا کلانتری

مدیر موزه منطقه‌ای جنوب شرق

موزه منطقه‌ای جنوب شرق به‌عنوان نخستین موزه منطقه‌ای ایران در فروردین ماه ۱۳۹۰ گشایش یافت. معمار این موزه زنده‌یاد مهندس بهروز احمدی، ساختمان آن را با الهام از معماری قلعه سب (در روستای سب از توابع شهرستان سیب سوران) این بنا را طراحی کرده است (تصویر ۱ و ۲). این موزه در فضایی با ۱۱ هزارمتر مربع زیربنا در ۵ طبقه ساخته شده است و به معرفی منطقه جنوب شرق ایران در بخش‌های باستان‌شناسی، مردم‌شناسی و بوم‌شناسی (استان‌های سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی و کرمان) می‌پردازد. در بخش مردم‌شناسی برای حوزه فرهنگی مذکور، موضوعاتی شامل معرفی مشاهیر، آداب و رسوم، پوشاک، صنایع دستی و ... به وسیله صحنه‌سازی و در قالب تصاویر معرفی می‌شود. قسمت باستان‌شناسی به‌عنوان یکی از غنی‌ترین بخش‌های موزه به معرفی محوطه‌های باستانی چون شهر

۱- نمایی از ساختمان موزه، عکس از نصرالله کوهکن

سوخته سیستان، اسپیدژ بلوچستان و کنار صندل کرمان می‌پردازد. با وجود تعلق این موزه به حوزه جنوب شرق، تعداد زیادی از اشیا به نمایش درآمده به دلیل کاوش‌های متوالی محوطه‌هایی چون شهر سوخته و در دسترس بودن اشیاء دیگر محوطه‌ها، متعلق به استان سیستان و بلوچستان هستند.

■ ۲- قلعه سب (روستای سب)، عکس از نصرالله کوهکن

نوروز در موزه

موزه منطقه‌ای جنوب شرق یکی از رسالت‌ها و وظایف فرهنگی و آموزشی خود را پاسداری از فرهنگ منطقه و معرفی آن در قالب جشن نوروز می‌داند. در این راستا و با هدف شناساندن جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی این منطقه، تلاش می‌کند با نزدیک شدن نوروز به وسیله تغییراتی در بخش‌های نمایشی، برگزاری نمایشگاه و تعریف برنامه‌های متفاوت و شاد، خاطره‌خوشی را از استان سیستان و بلوچستان برای بازدیدکنندگان رقم بزند. برگزاری نمایشگاه نقش برجسته سرباز هخامنشی تخت جمشید با همکاری موزه ملی، بازگشایی بخش سکه‌ها پس از یک سال و رونمایی از سکه‌های ساسانی محوطه تاریخی تیس، اجرای گروه موسیقی سنتی بلوچستان در فضای داخل موزه، اجرای گروه رقص محلی سیستان در فضای بیرون موزه و برگزاری نمایشگاه صنایع دستی و غذاهای محلی استان در فضای بیرون موزه از جمله برنامه‌های اجرا شده در نوروز ۹۸ بودند.

هفت سین

برای چیدمان سفره هفت‌سین، کوشش بر این بود که از هنر بومی و خوراکی‌های سنتی استان نیز بهره گرفته شود. برای این منظور از سفال‌کلپورگان برای صحنه‌آرایی سفره هفت‌سین و قالبی برای قرار دادن سین‌های هفت‌گانه سفره استفاده شد. این سفال حاصل هنر دستان توانمند زنان بلوچ در روستای کلپورگان از توابع شهرستان سراوان است. سفالی که علاوه بر نشان دادن قدمت هفت هزار ساله، ویتیرینی است از شاهکار اندیشه، ذوق، فرهنگ و هنر که در نقش و نگار آن نهفته است و از مهم‌ترین

صنایع دستی استان به شمار می‌رود. تَجگی (سمنو سیستانی) و کلوچه سیستان نیز آذین‌بخش این سفره بودند (تصویر ۳). در کنار سفره از عروسک‌های محلی استان نیز استفاده شد. عروسک‌های فراموش شده‌ای که این روزها کمتر کسی از آنان یاد می‌کند. بازدید کنندگان بومی استان پس از دیدن این عروسک‌ها لبریز از خاطراتی می‌شدند که شنیدن‌شان فرصتی مغتنم بود برای جوانانی که کودکی‌شان خالی از این عروسک‌های دوست داشتنی گذشته است. لعبتک سیستان و دहतوک بلوچستان از جمله این عروسک‌ها بودند (تصویر ۴ و ۵).

۵- دहतوک ■

۴- لعبتک ■

۳- سفره هفت سین موزه ■

نمایشگاه نقش برجسته سرباز هخامنشی

همکاری‌های مشترک موزه منطقه‌ای جنوب شرق با موزه ملی ایران در برگزاری نمایشگاه فرهنگ‌های پیش از تاریخ حاشیه بیابان لوت (فروردین و خرداد ۱۳۹۷) با برگزاری نمایشگاه نقش برجسته سرباز هخامنشی در نوروز ۹۸ ادامه یافت. با توجه به وجود آثار محوطه هخامنشی دهانه غلامان در موزه، حضور این اثر با ارزش در موزه امکان روایتی جذاب از دوره هخامنشی را ممکن می‌ساخت. همچنین در این بخش امکانی فراهم شد تا بازدیدکنندگان بخصوص کودکان و نوجوانان در صورت علاقه از نقش برجسته، طراحی کنند و آن را در موزه به یادگار بگذارند (تصویر ۶).

۶- نقش برجسته سرباز هخامنشی ■

بازگشایی بخش سکه

با توجه به کاستی‌هایی که در بخش نمایش سکه‌های موزه وجود داشت، در اواخر سال ۱۳۹۶، همه سکه‌ها از ویتترین‌ها خارج و برای انجام مرمت و پاک‌سازی به مخزن موزه منتقل شدند. پس از اتمام این مرحله، عکاسی از آنها آغاز شد و سپس همه سکه‌ها تاریخ‌گذاری و شناسایی دقیق شدند. در اسفندماه ۹۷ طراحی و ساخت پایه‌های نمایش سکه به پایان رسید و از ابتدای فروردین ۹۸ بخش سکه پذیرای بازدیدکنندگان موزه قرار گرفت (تصویر ۷).

مجموعه به نمایش گذاشته شده دربرگیرنده بیش از ۲۰۰ سکه می‌باشد که از دوره سلوکی تا پهلوی را شامل می‌شوند. سکه‌های امپراطوری بیزانس و یونان باستان نیز در این مجموعه به نمایش گذاشته شده‌اند. در کنار سکه‌های متنوع دوران مختلف تاریخی و اسلامی، برای اولین بار از سکه‌های پیروز، پادشاه ساسانی که از محوطه باستانی تیس (چابهار) کشف شده نیز رونمایی شد.

۷- بخش سکه موزه منطقه‌ای جنوب شرق

رقص محلی و موسیقی سنتی

برگزاری مراسم رقص محلی پرتحرک و دیدنی سیستان از برنامه‌های ثابت موزه در ایام مختلف سال و به‌خصوص در ایام نوروز است که در راستای حفظ و معرفی میراث ناملموس استان اجرا می‌شود. استقبال گردشگران و علاقه‌آنان به آشنایی با این رقص محلی و شادی و شوری که در هنگام اجرای آن در مردم بومی استان به جهت مشارکت در تشکیل دسته رقص به وجود می‌آید آن را به مراسمی همیشگی تبدیل کرده است (تصویر ۸). این مراسم شامل چوب بازی و رقص شمشیر است. این رقص که با یک نوع رقص معنوی و چرخش سماعی آغاز می‌شود، در اصل همان چرخش حول محور وجود است که در فلسفه رقص‌های سماع آمده است. دستان رو به آسمان و چرخش‌های مرتب و منظم هر یک دارای معانی خاص خود است. مثلاً وقتی حریف می‌افتد، رقیب او را دعوت به برخاستن می‌کند و به او فرصت می‌دهد

که برخیزد. این یاد آور دلیری رستم است که دشمن خفته‌اش را بیدار کرد و بعد با او مبارزه کرد.

از نوروز ۱۳۹۶ از گروه‌های موسیقی بلوچستان برای اجراء در فضای داخلی موزه دعوت شد که بسیار مورد توجه بازدید کنندگان قرار گرفت. غنای موسیقی سیستان و بلوچستان و وجود برخی از سازهای این خطه در ویتترین‌های موزه باعث ارتباط معنایی اجرای چنین برنامه‌هایی می‌شود (تصویر ۹). نوای موسیقی بلوچستان و رقص سیستان پایانی بود بر موزه‌گردی نوروزی و بازدیدکننده‌ای که پس از طی کردن مسیری طولانی و شنیدن قصه‌های متنوع از پیش از تاریخ تا دوران معاصر، به بخش انتهایی موزه رسیده بود، در این قسمت علاوه بر آشنایی با غنای موسیقی سیستان و بلوچستان با چهره‌ای خندان و رضایتی دو چندان از موزه خارج شد.

روایتی که بازدید کننده در برخورد با اشیا محوطه‌های باستانی جنوب شرق و آداب و رسوم این منطقه با آن روبه رو می‌شود علاوه بر بیداری حس پیوستگی فرهنگی، هویت فرهنگی منطقه را نیز معرفی می‌کند. هویتی که گاه از خاطر مردم بومی استان نیز رفته است. در واقع برگزاری برنامه‌هایی چون موسیقی، فروش صنایع دستی و خوراکی‌های محلی در موزه و به بهانه تعطیلات نوروز می‌تواند بستری برای حفظ ارزش‌های بومی و محلی استان و معرفی آن‌ها به گردشگران باشد. زدودن گرد و غبار از چهره استان سیستان و بلوچستان از طریق انتقال مفاهیم و روایت‌های بومی و معرفی ظرفیت‌ها و جاذبه‌های متنوع این بخش از کشور از اهداف اصلی مجموعه موزه منطقه‌ای جنوب شرق است. امید است این مجموعه در تحقق این هدف سهم کوچکی داشته باشد.

۹- اجرای موسیقی سنتی بلوچستان

۸- رقص محلی سیستان، عکس نصرالله کوهکن

مردی در سه راهی طبیعت، هنر و موزه

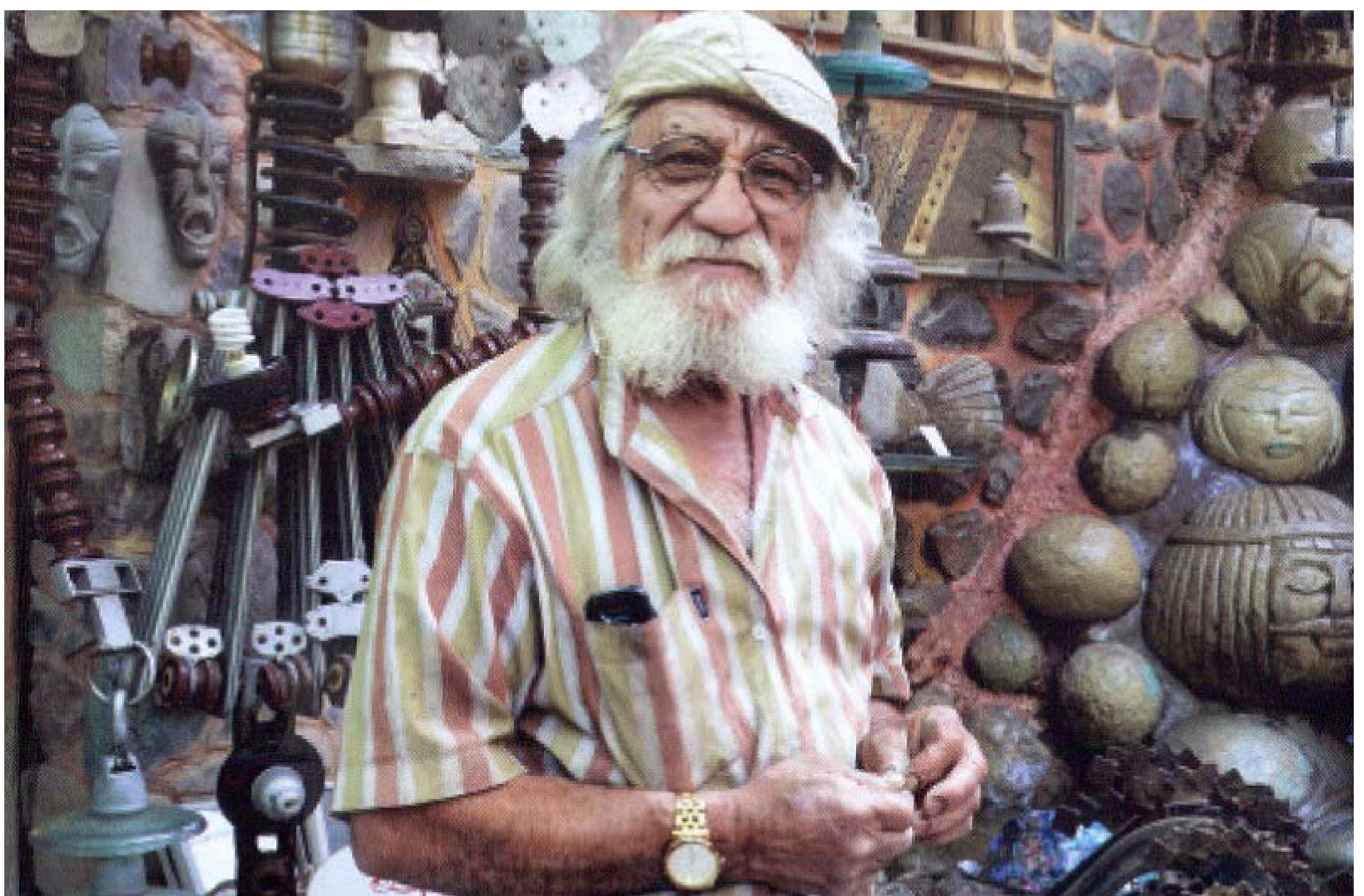

رضا دبیری نژاد

مدیر مسئول

نام ناصر هوشمند وزیری ترکیب سه حوزه بود: مجسمه سازی، طبیعت و موزه. مردی که به هر سه عشق ورزید و یا هر سه را زیست. زیستی که آکنده از تجربه بود. تجربه‌هایی که همواره با زایش همراه بود. او با دستان حجم ساز خود سوژه‌هایی همچون مشاهیر ایرانی را شکل داد و در شکل‌گیری موزه‌های مختلفی از موزه‌های مردم‌شناسی، همچون رختشویخانه زنجان تا موزه نظامی و مردم‌شناسی سعدآباد و دامغان تا موزه پردیسان نقش داشت. وزیری در سال‌هایی با سازمان محیط زیست همکاری داشت و در شکل‌گیری موزه‌های تاریخ طبیعی نیز همکاری داشت. شاید حاصل همه این تجربه‌ها بود که سبب شد تا دست به ایجاد غار-موزه وزیری بزند.

نام ناصر هوشمند وزیری ترکیب سه حوزه بود: مجسمه سازی، طبیعت و موزه. مردی که به هر سه عشق ورزید و یا هر سه را زیست. زیستی که آکنده از تجربه بود. تجربه‌هایی

که همواره با زایش همراه بود. او با دستن حجم ساز خود سوژه‌هایی همچون مشاهیر ایرانی را شکل داد و در شکل‌گیری موزه‌های مختلفی از موزه‌های مردم‌شناسی، همچون رختشویخانه زنجان تا موزه نظامی و مردم‌شناسی سعدآباد و دامغان تا موزه پردیسان نقش داشت. وزیری در سال‌هایی با سازمان محیط زیست همکاری داشت و در شکل‌گیری موزه‌های تاریخ طبیعی نیز همکاری داشت. شاید حاصل همه این تجربه‌ها بود که سبب شد تا دست به ایجاد غار-موزه وزیری بزند. غار-موزه ای که روایت عشق و علاقه به طبیعت و فرهنگ ایران بود و مهرماه ۱۳۸۴ در لواسان تهران گشایش یافت و در سال‌ها حضور او توسعه یافت تا یک روایت خاص از موزه خصوصی و هنری رقم بخورد. در همین غارموزه هم می‌شد فریادهای وزیری را شنید. فریادهایی از فراموشی داشته‌های فرهنگی و نامهربانی با طبیعت. مرد خلاقیت و هنر فریادهایش هم با خلاقیت و هنر است. این‌گونه است که موزه شخصی او نیز با نگاهی خلاقانه شکل گرفت، نگاهی شخصی که با همه تجربه‌های پیشین از قالب‌های موزه‌ای دیگر دور بود و در غار-موزه او آزادانه روایت خود را شکل داد. تجربه‌ها به او اجازه عبور از قالب‌های تکراری را می‌داد. او می‌خواست موزه‌اش در میان مردم و هم‌صحبت با مردم باشد و از همین رو خود را از قاعده‌ها رها کرد. غار-موزه وزیری خود یک هنجارشکنی در موزه‌سازی ایران بود. جایی برآمده از دل که بر دل مردم می‌نشست. وزیری مرد زایش بود و آن‌جا که به اختیار خودش بود، زایشی از خود برآورد؛ زایشی سرشار از روایت‌ها یافته یک عمر.

حالا برای ما یک موزه دار رفته است، موزه‌داری که سعی کرد تا اسیر موزه نشود، بلکه از آن فراتر رود و موزه را به خانه خود بدل کرد.

ناصر هوشمند وزیری در هفتم تیرماه ۱۳۹۸ بر اثر سکته قلبی دارفانی را وداع گفت. از تجربه‌های او در حدود سیصد مجسمه و کارهای مختلفی در موزه‌های مختلف کشور برجای مانده است. مشهورترین اثر او در حوزه موزه‌داری، موزه خصوصی غار-موزه وزیری بود که برای جامعه موزه‌داری ایران کاملاً شناخته است. روحش شاد و یادش گرامی باد!

کارها و آثار استاد وزیری در موزه‌های تهران و شهرستان‌ها

- طراحی و اجرای صحنه‌های دیوراما، موزه تبریز
- مجسمه‌ها، موزه دامغان
- مجسمه‌ها، موزه زنجان
- سه مجسمه، موزه نظامی سعدآباد
- سه مجسمه، موزه مردم‌شناسی سعدآباد
- مجسمه ابوعلی سینا، ماهشهر
- مجسمه‌های فولکلوریک، قلعه فلک الافلاک لرستان

■ مجسمه گل بانو در غار موزه وزیری